

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Jūratė MITUZAITĖ
Ekonomikos studijų programos studentė

**EUROPOS SAJUNGOS ŠALIŲ DARNAUS VYSTYMOŠI
DAUGIAKRITERINIS VERTINIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2013

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Jūratė MITUZAITĖ

EUROPOS SAJUNGOS ŠALIŲ DARNAUS VYSTYMOSI
DAUGIAKRITERINIS VERTINIMAS

Magistro darbas
Ekonomika (L100),

Darbo vadovė:

Prof. dr. Zita TAMAŠAUSKIENĖ

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

SANTRAUKA

Jūratė Mituzaitė

Europos Sąjungos šalių darnaus vystymosi daugiakriterinis vertinimas. Magistro darbas.

Magistro darbe analizuojama darnaus vystymosi koncepcija, kuri apima keturias pagrindines dimensijas – ekonominę, socialinę, aplinkos ir institucinę. Remiantis platesne darnaus vystymosi samprata sudaromas vertinimo rodiklių rinkinys, kuris lygiagrečiai apibūdina visas keturias sferas. Naudojant MULTIMOORA metodą atliekamas daugiakriterinis vertinimas ir sudaromas valstybių reitingas, kuriame šalys sugrupuotos pagal santykinį valstybių darnumą. Konstruktiviojoje darbo dalyje, pritaikius integruoto darnaus vystymosi indekso metodą, nustatytos šalys, kuriose visos keturios sferys vystėsi lygiagrečiai. Atlikus tyrimą dalinai patvirtinama autorės suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, kad ES 27 šalys negeba įgyvendinti numatytos darnaus vystymosi politikos taip, kad veikla vienoje srityje neigiamai neatsilieptų kitai, todėl valstybių ekonominė, socialinė, aplinkos ir institucinė sferys nesivystė lygiagrečiai.

SUMMARY

Jūratė Mituzaitė

Multi-criteria assessment of European Union countries sustainable development. Master's work.

This master's final paper is analyzed sustainable development conception, which included four main dimensions – economic, social, environmental and institutional. An assessment set of indicators, which is parallel to describe the four spheres, is made based on the broader sustainable development concept. Using the MULTIMOORA method, by a system of indicators, is carried out the multi-criteria assessment, also is formed the ratings, in which countries are grouped according to the relative sustainability of other Member countries. Using the integrated index of sustainable development, Constructive part of the master's final paper are determined the countries, in which all four spheres developed in parallel. The study partially confirms the author's scientific research hypothesis that the EU's 27 countries unable to implement the policy of sustainable development, so that activities in one area negatively acted in other area, therefore spheres of economic, social, environmental and institutional are not developing in parallel.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. DARNAUS VYSTYMOŠI SAMPRATA IR JO ĮVERTINIMO GALIMYBĖS	8
1.1 Darnaus vystymosi samprata	8
1.2 Darnaus vystymosi koncepcijos raida	10
1.3 Keturios darnaus vystymosi dimensijos	15
1.4 Europos Sąjungos darnaus vystymosi politika	17
1.5 Darnaus vystymosi vertinimo būdai	21
1.6 Tyrimo metodika	27
2. ES ŠALIŲ DARNAUS VYSTYMOŠI VERTINIMAS 2005 – 2010 M.	32
2.1 ES šalių darnaus vystymosi rodiklių analizė 2005 – 2010 metais.....	32
2.1.1 Ekonominės srities rodikliai	32
2.1.2 Socialinės srities rodikliai.....	38
2.1.3 Aplinkos būklės rodikliai	42
2.1.4 Institucinės srities rodikliai.....	47
2.2 ES šalių gerovės indeksai 2005 – 2010 m.	50
2.3 ES šalių darnaus vystymosi daugiakriterinis vertinimas 2005 – 2010 m.....	55
3. ES ŠALIŲ DARNAUS VYSTYMOŠI SFERŲ LYGIAGRETUMO NUSTATYMAS	63
IŠVADOS	76
LITERATŪRA	79
PRIEDAI	84

IVADAS

Žmonijos civilizacijos eigoje, siekiant harmonijos, būta įvairių darnumo siekių, kurie kisdavo atsižvelgiant į tuometines aktualijas. Šiuo metu darnus vystymasis gali būti apibūdinamas kaip nauja išraiška to, kas vystėsi metai iš metų, t.y. gali būti apibrėžta kaip nauja ryšių forma tarp ekonomikos, aplinkos ir žmonių, ir atsakomybė už ateinančias kartas. Darnus vystymasis – tai kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių, socialinių ir institucinių visuomenės tikslų, sudarantis galimybę pasiekti visuotinę gerovę. Tai siekis, kad visose pasaulio šalyse ir kiekvienos valstybės atskirose srityse plėtra vyktų suderintai ir su kuo mažesne žala žmogui ir aplinkai.

Temos aktualumas. Domėjimasi darniu vystymusi skatina gyventojų skaičiaus didėjimas, jų poreikių augimas, kuriems patenkinti reikia vis daugiau tiek atsinaujinančių, tiek neatsinaujinančių gamtos išteklių. Patenkinant didėjančius žmonių poreikius naudojami ištekliai ateities sąskaita, taip pat vis labiau teršiama ir alinama gamta. Be to, susiduriama su klimato kaita, mažėjančia biologine įvairove, sveikatos problemomis, susijusiomis su aplinkos tarša. Stiprėjanti globalizacija atveria naujas galimybes stiprioms ūkio šakoms, taip sukeldama grėsmę smulkiam ir vidutiniam verslui. Susiduriama ir su augančia globaline migracija į turtingas šalis, didėjančiais ekonominės ir socialinės gerovės skirtumais tarp šalių ir jų viduje.

Dabartinis gyvenimo būdas ir vartojimo modeliai, didėjantis gyventojų skaičius skatina ieškoti išeičių, todėl vis didesnis dėmesys skiriamas darnaus vystymosi ideologijos realizavimui. Darnus vystymasis įgalina kontroliuoti aplinkosauginės, ekonominės, socialinės ir institucinės srities vystymąsi ir jį pakreipti tinkama linkme. Darnus vystymasis – tai visuomenės vystymasis, sudarantis galimybę pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, derinant aplinkosauginius, ekonominius, socialinius ir institucinius visuomenės tikslus. Darnaus vystymosi procese turi dalyvauti kiekvienas žmogus, miestas, valstybė. Tai reiškia, kad darnumo siekiama ne lokalizuotoje vietoje ir tam tikru laiku, bet visam laikui ir globaliame pasaulyje. Todėl siekiama darnios visuomenės, kuri geba sėkmingai gyvuoti ilgą laiką. Kadangi visuomenė turi labai greitai taikytis prie įvairių pokyčių, todėl pastaruoju metu darnaus vystymosi ideologija įgauna svarbų vaidmenį globaliame pasaulyje.

Temos naujumas. Nors darnaus vystymosi idėjos analizuojamos jau daugelį metų, bet oficiali darnaus vystymosi pradžia siejama su 1972 m. organizuota Jungtinių Tautų konferencija, skirta visuotinėms aplinkos apsaugos problemoms aptarti. Kadangi, darnaus vystymosi filosofija ir ideologija yra aktuali visame pasaulyje, darnus vystymasis, kaip politinė koncepcija, įtvirtinta aukščiausiojo lygmensiu. Darnaus vystymosi svarba įrašyta į tarptautinių organizacijų Tūkstantmečio vystymosi tikslus ir daugelio pasaulio šalių darnaus vystymosi strategijas. Darnaus

vystymosi siekis yra įvardytas svarbiausiuose Jungtinių Tautų (Darbotvarkė 21, Johanesburgo deklaracija, Tūkstantmečio plėtros tikslai), Europos Sąjungos (Lisabonos strategija, ES darnaus vystymosi strategija) dokumentuose. Taip pat ir kiekvienoje ES šalyje yra parengtos strategijos, veiksmų planai, veiksmų programos, ratifikuotoms konvencijoms vykdyti bei patvirtintos Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos, kurios padeda siekti ekonominės, ekologinės, socialinės ir institucinės darnos.

Problema. Aplinkosauginės, ekonominės, socialinės ir institucinės srities derinimas taip, kad veikla vienoje srityje neigiamai neatsilieptų kitai, yra esminis darnaus vystymosi bruožas. Tačiau remiantis įvairiomis teorijomis, spartus ekonominis augimas iš esmės prieštarauja darniam šalies vystimuisi, nes skatina didesnę taršą ir išteklių eikvojimą. Kita vertus, augant ekonomikai turėtų gerėti gyventojų padėtis, augti šalyje sukuriama gerovė. Todėl atlikus duomenų analizę ir metodologinį tyrimą bus patvirtinta arba paneigta pagrindinė darbo **hipotezė**, kad ES 27 šalys negeba įgyvendinti numatytos darnaus vystymosi politikos taip, kad veikla vienoje srityje neigiamai neatsilieptų kitai, todėl valstybių ekonominė, socialinė, aplinkos ir institucinė sferos nesivysto lygiagrečiai.

Darbo objektas – Europos Sąjungos 27 šalių darnus vystymasis.

Darbo tikslas – remiantis darnaus vystymosi teorijomis išanalizuoti ES 27 šalių ekonominės, socialinės, aplinkos ir institucinės srities kaitą darnaus vystymosi kontekste.

Tikslui pasiekti iškelti **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti darnaus vystymosi sampratą, raidą ir identifikuoti darnaus vystymosi įvertinimui naudojamų rodiklių sistemą bei metodus;
2. Atlikti ES 27 šalių ekonominės, socialinės, aplinkos ir institucinės srities analizę 2005 – 2010 metais;
3. Taikant daugiakriterinį metodą sudaryti valstybių reitingą, kuriame šalys būtų sugrupuotos pagal santykinį vystymosi darnumą;
4. Naudojant integruotų indeksų metodą atlikti ES 27 šalių darnaus vystymosi vertinimą ir nustatyti, ar ekonominė, socialinė, aplinkos ir institucinė sferos vystosi lygiagrečiai.

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, darbas suskirstytas į tris pagrindines dalis. Konceptualiojoje dalyje atlikta mokslinės literatūros analizė, kurios dėka identifikuotos pagrindinės darnaus vystymosi dimensijos: ekonominė, socialinė, aplinkos ir institucinė. Taip pat nustatyti pagrindiniai darnaus vystymosi indikatoriai ir dažniausiai naudojami metodai, kurie taikomi valstybių darnaus vystymosi vertinimui ir monitoringui.

Analitinėje – metodinėje darbo dalyje pagal sudarytą tyrimo modelį ir identifikuotą rodiklių sistemą atlikta pagrindinių rodiklių analizė. Taip pat atliktas daugiakriterinis vertinimas ir sudarytas

ES 27 šalių reitingas, kuriame valstybės sugrupuotos pagal santykinį vystymosi darnumą. Atliktas vėlesnių metų vertinimas leido nustatyti valstybių padarytą pažangą darnaus vystymosi srityje.

Konstruktvyiojoje darbo dalyje, pritaikius integruotų indeksų metodą, apskaičiuoti valstybių darnaus vystymosi indeksai. Apskaičiuoti ekonominio, socialinio, aplinkos ir institucinio vystymosi indeksai leido nustatyti, ar šalyse visos keturios analizuojamos sferos vystėsi lygiagrečiai, t.y. ar analizuojamu laikotarpiu valstybės vystėsi darniai.

Darbe naudojami **metodai**: Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros sisteminė ir lyginamoji analizė, lyginamoji statistinių duomenų analizė, informacijos grupavimo, sisteminimo ir apibendrinimo metodai, aprašomoji statistika, integruotų indeksų skaičiavimas ir MULTIMOORA metodas.

Darbo apribojimai. Europos Sąjungos statistikos tarnybos pateikti paskutiniai aplinkosauginės srities rodikliai yra 2010 metų, todėl tyrimas apima 2005 – 2010 metų laikotarpį.

Paminėtina, kad tokiu pačiu pavadinimu, kaip ir magistro baigiamasis darbas, kartu su darbo vadove prof. dr. Z. Tamašauskiene parengtas straipsnis, kuris atiduotas spausdinti mokslo leidinyje „Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos“.

1. DARNAUS VYSTYMOŠI SAMPRATA IR JO ĮVERTINIMO GALIMYBĖS

1.1 Darnaus vystymosi samprata

Darnus vystymasis analizuojamas ekonomistų, ekologų, sociologų, filosofų ir kitų mokslininkų, todėl literatūroje pateikiama pakankamai daug darnaus vystymosi apibrėžimų, kurie atspindi skirtingus analizuojamos sampratos aspektus. Pasak, J. Dementjevovos (2011), dabartiniu metu vyrauja nuomonė, kad skirtingose šalyse ir regionuose, darnaus vystymosi akcentai ir pagrindiniai tikslai gali būti gana skirtingi, tačiau darnaus vystymosi esmė išlieka ta pati.

Dažniausiai darnaus vystymosi idėja traktuojama taip, kaip ji buvo pristatyta G. H. Brundtland komisijos pranešime: darnus vystymasis – tai vystymasis, kuris tenkina šiuolaikinio žmogaus poreikius, išsaugodamas galimybes būsimoms kartoms tenkinti savuosius (United Nations..., 1987). Iš pateikto apibrėžimo matyti, kad turi būti siekiama tinkamai paskirstyti gamtos išteklius laike tarp dabarties ir ateities. Taip būtų įgyvendintas teisingo paskirstymo tarp kartų principas. Pasak R. Čiegio, A. Gavenausko (2005), kalbant apie vystymosi galimybių paskirstymą tarp dabartinės ir ateities kartų reikia įvertinti tai, kad neišvengiamai kyla konfliktas tarp gamtinio kapitalo išsaugojimo ir šiuolaikinio jo naudojimo, nes daugelis ekologiškai kritinių veiksnių, tokių kaip bioįvairovė ir gyvybę palaikančios sistemos, yra susiję su pasirinkimo vertės išsaugojimu ateities kartoms. O socialinis – ekonominis gamtinio kapitalo vertingumas yra susijęs su dabartine žmonių karta, kuri skatinama susilaikyti nuo plėtos galimybių, kad būtų išsaugotas gamtinis kapitalas.

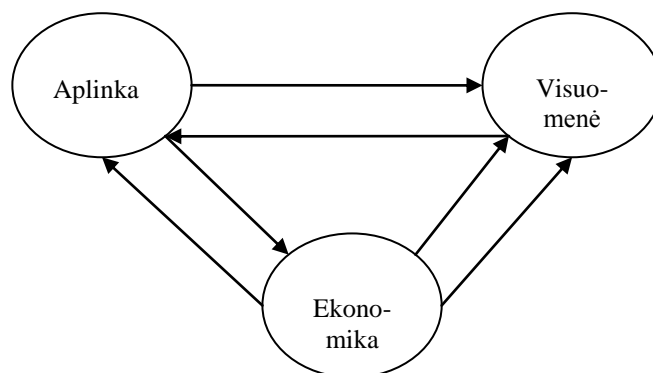
Po G. H. Brundtland pranešimo darnaus vystymosi idėja ėmė sparčiai plisti. Šios idėjos populiarumą skatino susiklosčiusios aplinkybės: socialinė nelygybė bei tuometinė aplinkos būklė. Kadangi darnaus vystymosi idėja yra plačiai naudojama, todėl darnaus vystymosi apibrėžimas sukėlė daug diskusijų ir įvairių reakcijų (Bergh van den C., J., Straaten van der J., 1994, Brower H. H., 2011). Diskusijoms priežastį davė galimybė įvairiai traktuoti pačią sampratą, t. y. jos dviprasmiškumas (Mzavanadze N., 2009). Pasak, R. Čiegio, A. Gavenausko (2005), darnaus vystymosi samprata turi dvilybę prigimtį, apimančią tiek vystymąsi, tiek darnumą, todėl joje susiejami du tikslai:

- 1) vystymosi tikslas – užtikrinti saugų, gerą gyvenimą visiems žmonėms;
- 2) darnumo tikslas – gyventi ir dirbti atsižvelgiant į biofizines aplinkos ribas.

Vadinasi, darnaus vystymosi pagrindinis tikslas yra sujungti minėtus tikslus pasauliniu mastu, paliečiant aktualiausias socialines, ekonomines ir aplinkosaugos problemas, kurios yra vientisas ir

neatskiriamas komponentas žmonijos progrose. Išsamiau darnaus vystymosi tikslą būtų galima apibūdinti taip: sumažinti skurdą, įtvirtinti prasmingus gyvenimo standartus (gyvenimo kokybę), patenkinti pagrindinius žmonių poreikius, skatinti darnų ekonominį ir politinį vystymąsi, siekiant išvengti neatitaisomoos žalos natūraliajam kapitalui (gamtos ištekliams), galinčios pasireikšti vėlesnėse kartose (Sustainable Development, 2012).

Siekiant geriau suprasti darnaus vystymosi idėją, į šį procesą turi būti žvelgiama sisteminiu požiūriu (Dinis Da Gama C. ir kt., 2010, Marin C. ir kt., 2012, ir kt.) (žr. 1.1.1 pav.). Sisteminiu požiūriu visos sistemos funkcionavimo sėkmė priklauso ne tik nuo atskirų jos komponentų (posistemių) sėkmingo funkcionavimo, bet ir nuo sąveikos (ryšių) tarp posistemių veiksmingumo.

1.1.1 pav. Sąveika tarp pagrindinių darnaus vystymosi komponentų

Šaltinis: Dinis Da Gama, C. ir kt. (2010).

Taigi, į darnų vystymąsi reikia žiūrėti kaip į holistinį procesą, reikalaujantį suprasti socialinių, aplinkos ir ekonominių veiksmių sąveiką. Holistinio – sisteminio požiūrio skiriamasis bruožas yra tas, kad situacija pradedama analizuoti visa, o ne kai kurie jos reiškiniai ar objektai, pabrėžiant visų procesų tarpusavio ryšį ir priklausomybę (Čiegis R., 2008).

Aplinkosauginės, ekonominės ir socialinės srities derinimas taip, kad veikla vienoje srityje neigiamai neatsilieptų kitai, yra esminis darnaus vystymosi bruožas. Tačiau remiantis įvairiomis teorijomis, spartus ekonominis augimas iš esmės prieštarauja darniam šalies vystimuisi, nes skatina didesnę taršą ir išteklių eikvojimą. Kita vertus, augant ekonomikai turėtų gerėti šalies gyventojų padėtis, augti šalyje sukuriama gerovė. Todėl dabartinis plėtros modelis turi būti pakeistas tokiu, kuris užtikrintų darnų vystymąsi. Turi būti kuriama gerovės visuomenė, kurioje ekonominį augimą ir pažangą lydėtų socialinė plėtra ir gerėjanti aplinkos būklė (Čiegis R., 2004).

Siekiant tokio vystymosi reikia atsižvelgti į tai, kad darnaus vystymosi komponentai yra neatsiejami. Ekonomika egzistuoja visuomenėje, nes ekonomikai egzistuoti reikia sąveikos tarp žmonių. Tačiau visuomenė nėra tik ekonomika, nes visuomenė apjungia ir šeimą, draugus, bendravimą, meną ir pan. Tačiau visuomenėje egzistuoja prekių ir paslaugų mainai. Visuomenė

egzistuoja per aplinką – žmonijai reikalingas oras, vanduo, maistas, o visa tai gaunama iš aplinkos. Galiausiai, aplinka supa visuomenę. Senovėje aplinkos būklė lemdavo žmonijos gerovę, tačiau dabar žmonija daro didelę įtaką aplinkos būklei (Sustainable measures, 2012). Todėl norint pasiekti gerovės visuomenę, reikia siekti ne tik ekonominio augimo, bet ir socialinės plėtros bei aplinkos būklės gerėjimo.

Tačiau suderinti ekonominę, socialinę ir aplinkosauginę sritis yra pakankamai sudėtingas uždavinys, nes visų šių sričių iššūkiai turi būti sprendžiami vienu metu ir turi būti vertinami vienodai. Pasak R. Čiegio (2008), ekonominė darnumo traktuotė apima stabilaus ekonominio augimo reikalavimus (tokius kaip finansinio stabilumo išsaugojimas, gebėjimas investuoti ir novatoriškumas, žemi ir pastovūs infliacijos tempai ir pan.). Darnus ekonomikos vystymasis apima pagrindinių ūkio šakų – žemės ūkio, transporto, energetikos, pramonės, turizmo, namų ūkio ir būsto – darnų vystymąsi (Čiegis R., Zeleniūtė R., 2008). Ekologiniu darnaus vystymosi požiūriu dėmesys skiriamas biologinių bei fizinių sistemų stabilumui. D. Štreimikienė, N. Vasiljevienė (2004) teigia, kad ekologinė darnaus vystymosi dimensija apibūdina tokį vystymąsi, kai naudojama tiek gamtinių išteklių, kad jų liktų ir ateities kartoms. O socialinė – kultūrinė darnumo dimensija reikalauja, kad būtų patenkinti žmogaus pagrindiniai poreikiai, kuriamas visapusiškai kokybiškas gyvenimas.

Pasak R. Čiegio (2004), net jeigu daugelis mano, kad ateityje pasaulis nesivystys darniai, bet tiki, kad bendruomenės sieks darnumo, pradės veikti kumuliatyvinis dėsnis – šalia darnios bendruomenės atsiras kita darni bendruomenė, o kartu jos sukurs subalansuotą regioninę visuomenę, o šios galiausiai – darnią globalią visuomenę. Faktiškai vyks judėjimas nuo lokalaus darnumo prie globalaus. Globalios darnios plėtros rezultatas bus pasaulis, kuriame stebima ekonominė pažanga, išaugusi gerovė ir efektyvi aplinkos apsauga.

Apibendrinant galima teigti, kad darnus vystymasis yra ilgalaikis visuomenės tikslas. Todėl darnumas turi būti įgyvendinamas ne lokaliaje vietoje, bet visame pasaulyje, siekiant, kad ekonominė plėtra kuo mažiau kenktų aplinkai ir sukurtų geresnes socialinio gyvenimo sąlygas visame pasaulyje. Siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus turi būti atsižvelgiama į tai, kad gerovė turi būti užtikrinama ne tik dabartinei, bet ir būsimoms kartoms, sudarant kompromisą tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų.

1.2 Darnaus vystymosi koncepcijos raida

Blogėjanti aplinkos būklė, mažėjantys gamtiniai ištekliai, bioįvairovės mažėjimas, atsirandančios sveikatos problemos, susijusios su aplinkos tarša, skatina visuomenę imtis efektyvių priemonių, derinant ekonominius, aplinkosauginius ir socialinius poreikius. Kadangi ilgą laiką

žmogus veikė neatsižvelgdamas į aplinkos būklę, buvo padaryta didžiulė žala gamtai, o aplinkos apsaugos problemos kilo nuo žmogaus pasirodymo Žemėje.

Plečiantis civilizacijai žmonių veikla pamažu apėmė beveik visą Žemę. Žmogaus veikla aplinkai jau senovėje darė žymiai didesnę poveikį nei bet kuri kita biologinė rūšis. Tačiau praeityje, esant nedideliam gyventojų skaičiui, menkoms techninėms galimybėms pažeisti gamtą, dauguma aplinkosauginių problemų buvo lokaliaios. Šios problemos nesukeldavo ilgalaikių padarinių, nes vietines ekologines krizes pavykdavo įveikti biosferos rezervų dėka (Čiegis R., 1997). Tačiau XVIII a. prasidėjus pramonės revoliucijai situacija pasikeitė. Nuo šio laikotarpio pasikeitė naudojama technologija, darbo pasidalijimas ir specializacija paskatino didžiulį darbo našumo didėjimą, o tai lėmė vis didėjančius gamybos mastus.

Gamyba, vartojimas, prekyba, pagal klasikinę ir neoklasikinę ekonomikos teorijas, skatina ekonomikos augimą ir socialinę gerovę. Bet toks vystymasis lemia aplinkos degradaciją, kuri laikui bėgant didėja ir kelia pavojų ne tik žmonijos gerovei, bet ir egzistencijai. Neoklasikai ekonomistai ignoravo ekonomikos ir ekologijos tarpusavio ryšį, nes gamybos ir vartojimo procesai buvo laikomi visiškai uždariais ciklais, todėl buvo manoma, kad jie yra nepriklausomi nuo ekologinių procesų (Chiriac, C., Rusu, N., 2011).

XX amžiuje dinamiška mokslo ir technikos pažanga, sparti informacinių technologijų plėtra užplūdo įvairias sferas visame pasaulyje. Žmonijos laimėjimai keleriopai padidino gamybą. Pasak D. Štreimikienės ir kt. (2007), šeštajame dešimtmetyje besivystančių šalių pasirinktas augimo modelis daugiausia rėmėsi ekonominio efektyvumo koncepcija, o aštuntajame dešimtmetyje skurdo augimas besivystančiose šalyse vertė didesnę dėmesį skirti pajamų paskirstymui. Pasak R. Čiegio (1997), pramoninė plėtra sukūrė geresnes gyvenimo sąlygas šimtams milijonų žmonių, bet dar didesnio žmonių skaičiaus skurdas ne tik kad nebuvo sumažintas, o augo greičiau nei pasaulio bendrasis ekonominis produktas. Todėl socialiniai tikslai buvo pripažinti atskirais ir ne mažiau svarbiais nei ekonominis efektyvumas.

Padidinus gamybos galimybes, padidėjo ir galimybės veikti gamtą: augant ekonomikai naudojama vis daugiau neatsinaujinančių gamtos išteklių, taip pat susidaro vis daugiau atliekų ir į aplinką išmetama šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Grobuoniškas gamtos eksploatavimas, neįvertinant gamtos savireguliacijos mechanizmo dėsningumą ir biosferos savaiminio apsivalymo nuo teršalų galimybių, lėmė daugelio gyvūnų ir augalų rūšių išnykimą, nuskurdino biologinę įvairovę ir galiausiai neigiamai atsiliepė ir žmogaus prigimčiai (sukėlė vis daugiau mutacijų ir sunkių ligų) (Čiegis R., 2008). Todėl, kol ekonominės veiklos mastai lyginant su ekologinių sistemų mastais buvo santykinai nedideli, tiek ekonominėje teorijoje, tiek praktikoje buvo galima ignoruoti faktą, kad žmonių ūkis yra įtrauktas bei priklausomas nuo ekologinių sistemų (Čiegis R., 1997). Tačiau XX a. iki tol beprecedentis gamybos lygis transformavo aplinkos kokybę. Todėl žmonės vis

geriau suprato, kad gyvenimo lygis priklauso ne tik nuo materialinės gerovės, bet ir nuo žmogaus santykių su aplinka darnos. Žmonėms svarbus grynas oras, tyras vanduo, neužterštas dirvožemis, nesuniokotas kraštovaizdis. O devintajame dešimtmetyje tapo aišku, kad svarbiausia plėtros kliūtis buvo aplinkos degradacija (Štreimikienė D. ir kt., 2007), todėl buvo nebeįmanoma neigti fakto, kad ekonominis augimas įmanomas neatsižvelgiant į aplinkos būklę.

Diskusijos apie ekonominio augimo ir aplinkos santykius trunka ilgus metus. A. Šileika, S. Žičkienė (2001) apibendrinami A. Smith, T. Malthus, D. Ricardo, J. S. Mill mintis teigia, kad klasikinėje ekonomikos teorijoje visuomenės vystymasis buvo laikomas prigimtinu, o žmonijos valdomi gamtiniai išteklių ribotais. Vadinas, neįmanomas nuolatinis globalus ekonomikos augimas, o stabilumo stadija nereiškia ekonominės pažangos pabaigos, nes žmonėms svarbus ne tik ekonominis augimas, bet ir socialiniai dalykai, tokie kaip teisingumas, laisvė, gamtinė aplinka. Pasak V. Pivriko (2008), ekonomikos aprūpinimas gamtos išteklių ilgai nebuvo vertinamas kaip priklausantis nuo ekologijos dėsnių, tačiau XX a. šį sąsają pradėjo reikštis vis dažniau ir vis didesniu mastu. Todėl iškilo tikslas dvi sistemas suderinti tarpusavyje. Pasak R. Čiegio ir kt. (2003), ekologija ir ekonomika remiasi tais pačiais principais, t. y. optimalių rezultatų siekimu su minimaliomis išlaidomis, todėl šias sritis galima suderinti suvienijant jas į bendrą sistemą. O derinant šias sistemas tarpusavyje, įvertinant ir socialinius tikslus, galima pasiekti darnios plėtros.

Nors darnaus vystymosi idėjos analizuojamos jau daugelį metų, bet oficiali darnaus vystymosi pradžia siejama su 1972 m. organizuota Jungtinių Tautų konferencija, skirta visuotinėms aplinkos apsaugos problemoms aptarti. Šioje konferencijoje buvo suformuluota nuostata, kad ekonominė plėtra turi vykti kuo efektyviau naudojant gamtos išteklius ir atsižvelgiant į daromą poveikį aplinkai (Declaration of..., 1972). Konferencijoje buvo priimta deklaracija su numatytais pagrindiniais principais, kuriais valstybės turi vadovautis, racionaliai harmonizuodamos plėtros ir aplinkos santykius. Konferencijoje parengtas ir išsamus priemonių planas, kurio rekomendacijos siekė apimti aktualiausius to laikotarpio aplinkosaugos klausimus. Taip pat 1972 m. paskelbtas pirmasis Romos klubo projektas „Augimo ribos“, kuriame įvertintos artimiausio šimtmečio vystymosi tendencijos, numatančios, jei niekas nesikeis, XXI a. viduryje globalią ekologinę krizę (Alijošiūtė A. ir kt., 2001). Vėliau, 1980 m., Pasaulio apsaugos strategija (World Conservation Strategy, 1980) padėjo darnaus vystymosi strategijos pamatus, nes buvo atsisakyta ekonominio vystymosi ir aplinkos apsaugos supriešinimo ir deklaruota, kad vystymasis ir apsauga nėra prieštaringi dalykai, o racionalus gamtos išteklių naudojimas yra neatskiriama ne tik ekonominio vystymosi, bet ir gamtos apsaugos dalis. 1987 m. G. H. Brundtland pateikė pranešimą, kuris turėjo daugiausiai įtakos, kad darnaus vystymosi koncepcija taptų kertiniu diskusijų apie aplinkos ir plėtros sąryšį akmeniu. Šiame pranešime teigiama, kad darnus vystymasis turi būti pagrįstas ne tik ekonominių ir ekologinių sričių derinimu, bet ir garantuoti valstybės vidaus bei tarpvalstybinių santykių socialinį

teisingumą (United Nations..., 1987). G. H. Brundtland pranešime vartojamas darnios plėtros apibrėžimas faktiškai buvo savotiškas posūkis nuo ankstesniuose pranešimuose vyravusios nuostatos „augimas arba aplinka“ link ekonominio augimo ir aplinkos vienas kito papildymo (Štreimikienė D., 2002).

Pasak R. Čiegio, R. Kareivaitės (2009), darnus vystymasis nėra pasirinkimas tarp aplinkos apsaugos ir socialinės pažangos, bet daugiau tai yra siekis ekonominės ir socialinės pažangos, kad būtų suderinama su aplinkos apsauga. O 1992 m. Rio de Žaneiro deklaracijoje darnus vystymasis buvo apibūdintas kaip ilgalaikė nuolatinė visuomenės plėtra, siekiant tenkinti žmonijos poreikius dabar ir ateityje, racionaliai naudojant bei papildant gamtos išteklius, išsaugant Žemę ateities kartoms. Rio de Žaneiro deklaracijoje buvo įvardinti pagrindiniai darnaus vystymosi principai (Rio Declaration..., 1992).

Pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos konkrečiai suformuluotos pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire 1992 metais. Darnus vystymasis įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija. Rio de Žaneire priimta darnaus vystymosi įgyvendinimo veiksmų programa. Johannesburgo konferencijoje parengti ir pasirašyti du pagrindiniai dokumentai: Deklaracija dėl darnaus vystymosi ir Įgyvendinimo planą. Johannesburgo deklaracija – tai politinė deklaracija, kurioje pasaulio valstybių vadovai dar sykį patvirtino savo įsipareigojimus siekti darnaus vystymosi. Priimtoje deklaracijoje nurodyti pagrindiniai darnaus vystymosi principai. Taip pat Johannesburgo deklaracijoje atsispindi įsipareigojimas stiprinti darnųjų vystymąsi ir plėtrą vietos lygmeniu (ES darnaus vystymosi politika, 2013).

Jungtinių Tautų iniciatyva 1992 m. birželio mėn. Rio de Žaneire buvo priimta Jungtinių Tautų Bendroji klimato kaitos konvencija (JTBKKK), kurią pasirašė 155 šalys. Jungtinių Tautų Bendrojoje klimato kaitos konvencijoje teigiama, kad šalys turi bendradarbiauti ir būti atsakingos už savo veiksmus, t. y. prisiimti atsakomybę už aplinkos teršimą ir pagal savo ekonomines ir socialines sąlygas, pagal savo pajėgumus turi stengtis sumažinti daromą žalą žmonijai ir ekosistemoms. Šios „konvencijos tikslas yra pasiekti, kad šiltnamio reiškinį sukeliančių dujų koncentracija atmosferoje stabilizuotųsi tokia lygyje, kuriame pavojingas antropogeninis poveikis nesutrikdytų pasaulio klimato sistemos“ (Išmetamų į atmosferą..., 2007). JTBKKK yra tarsi rėmas, tačiau joje nenumatyti jokie konkretūs tikslai. Globalinę klimato kaitos problemą galima išspręsti mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir jį stabilizuojant, todėl 1997 m. buvo pasirašytas Kioto protokolas.

Kioto Protokolas yra Jungtinių Tautų inicijuotas tarpvyriausybinius susitarimas, kurio tikslas – sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, t. y. stabdyti globalų klimato atšilimą. Šį protokolą pasirašė 183 šalys, iš kurių 37 išsivysčiusioms ir pereinamosios ekonomikos šalims įtvirtinti teisiškai įpareigojantys šiltnamio dujų išmetimo mažinimo tikslai. Lietuva Kioto protokolą

pasirašė 1998 m., o jį ratifikavo 2002 m. kartu su kitomis Europos Sąjungos, Rytų Europos šalimis ir Japonija. Europos Sąjunga įsipareigojo 2008 – 2012 m. laikotarpiu neviršyti joms numatytų normų ir bendrai siekti sumažinti šiltnamio dujų emisiją 8 proc. lyginant su 1990 m. taršos lygiu (Kyoto Protocol..., 1998).

Tačiau Rio +10 vykusioje konferencijoje (2002 metais) Johanesburge (PAR) konstatuota, kad per 10 metų buvo nuveikta žymiai mažiau nei planuota. Aplinka ir toliau niokojama, nyksta bioįvairovė, vis daugiau derlingų žemių virsta dykumomis, stichinės nelaimės vyksta vis dažniau, o besivystančios šalys tampa vis labiau pažeidžiamos. Johanesburgo konferencijoje vėl buvo akcentuojami bendriausi siekiai: skurdo išnaikinimas, vartojimo ir gamybos būdų keitimas, gamtinių išteklių apsauga (Johanesburgo deklaracija, 2002).

2012 m. įvyko Rio +20 konferencija, skirta Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtros konferencijai, vykusiai 1992 m. Rio de Žaneire, paminėti 20-tas metines. Tai aukščiausio lygio valstybių vadovų ir atstovų susitikimas, skirtas spręsti opiausias šiandienines problemas, tokias kaip skurdas, badas, socialinis teisingumas ir aplinkos apsauga. Ši konferencija sukoncentruota į du tikslus: pirma, per žaliąją ekonomiką siekti skurdo sumažinimo ir, antra, darnaus vystymosi institucinių sistemų efektyvumo užtikrinimas. Rio +20 konferencijos tikslas – apžvelgti nuveiktus darbus ir numatyti tolimesnius ateities planus (Rio +20, 2012).

Kadangi, bėgant laikui keitėsi darnaus vystymosi koncepcija, todėl būta įvairių darnumo siekių, kurie kisdavo atsižvelgiant į tuometines aktualijas. Taigi, anot D. Štreimikienės, R. Čiegio (1999), darniam ekologiniam vystymuisi būtina kokybiškai nauja ekonomika, pripažįstanti biosferos raidos procesus bei ribas ir garantuojanti ekonominės ir ekologinės sistemų tarpusavio darnumą. C. Marin ir kt. (2012) teigia, kad šiandiniame pasaulyje, labiau nei bet kada reikalinga ekonominė teorija, kuri būtų pagrįsta dabartinėmis realijomis ir padėtų žmonijai išsikaupti iš ekologinės aklavietės. Nes, pasak A. Šileikos, S. Žičkienės (2001), ilgą laiką žmonija siekė nuolatinio ekonomikos augimo kaip gerovės mato, neatsižvelgiant į aplinkos būklę, o neribota techninė žmogaus ekspansija nustūmė visuomenę į ekologinę aklavietę. C. Marin ir kt. (2012) teigia, kad darnaus vystymosi modelis yra vis dar menkai apibrėžtas praktiniu aspektu, nes nei viena šalis ar regionas dar neišsprendė svarbiausių klausimų vienu metu.

Apibendrinant galima teigti, kad bėgant laikui žmonių poveikis aplinkai vis didėjo, o nuo pramonės revoliucijos jis dar labiau sustiprėjo, nes svarbiausias tikslas buvo spartus ekonomikos augimas. Tačiau XX a. žmonijos daroma žala aplinkai buvo tokia didelė, kad buvo nebeįmanoma jos ignoruoti. Todėl buvo atsisakyta ekonominio vystymosi ir aplinkos apsaugos supriešinimo ir iškeltas darnaus vystymosi tikslas. Šiuo metu darnaus vystymosi ideologija yra plačiai paplitusi, kadangi aplinkos apsaugos ir socialinės nelygybės problemos aktualios visame pasaulyje.

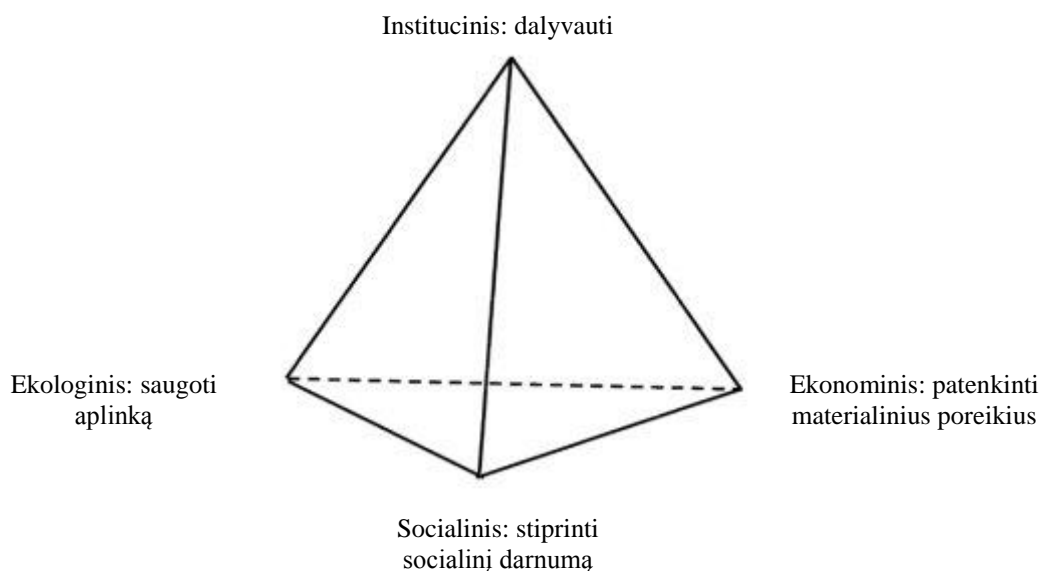
1.3 Keturios darnaus vystymosi dimensijos

Kaip jau minėta, dažniausiai darnaus vystymosi samprata suvokiama kaip ekonominės, socialinės ir aplinkos būklės dermė. Pasak Brower H. H. (2011), dažniausiai darnus vystymasis siejamas su aplinkos apsaugos klausimais ir ekonominės bei politinės dimensijos derinimu. Tačiau klasikinėje darnaus vystymosi sampratoje institucinė dimensija neišskiriama kaip atskira dedamoji, todėl jos tam tikri aspektai tik įeina į ekonominės, socialinės ir aplinkosauginės sričių veiklas (formalizavimą, įteisinimą, palaikymą, rėmimą, infrastruktūros sukūrimą ir pritaikymą specialioms srities poreikiams ir pan.). Tačiau pastarąjį dešimtmetį vis dažniau imtas akcentuoti ir institucinis aspektas (M. Sachiko, Z. Durwood, 2011), kuris itin pabrėžtas Rio +20 konferencijoje, nes per institucinę aplinką įgyvendinami darnaus vystymosi tikslai. Todėl išryškėja esminis darnaus vystymosi koncepcijos įgyvendinimo aspektas – institucinės dimensijos svarba.

Pasak D. C. North (2003) institucijos – tai žmonių sukurti apribojimai, formalios ir neformalios taisyklės bei jų vykdymą užtikrinantys mechanizmai, kurie formuoja individų ir organizacijų elgesį visuomenėje. Mokslinėje literatūroje skiriamos dvi ryškios institucijų sampratos grupės. Pirmoji orientuojasi į neformaliąsias institucijas, kur akcentuojami papročiai, tradicijos ir socialinio elgesio normos (grindžiama asmens morale, vertybėmis, suvokimu ir pan.); antroje grupėje akcentuojamos formaliosios institucijos, kurių veikla grindžiama įstatymais, tam tikromis taisyklėmis ir kitais veiklą ir struktūrą reglamentuojančiais dokumentais (įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios organizacijos, teisėsauga, vyriausybės agentūros, bankai, švietimo ir mokslo sistema, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros sistema, infrastruktūra, profesinės sąjungos ir kt.).

Taigi, institucinė aplinka – tai aplinka, kurią suformuoja formalių ir neformalių institucijų visuma ir tarpusavio sąveika bei sąveika su individais, kurie šias institucijas sukūrė ir jomis vadovaujasi (Skoog, G. E., 2005). Todėl institucijos apibrėžia žmogiškųjų mainų – politinių, socialinių ar ekonominių – paskatų struktūrą. Svarbiausias institucijų vaidmuo visuomenėje yra tai, kad jos, nustatydamos stabilią žmogiškosios sąveikos struktūrą, mažina netikrumą.

Siekiant įgalinti ne tik ekonominę, socialinę ir aplinkosauginę, bet ir institucinę dimensijas, valstybėse reikia sukurti tokią viešąją politiką ir priimti tokius viešojo administravimo sprendimus, kad darnaus vystymosi komponentai galėtų efektyviai veikti ir sąveikauti. Tai galėtų būti pasiekta vadovaujantis gerąja užsienio valstybių patirtimi, atsižvelgiant į viešojo administravimo raidą ir naudojantis jo naujųjų tendencijų teikiamomis galimybėmis. Todėl, pasak R. Čiegio (2008), visuomenės darnaus vystymosi valdymui būtini ir tinkamai parinkti valdymo struktūrų tipai, kurių reikėtų siekti sąmoningai, kad palengvėtų visuomenės atskirų dalių veiklos nukreipimas bendrų tikslų link. Tuo tarpu darnaus vystymosi valdymui, kiekvienam jo matmeniui turi būti keliami savi tikslai (žr. 1.2.1 pav.).

1.2.1 pav. **Darnumo tikslų tetraedras**

Šaltinis: R. Čiegis (2008)

Taigi, darnumas gali būti pasiektas tik visapusiškai integravus keturis jo matmenis. Tačiau tai yra labai ambicingas, nors būtinas ekonominės, socialinės bei aplinkosauginės politikos uždavinys. Taigi, reikia atsižvelgti į integralumą, reikalaujantį įtraukti socialinius ir institucinius interesus į aplinkosauginę politiką (ekonominiai interesai jau seniai įtraukti). O tai rodo būtinumą integruoti institucinius ir aplinkosauginius interesus į socialinę politiką ir integruoti socialinius, aplinkosauginius ir institucinius interesus į ekonominę teoriją ir ekonominę politiką (Čiegis R., 2008). Tuo tarpu pasaulio banko 2003 m. parengtoje Pasaulio vystymosi ataskaitoje (World Bank's Annual World Development Report, 2003) teigiama, jog nuo institucijų priklauso ne tik darnaus vystymosi politika, bet ir žmogaus elgesys, susijęs su socialinėmis normomis ir taisyklėmis.

Darnus vystymasis yra neįmanomas be demokratinės politinės sistemos, kuri, kaip taisyklė, yra neatsiejama nuo laisvos rinkos pagrindu veikiančios ekonominės sistemos (Čepinskis J. ir kt., 2006). Nors yra dideli skirtumai vertinant darnumo aspektu tarp stipriai išsivysčiusių šalių ir besivystančių šalių, tačiau darnumo principai padeda silpniau išsivysčiusioms šalims vystytis tolygiau, tokiu būdu atsiranda galimybės greičiau pasiekti išsivysčiusių šalių lygį (Šimanskienė L., Paužuolienė J., 2011). Anot R. Čiegio, R. Zeleniūtės (2008), kalbant apie pasaulinį darnaus vystymosi scenarijų, tiek turtingos industrinės šalys, tiek neturtingos pietų šalys turi imtis priemonių efektyviausiai naudoti ribotą aplinkos išteklių kiekį.

Kaip teigia L. Predescu ir kt. (2011), darnumo turi būti siekiama ne lokalizuotoje vietoje ir tam tikru laiku, bet visam laikui ir globaliame pasaulyje. Todėl darnaus vystymosi filosofija ir ideologija yra aktuali visame pasaulyje, darnus vystymasis, kaip politinė koncepcija, įtvirtinta aukščiausiuoju

lygmeniu. Darnaus vystymosi siekis yra įvardytas svarbiausiuose Jungtinių Tautų (Darbotvarkė 21, Johanesburgo deklaracija, Tūkstantmečio vystymosi tikslai ir kt.), Europos Sąjungos (Lisabonos strategija, ES darnaus vystymosi strategija) dokumentuose.

Apibendrinant galima teigti, kad kokia nors valstybės veikla galėtų visiškai funkcionuoti, būtina ją palaikanti ir įgalinanti institucinė struktūra. Todėl siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus neužtenka atsižvelgti tik į ekonominę, socialinę ir aplinkos būklę. Tikslinga išskirti ir į analizę įtraukti ketvirtąją dimensiją – institucinę. O siekiant įgalinti visas dimensijas, valstybėse reikia sukurti tokią viešąją politiką ir priimti viešojo administravimo sprendimus, kad darnaus vystymosi komponentai galėtų efektyviai veikti ir sąveikauti. Todėl darnaus vystymosi filosofija ir ideologija yra aktuali visame pasaulyje, o darnus vystymasis, kaip politinė koncepcija, įtvirtinta aukščiausiuoju lygmeniu.

1.4 Europos Sąjungos darnaus vystymosi politika

Europos Sąjungos darnaus vystymosi ištakos sietinos su jos Aplinkos veiksnių programomis, kurios rengiamos nuo 1972 metų, kai pasauliniu mastu buvo pripažinta ekologinės katastrofos grėsmė, kylanti iš nereguliuojamo ekonomikos augimo, visiškai neatsižvelgiant į jos poveikį aplinkai. Šiose programose daugiausia dėmesio ir yra skiriama ekonomikos ir aplinkos sąveikai (žr. 1.4.1 lentelę).

Aplinkos veiksmų programos

Programos	Laikotarpis	Esminiai akcentai
Pirmoji aplinkos veiksmų programa	1973 – 1976	Joje buvo suformuluoti pagrindiniai Europos Bendrijos aplinkos apsaugos principai ir tikslai pabrėžiant, kad aplinkos politika turi būti grindžiama prevencijos principu ir turi būti derinama su ekonominiu ir socialiniu vystymusi. Ypatingas dėmesys šioje programoje skirtas racialesniam gamtos išteklių naudojimui.
Antroji aplinkos veiksmų programa	1977 – 1981	Ji gali būti traktuojama kaip pirmosios programos tęsinys. Joje prioritetinėmis buvo traktuojamos vandens ir oro taršos bei triukšmo mažinimo prevencinės priemonės.
Trečioji aplinkos veiksmų programoje	1982 – 1986	Daugiausia dėmesio skiriama aplinkos interesų integravimui į kitų sektorių (transportas, energetika, pramonė, žemės ūkis ir kt.) politiką. Šioje programoje oficialiai įteisintos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procedūros. Įgyvendinant šią programą išaiškėjo, kad tarpžinybiniai barjerai Europos Sąjungoje yra labai stiprūs, todėl aplinkos interesų integravimas į kitus sektorius pasirodė besąs labai sudėtingas tiek politiniu, tiek administraciniu požiūriais.
Ketvirtoji aplinkos veiksmų programa	1987 – 1992	Šios programos įgyvendinimo pradžia sutapo su darnaus vystymosi koncepcijos raidos požiūriu labai svarbaus dokumento – G.H. Brundland komisijos ataskaitos „Mūsų bendra ateitis“ pasirodymu. Šioje aplinkos veiksmų programoje itin daug dėmesio skirta ekologinio modernizavimo idėjos, kurios pagrindą sudaro nuostata, kad aplinkos apsauga tai ne kliūtis, o būtina ekonomikos augimo ir vystymosi sąlyga, įgyvendinimui.
Penktoji aplinkos veiksmų programa	1993 – 2000	Ši programa buvo patvirtinta praėjus metams po Rio de Žaneiro viršūnių susitikimo ir tiesiogiai orientuota į darnų vystymąsi. Ji taip ir buvo pavadinta – Darnaus vystymosi link. Rengiantis Rio viršūnių susitikimui, informacija apie ES aplinkos būklę buvo išanalizuota specialioje ataskaitoje, kuri akivaizdžiai parodė, kad vyksta palaipsnė ES šalių aplinkos degradacija: vykdoma ES aplinkos apsaugos politika nepajėgia veiksmingai spręsti aštrėjančių aplinkos problemų. Penktojoje programoje pabandyta į susidariusią padėtį pažvelgti plačiau bei sistemingiau, iš darnaus vystymosi pozicijų derinant visų trijų pagrindinių darnaus vystymosi sektorių – aplinkos, ekonomikos ir visuomenės interesus.
Šeštoji aplinkos veiksmų programa	2001 – 2010	Ji buvo pavadinta mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas. Pagrindžiant šios programos svarbą ir esmę nurodoma, kad griežti aplinkos standartai yra verslo inovacijų variklis ir visa visuomenė turi rūpintis, kad išteklių naudojimas ir aplinkos teršimas būtų atskirtas nuo ekonominio augimo ir kad augant ekonomikai nedidėtų gamtos išteklių naudojimas ir aplinkos teršimas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES darnaus vystymosi strategija (2007).

Kaip matyti, visos aplinkos veiksmų programos buvo nuosekliai kuriamos: vienos iš jų buvo ansktesniųjų tęsiniai, kitos buvo nukreipiamos į naujų tikslų įgyvendinimą, atsižvelgiant į tuometines aktualijas. Naujausioje – septintojoje aplinkos veiksmų programoje pagrindinis dėmesys bus skiriamas numatytos politikos įgyvendinimui. Ji turėtų prisidėti įgyvendinant strategiją „Europa 2020“ ir kuriant ilgalaikę ES aplinkos politikos viziją. Joje taip pat turėtų būti nustatyti aiškūs tikslai, tvarkaraščiai ir veiksmai laikotarpiui iki 2020 m. Rengiant šią veiksmų programą atsižvelgiama į 2012 m. birželio 22 d. JT konferencijos tvaraus vystymosi klausimais priimtą „Rio+20“ deklaraciją, kurioje buvo akcentuota integracinė ekologiška ekonomika ir tvaraus vystymosi tikslai po 2015 m.

Itin svarbų vaidmenį formuojant bendrą ES darnaus vystymosi strategiją suvaidino 2000-ųjų metų Lisabonos pasitarimas, kuriame buvo suformuluotas pagrindinis ilgalaikis Europos Sąjungos strateginis tikslas: tapti konkurencingiausios ir sparčiausiai besivystančios, žiniomis pagrįstos

ekonomikos visuomene, užtikrinančia darnų ekonomikos augimą, didesnę užimtumą ir glaudesnius socialinius ryšius (Lisabonos strategija, 2000). Vėliau šio pasitarimo rezultatus imta vadinti Lisabonos strategija, reikalaujančia imtis veiksmų šiose srityse: vidaus rinkos, informacinės visuomenės, mokslinių tyrimų, švietimo, struktūrinių ekonomikos reformų, stabilios valiutos ir makroekonominės politikos, taip sudarant palankias sąlygas augimui ir darniems viešiesiems finansams. Dauguma iš šių sričių yra tarpusavyje susijusios: darnūs viešieji finansai skatina augimą ir todėl sukuriama daugiau darbo, o mažesnis nedarbas reiškia mažesnes socialinio draudimo išlaidas, tai vėlgi teigiamai veikia valstybės finansus.

Europos Sąjungos darnaus vystymosi strategija buvo patvirtinta 2001 metais Geteborge (Švedijoje) įvykusiame ES šalių vadovų pasitarime. Šiame pasitarime buvo konstatuota, kad darnus vystymasis yra ilgalaikė Europos Sąjungos strategija, užtikrinanti švarią ir sveiką aplinką bei gerėjančią gyvenimo kokybę dabartinei ir ateinančioms kartoms. Įgyvendinant šią strategiją būtina, kad ekonominis augimas spartintų socialinę pažangą ir gerintų aplinkos būklę, kad socialinė politika stimuliuotų ekonominį augimą, o aplinkos politika būtų ekonomiškai veiksminga.

Strategijoje pabrėžiama, kad siekiant išspręsti ambicingus strateginius uždavinius būtini neatidėliotini ir ryžtingi veiksmai. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad daugumą neigiamų pokyčių, kurie kelia grėsmę darniam ES vystymuisi, nulėmė praeityje priimti sprendimai pasirenkant gamybos technologijas, žemėnaudos pertvarkymo ir infrastruktūrinius prioritetus ir šiuos pokyčius sunku pakreipti darnesnio vystymosi link per trumpą laiką, bet sprendimų atidėti nebegalima (ES darnaus..., 2007).

2001 m. ES darnaus vystymosi strategijoje numatyta apsiriboti nedideliu pagrindinių problemų skaičiumi – buvo išskirti šeši darnaus vystymosi prioritetai. Tačiau atsižvelgiant į kylančias aplinkos problemas, ES ekonominius ir socialinius iššūkius bei vis didėjančią konkurencinį spaudimą ir naujus tarptautinius įsipareigojimus, atnaujintoje Europos Sąjungos darnaus vystymosi strategijoje suformuluoti septyni darnaus vystymosi prioritetai.

1.4.2 lentelė

ES strategijos prioritetai

2001 metų strategijos prioritetai	2006 metų strategijos prioritetai
klimato kaitos švelninimas ir švarios energijos naudojimas	klimato kaita ir švari energija
pavojaus žmonių sveikatai mažinimas	darnus transportas
veiksmingesnis gamtos išteklių naudojimas	darnus vartojimas ir gamyba
transporto sektoriaus tobulinimas	gamtos išteklių apsauga ir tvarkymas
skurdo ir socialinės atskirties mažinimas	visuomenės sveikata
visuomenės senėjimo problemų sprendimas	socialinė įtrauktis, demografija ir migracija
	skurdas pasaulyje ir darnaus vystymosi iššūkiai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES darnaus vystymosi strategija (2007).

Palyginus su pirminiais, pateiktais 2001 metais priimtos ES darnaus vystymosi strategijos prioritetais matoma, kad dauguma prioritetų išliko beveik tie patys, tik buvo dalinai modifikuoti,

tačiau atnaujintoje strategijoje suformuluoti ir du nauji prioritetai, tai darnus vartojimas ir gamyba bei skurdas pasaulyje ir darnaus vystymosi iššūkiai. Šie nauji prioritetai atspindi du labai svarbius naujus akcentus darnaus vystymosi srityje.

Toliau pateikiami darnaus vystymosi prioritetų pagrindiniai tikslai ir esminiai uždaviniai.

1.4.3 lentelė

ES strategijos prioritetai ir tikslai

Prioritetas	Tikslas ir pagrindiniai uždaviniai
Klimato kaita ir švari energija	Riboti klimato kaitą ir jo neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai. Siekiant šio tikslo numatoma pagrindinį dėmesį skirti tokiems pagrindiniams uždaviniams: - įvykdyti Kioto protokolo reikalavimus ir iki 2010 metų sumažinti šiltnamio reiškinių sukeliančių dujų emisiją 8 procentais lyginant su 1990 metų lygiu. Taip siekiama užtikrinti, kad Žemės paviršiaus vidutinė temperatūra nepakiltų daugiau kaip 2° C palyginti su prieš pramoninę revoliuciją buvusiu lygiu; - iki 2010 m. 12 proc. energijos suvartojimo ir 21 proc. elektros energijos suvartojimo poreikių turėtų būti patenkinti naudojant atsinaujinančius išteklius ir kt.
Darnus transportas	Užtikrinti, kad transporto sistemos atitiktų visuomenės ekonominius, socialinius, ir aplinkos kokybės poreikius, mažinti jų neigiamą poveikį ekonomikai, visuomenei ir aplinkai. Pagrindiniai uždaviniai: - atsieti ekonomikos augimą nuo transporto paklausos augimo ir sumažinti šiltnamio reiškinių skatinančių ir aplinką teršiančių junginių emisiją; - palaipsniui pereiti prie aplinkai palankių transporto rūšių, sukurti darnią transporto ir mobilumo sistemą ir kt.
Darnus vartojimas ir gamyba	Skatinti darnius vartojimo ir gamybos modelius. Pagrindiniai uždaviniai: - skatinti darnų vartojimą taip, kad nebūtų pažeistas ekosistemų gebėjimas atsinaujinti, ir pasiekti, kad ekonomikos augimas nereikštų aplinkos būklės prastėjimo; - pagerinti produktų ir gamybos procesų aplinkosauginį bei socialinį veiksmingumą ir skatinti įmones bei vartotojus to siekti ir kt.
Gamtos išteklių apsauga ir tvarkymas	Pagerinti gamtos išteklių tvarkymą ir vengti jų pereikvojimo. Pagrindiniai uždaviniai: - padidinti išteklių naudojimo veiksmingumą, sumažinti bendrą neatsinaujinančių išteklių bei žaliavų naudojimą ir šio vartojimo poveikį aplinkai, atsinaujinančius išteklius vartoti taip, kad nebūtų viršijamas jų atsinaujinimo pajėgumas; - vengti tokių kaip atsinaujinančių išteklių kaip žuvis, biologinė įvairovė, vanduo, oras, dirvožemis pereikvojimo, iki 2015 metų atkurti pažeistas jūrų ekosistemas ir kt.
Visuomenės sveikata	Užtikrinti visos visuomenės gerą sveikatą, pagerinti apsaugą nuo kylančių sveikatai pavojų. Pagrindiniai uždaviniai: - pažaboti su netinkamu gyvenimo būdu susijusių ir chroniškų ligų plitimą, visų pirma socialiniu ir ekonominiu požiūriu atsilikusiose vietovėse ir gyventojų grupėse; - sumažinti sveikatos lygio skirtumus valstybėse narėse ir tarp jų, taikant tinkamas sveikatingumo bei ligų prevencijos strategijas ir kt.
Socialinė įtrauktis, demografija ir migracija	Sukurti socialinę įtrauktį ir kartų solidarumą bei solidarumą tarp kartų grindžiamą visuomenę, užtikrinti ir pagerinti žmonių gyvenimo kokybę, kaip ilgalaikės individualios gerovės pagrindą. Pagrindiniai uždaviniai: - imtis ryžtingų priemonių mažinant žmonių, kuriems gresia skurdo ir socialinės atskirties pavojus, skaičių, ypatingą dėmesį skirti vaikų skurdo sumažinimui; - užtikrinti aukštą socialinės ir teritorinės sanglaudos lygį Europos Sąjungoje ir valstybėse narėse bei pagarbą kultūrų įvairovei ir kt.
Skurdas pasaulyje ir darnaus vystymosi iššūkiai (vystomasis bendradarbiavimas)	Visame pasaulyje aktyviai skatinti darnų vystymąsi ir užtikrinti, kad ES vidaus ir išorės politika atitiktų visuotinius darnaus vystymosi tikslus bei tarptautinius įsipareigojimus. Pagrindiniai uždaviniai: - padaryti kuo didesnę pažangą įgyvendinant Johanesburgo viršūnių susitikimo (2002) ir kitų tarptautinius nutarimus darnaus vystymosi ir vystomojo bendradarbiavimo srityse; - iki 2015 metų padidinti pagalbos mažiau išsivysčiusioms šalims sumą iki 0,7 proc. bendrojo vidaus produkto, o tarpinį tikslą – 0,56 proc. pasiekti 2010 m ir kt.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES darnaus vystymosi strategija (2007).

Iš numatytų prioritetų ir užsibrėžtų tikslų matyti, kad Europos Sąjunga siekia kuo išsamiau įgyvendinti darnaus vystymosi idėją. Matyti, kad siekiant harmonijos nuolatos ir sistemingai atliekamas monitoringas, kuris leidžia įvertinti esamą situaciją ir nustatyti, ar pasiekti tarpiniai bei galutiniai numatyti rodikliai. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Europos Sąjungos tikslai ir uždaviniai tam tikrose srityse yra diferencijuoti, t.y. valstybėms, įstojusioms į ES po 2004 metų yra numatomi mažesni tikslai, joms suteikiamas ilgesnis periodas numatytiems tikslams pasiekti. Tačiau ilguoju periodu visos ES šalys siekia darnumo ekonominėje, socialinėje, aplinkos ir institucinėje srityje ir turi ambicingų tikslų – tapti ne tik konkurencingiausiu, bet ir darniausiai besivystančiu regionu pasaulyje.

Apibendrinant galima teigti, kad oficialiai darnaus vystymosi idėja Europos Sąjungoje yra įgyvendinama nuo 1972 metų, kai pasauliniu mastu buvo pripažinta ekologinės katastrofos grėsmė, kylanti iš nereguliuojamo ekonomikos augimo, visiškai neatsižvelgiant į jos poveikį aplinkai. Nuo to laiko nuosekliai buvo rengiamos aplinkos veiksmų programos, kurios buvo kuriamos atsižvelgiant į tuometines aktualijas. 2001 metais buvo parengtas itin reikšmingas dokumentas – ES darnaus vystymosi strategija. Remiantis šia strategija valstybės narės siekia ekonominės, socialinės, aplinkosauginės ir institucinės srities darnos, o visa ES siekia tapti ne tik konkurencingiausiu, bet ir darniausiai besivystančiu regionu pasaulyje.

1.5 Darnaus vystymosi vertinimo būdai

Įvertinti šalies darnų vystymąsi yra sudėtingas uždavinys, kadangi tai yra kompleksinis procesas, turintis daug tikslų ir apimantis daugelį sričių. Ir nors darnumas dažniausiai yra susijęs su gyvenimo kokybe, kur ekonominis, socialinis, aplinkosauginis ir institucinis sistemos blokas užtikrina sveiką, produktyvų bei prasmingą gyvenimą visiems gyventojams dabar ir ateityje, bet problemų kelia tai, kad darnaus vystymosi tikslai skirtinguose regionuose gali būti ne vienodi (Sustainable measures, 2012).

Regiono ar šalies vystymasis yra sudėtingas reiškinys, kurį apibūdinti gali tam tikrų rodiklių rinkinys (Lapinskienė G., Tvaronavičienė M., 2009). Atsižvelgiant į rodiklius, jų pokyčius galima priimti svarbius sprendimus. Rodikliai taip pat gali įspėti apie artėjantį pavojų, informuoti dar prieš susidarant socialiniams, aplinkos, instituciniams ar ekonominiams nuostoliams. Remiantis rodikliais galima įvertinti šalies pažangą siekiant darnaus vystymosi tikslų (Indicators of..., 2001).

Rodikliai ir rodiklių grupės gali būti klasifikuojami pagal įvairius kriterijus. Jie gali būti grupuojami pagal pagrindines funkcijas (aprašomieji arba vertinamieji), pagal informacijos integracijos laipsnį (pavieniai, teminiai arba sisteminiai), gali būti išreikšti fiziniiais arba piniginiiais vienetais ir t.t. (Yunsheng L. ir kt., 2005). Rodiklių privalumai ir trūkumai pateikti 1.5.1 lentelėje.

Rodiklių klasifikacija

Klasifikacija	Privalumai	Trūkumai
Klasifikavimas pagal pagrindines funkcijas		
Aprašomieji rodikliai	- atspindi tam tikrus reiškinius; - yra elementarūs, todėl lengvai nustatomi ir gaunami; - atlieka aprašomąją ir interpretavimo funkcijas.	Kiekvienas rodiklis turi skirtingus matavimo vienetus.
Vertinimo rodikliai	- parodo bendrą darnaus vystymosi vaizdą; - galima apjungti įvairius rodiklius; - skirti stebėti, įvertinti ir prognozuoti.	Dažniausiai remiamasi aprašomaisiais rodikliais, todėl įvertinančių rodiklių sistema dar kuriama, nes nėra pakankamai praktinių pagrindų.
Klasifikavimas pagal informacijos integracijos laipsnį		
Pavieniai rodikliai	- lengva įvertinti	Kiekvienas rodiklis gana silpnai apibūdina esamą situaciją, todėl dažnai naudojama daug indikatorių. Atsižvelgiant į kiekvieną rodiklį sunku įvertinti pažangą ir priimti reikiamus sprendimus.
Teminiai rodikliai	- gerai atspindi analizuojamą sritį	Neatspindi analizuojamo reiškinio visapusiškumo, nes traktuojami tik vienu aspektu.
Sisteminiai rodikliai	- aukščiausias informacijos integracijos laipsnis	Sudėtingas rodiklių parinkimas ir įvertinimas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Yunsheng L. ir kt. (2005).

Kaip matyti iš 1.5.1 lentelės, rodiklius galima sugrupuoti pagal jų pagrindinę funkciją ir pagal tai, kiek jie panaudoja ir atspindi informacijos. Pavienių rodiklių esminis trūkumas tas, kad jie neatspindi bendros situacijos. Tuo tarpu teminiai rodikliai yra išsamesni, tačiau taipogi pilnai neįvertina analizuojamo reiškinio. Sisteminiai rodikliai gali suteikti daugiausiai informacijos apie analizuojamą reiškinį, tačiau yra pakankamai sudėtinga atrinkti rodiklius, kuriuos įtraukti į rinkinį. Daugiausiai diskusijų kyla apibrėžiant esminius kriterijus bei nustatant pagrindinių rodiklių rinkinį, pvz., kaip gerai jie atspindi reiškinį, kaip jie įvertinami, ar lengvai palyginami, ar patikimi ir pagrįsti, kiek jų reikia įtraukti ir t.t. (Lehtonen M., 2008). Kadangi darnus vystymasis yra kompleksinis procesas, apimantis ekonominę, socialinę, aplinkos apsaugos ir institucinę sferą, dažnai susiduriama su problema, kiek ir kokių rodiklių parinkti, kad jie tiksliausiai atspindėtų analizuojamą procesą.

Tradiciniai rodikliai atspindi tik tam tikros srities esamą padėtį ar pokyčius, tačiau dažniausiai neįvertina kintančios aplinkos. Todėl analizuojant ekonominę šalies situaciją, dažniausiai socialiniai, aplinkosauginiai, instituciniai klausimai laikomi nekintančiais. Tačiau realybėje visos sritys keičiasi, todėl norint išanalizuoti, ar šalis vystosi darniai, į tai reikia žvelgti sisteminiu požiūriu.

Vertinant darnaus vystymosi procesą, reikia atsižvelgti į tai, kad visi veiksmai sukelia tam tikrą reakciją. Sukeltą visuomenės ir institucijų reakciją galima įvertinti naudojant modelį „poveikis – būklė – atsakas“ (angl. „*pressure – state – response*“). Modelis „poveikis – būklė – atsakas“ primą

kartą panaudotas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD). Jis buvo sukurtas siekiant nustatyti aplinkosaugos indikatoriams. Vėliau šis modelis, arba jo modifikuotos versijos, imtos naudoti visame pasaulyje, siekiant sudaryti vystymosi rodiklių rinkinius. Šio modelio esminė mintis ta, kad žmogus daro poveikį aplinkai, ko pasėkoje keičiasi aplinkos būklė. Tai lemia žmonių vadybinį ar politinį atsaką, siekiant įvertinti ir kontroliuoti aplinkos degradaciją. Tam tikras atsakas gali pasireikšti individualiame, lokaliame, šalies ar regiono lygmenyje (Bell K., 2000). Naudojant šį modelį, indikatoriai grupuojami pagal tai, ar jie nusako žmonių veiklos poveikį aplinkai (poveikio indikatoriai), ar aplinkos kokybę (būklės indikatoriai), ar rodo reagavimą į aplinkos būklės pokyčius (atsako indikatoriai). Modelis naudingas tuo, kad parodo priežastinius ryšius tarp „poveikio – būklės – atsako“ rodiklių. Tačiau šis modelis tinka tik ekonomikos ir aplinkos sąsajoms atskleisti, o ne šalies subalansuotai plėtrai vertinti, nes į vertinimą neįtraukti socialinės būklės, institucinės srities pokyčiai (A European System of..., 1999).

Todėl parinkti subalansuotos plėtros rodiklių komplektą, kuris įvertintų visos sistemos būklę yra itin nelengvas uždavinys. Akivaizdu, kad planuojami panaudoti praktikoje rodiklių rinkiniai negali apibūdinti visko, todėl svarbiausia suformuoti tipinį komplektą, kuris pateikia išsamų apibūdinimą, bet ne platesnį negu reikia esmei atskleisti (Čiegis R., Jankauskas V., 2001). Daugelis tarptautinių institucijų pateikia darnaus vystymosi vertinimo rodiklių sąrašus. Nepaisant vienodos klasifikacijos, dažniausiai rodiklių rinkiniai būna pakankamai skirtingi.

Darnaus vystymosi rodikliai naudojami norint įvertinti šalies pažangą ekonominiu, socialiniu, aplinkosauginiu ir instituciniu požiūriu. Rodikliai parodo, kaip šaliai sekasi įgyvendinti numatytus tikslus ir pasiekti darnų vystymąsi. Darnaus vystymosi rodikliai turi atlikti tris pagrindines funkcijas:

- apibūdinti esamą šalies situaciją;
- įvertinti darnaus vystymosi galimybes ir tendencijas;
- įvertinti, ar analizuojamos dimensijos vystosi darniai (Yunsheng L. ir kt., 2005).

Pagal Darnaus vystymosi komisijos siūlymus, darnaus vystymosi rodikliai turi būti:

- nacionalinio lygio;
- įvertinantys darnaus vystymosi pažangą;
- suprantami, aiškūs ir nedviprasmiški;
- neviršijantys nacionalinės vyriausybės galimybių;
- patikimi;
- adaptuojami prie naujų poreikių;
- apimantys „Darbotvarkės 21“ sritis ir visus darnaus vystymosi aspektus;
- reprezentuojantys tarptautinius susitarimus;
- paremti kokybiškais duomenimis (Indicators of..., 2001).

Europos Sąjungos darnaus vystymosi strategijoje pateikiamas rodiklių sąrašas, šios strategijos monitoringui vykdyti. Konkrečių rodiklių, atspindinčių įvairius aspektus, yra pateikiama virš 100-to. Todėl analizei yra naudojami pagrindiniai indikatoriai (angl. *headline indicators*), kuriuos pateikia Europos Sąjungos statistikos tarnyba (toliau EUROSTAT).

1.5.2 lentelė

Pagrindiniai darnaus vystymosi rodikliai

Tema	Pagrindiniai indikatoriai
Social-ekonominis vystymasis (angl. <i>socio-economic development</i>)	BVP (augimo tempas; BVP 1 gyv.)
Darnus vartojimas ir gamyba (angl. <i>sustainable consumption and production</i>)	Išteklių produktyvumas
Socialinė integracija (angl. <i>social inclusion</i>)	Skurdo rizikos lygis arba socialinė atskirtis
Demografiniai pokyčiai (angl. <i>demographic changes</i>)	Vyresnių gyventojų užimtumo lygis
Visuomenės sveikata (angl. <i>public health</i>)	Tikėtina vyrų ir moterų gyvenimo trukmė
Klimato pokyčiai ir energija (angl. <i>climate change and energy</i>)	Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos; energija gauta iš atisnaujinačių išteklių; pirminės energijos sunaudojimas.
Darnus transportas (angl. <i>sustainable transport</i>)	Energijos sunaudojimas transporto sektoriuje
Natūralūs išteklių (angl. <i>natural resources</i>)	Sugaunamų žuvų kiekis, viršijantis natūralius biologinius limitus; paukščių įvairovės indeksas.
Tarptautinis bendradarbiavimas (angl. <i>global partnership</i>)	Oficiali vystymosi parama
Geras valstybės valdymas (angl. <i>good governance</i>)	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis darnaus vystymosi pagrindiniais rodikliais (Eurostat, 2013).

Kaip matyti iš lentelės yra išskiriama 10 temų, kurios apima ekonominę, socialinę, aplinkosauginę ir institucinę dimensijas. Pirmoji tema – social-ekonominis vystymasis apibūdinamas BVP rodikliu. Šis rodiklis įvairių autorių dažnai lakomas pagrindiniu šalies ekonominės situacijos indikatoriumi. Šiuo atveju, BVP atspindi ekonomikos vystymąsi, inovatyvumą, konkurencingumą, efektyvumą ir užimtumą (kurie savo ruožtu yra identifikuojami dar smulkesniais rodikliais).

Darnus vartojimas ir gamyba apima išteklių naudojimą ir atliekų susidarymą, namų ūkių, šalies ūkio šakų suvartojamą energiją, gamybą, įskaitant ekologiškų prekių gamintojų licenzijų skaičių, ekologiškų ūkių skaičių ir kt. Šiai temai atspindėti pasirinktas pagrindinis rodiklis – išteklių produktyvumas.

Socialinė integracija, pagal EUROSTAT klasifikaciją, apima perkamosios galios ir gyvenimo sąlygų, darbo rinkos prieinamumo, išsilavinimo sritis. Kurias savo ruožtu atitinkamai atspindi viso gyvenimo mokymosi rodiklis, internetu ir kompiuteriu besinaudojančių asmenų skaičius, skurdo rizikos lygis pagal amžių, lytį, išsilavinimą, namų ūkių sudėtį ir kt. Šios temos pagrindinis indikatorius – skurdo rizikos lygis.

Demografinių pokyčių tema labiausiai sukonsentruota į senstančią visuomenę. Itin didelis dėmesys skiriamas vyresniems gyventojams, jų pajamų pakankamumui, vyresnių gyventojų skurdą,

atsižvelgiama ir į gimstamumo rodiklius. Pagrindinis šios temos rodiklis yra vyresnių gyventojų užimtumo lygis.

Vertinant darnų vystymąsi atsižvelgiama ir į visuomenės sveikatą. Ši tema apima tokius rodiklius kaip tikėtiną gyvenimo trukmę, mirtingumo lygį, savižudybių skaičių pagal amžių, lytį, nelaimingų atsitikimų darbe skaičių, taip pat užterštumo, triukšmo ir kitus žalingus sveikatai veiksnius. Visuomenės sveikatai apibūdinti pasirinkti tikėtinos vyrų ir moterų gyvenimo trukmės rodikliai.

Dar viena EUROSTAT mokslininkų išskirta tema – klimato pokyčiai ir sunaudojama energija. Šią temą atspindi tokie rodikliai kaip energijos sunaudojimas, išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, žemės paviršiaus vidutinė temperatūra, taip pat kokia dalis energijos sukuriama iš atsinaujinančių išteklių, kombinuota šilumos ir energijos gavyba ir kiti. Šiai aplinkosauginei temai atspindėti pasirinkti keli rodikliai: šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija, energija gauta iš atsinaujinančių išteklių, pirminės energijos sunaudojimas.

Tūkstantmečius transportas buvo vienas iš žmonijos pažangos veiksnių: transporto rūšių ir infrastruktūros plėtra padėjo atrasti naujus pasaulio kraštus, naujus kelius ir naują gyvenimo būdą. Augant ekonomikai, auga ir transporto poreikis. Nors nuolat gerėja transporto priemonių eksploatacinės savybės, tačiau jų skaičiaus didėjimas yra glaudžiai susijęs su aplinkos tarša. Pasak R. Čiegio, R. Zeleniūtės (2008), gera transporto sistema turi būti efektyvi, saugi, visiems vienodai prieinama, netriukšminga, darni.

Natūralūs ištekliai – tai biologinė įvairovė, geriamo vandens resursai, jūrų ekosistema ir žemės paviršiaus būklė. Analizuojant natūralius išteklius yra įtraukiami daug atitinkamų rodiklių, tokių kaip miško medžių pažeidimas defoliacija, „negyvas miškas“ (angl. *deadwood*), žvejybos laivyno dydis ir kt. Kaip pagrindiniai išskirti du: žuvų sugavimo kiekiai, viršijantys natūralų atsikūrimą ir paukščių rūšių skaičių, atsižvelgiant į jų gyvenamąsias buveines bei kitus aspektus.

Vertinant darnų vystymąsi atsižvelgiama ir į tarptautinį bendradarbiavimą, nes šiuolaikiniame globaliame pasaulyje itin svarbu palaikyti tinkamus tarptautinius ryšius. Ši tema atspindi prekybos globalizaciją, darnaus vystymosi finansavimą ir tarptautinių išteklių valdymą. Žinoma, šios potemės yra sudarytos iš daug smulkesnių rodiklių. O pagrindinis tarptautinio bendradarbiavimo rodiklis yra oficiali parama, skiriama besivystančioms šalims.

10-oji tema yra geras valstybės valdymas, kuris apima politikos nuoseklumą ir veiksmingumą, ekonominius instrumentus, skirtus valdyti šalį, valdžios atvirumą ir žmonių dalyvavimą politiniame gyvenime. Tačiau EUROSTAT neišskiria pagrindinių rodiklių, pagal kuriuos būtų galima vertinti šalies valdymo lygį. Todėl, siekiant įvertinti ir šią sritį analizuojami pasaulio banko pateikiami vyriausybės vertinimo rodikliai (The Worldwide Governance Indicators, 2010).

Pasaulio bankas pateikia rodiklius, apimančius šešias pagrindines dimensijas (žr. 1.5.3 lentelę).

Vyriausybės vertinimo indikatoriai

Indikatorius	Apibūdinimas
Balsavimo teisė ir atsakomybė (angl. <i>voice and accountability</i>)	Apibūdina šalies gyventojų dalyvavimo politiniame gyvenime lygį, taip pat išreiškia žodžio, žiniasklaidos laisvę.
Politinis stabilumas (angl. <i>political stability</i>)	Apibūdina galimybę, jog vyriausybė būtų destabilizuota, nuversta nekonstituciniu ar smurtiniu pagrindu, įskaitant politinį terorizmą.
Vyriausybės efektyvumas (angl. <i>government effectiveness</i>)	Apibūdina viešųjų įstaigų darbo kokybę, jos nepriklausomumo nuo politinio spaudimo, tikslų ir užduočių įgyvendinimo lygį.
Reguliavimo kokybė (angl. <i>regulatory quality</i>)	Apibūdina vyriausybės sugebėjimą formuluoti ir įgyvendinti patikimą politiką, kuri leistų ir skatintų privataus sektoriaus vystymąsi.
Teisinė valdžia (angl. <i>rule of law</i>)	Apibūdina skaidrią politiką, žmonių teisių gynimą.
Korupcijos kontrolė (angl. <i>control of corruption</i>)	Apibūdina šalies korupcinės veiklos kontrolės mastą.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues (2010)

Lentelėje pateikti indikatoriai yra sudaryti apjungiant daugelio išsivysčiusių ir besivystančių šalių ekspertų, įmonių vadovų, nevyriausybinų organizacijų narių, gyventojų nuomonę. Įtraukus į analizę pateiktus institucinės dimensijos rodiklius, būtų galima gauti išsamesnį šalių darnaus vystymosi vaizdą. Taigi, nustčius pačius svarbiausius indikatorius, būtų supaprastintas darnaus vystymosi stebėjimas ir valdymas, o tai padėtų efektyviau siekti darnumo ateityje. Pasak N. Mzavanadze (2009), darnaus vystymosi vertinimas leidžia nustatyti nedarnaus vystymosi priežastis ir politinių sprendimų nesėkmes, dėl kurių šalys vystosi nedarniai. Todėl rekomendacijos turėtų būti skirtos ištaisyti politinių sprendimų nesėkmes. Darnaus vystymosi vertinimas padėtų nustatyti reikiamus prioritetus, padėtų stebėti šalies pažangą ir įvertinti darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo lygį.

Apibendrinant galima teigti, kad įvertinti darnų vystymąsi yra sudėtingas uždavinys, nes tai kompleksinis procesas, apimantis daug tikslų ir daugelį sričių. Visų pirma, į darnų vystymąsi reikia žvelgti sistemiškai ir įvertinti tai, kad kiekvienas veiksmas sukelia tam tikrą visuomenės reakciją, o tai lemia kitus veiksmus, įtakojančius aplinkos būklę, socialinę, ekonominę ir institucinę vystymąsi. Siekiant įvertinti šalies darnų vystymąsi reikia sudaryti tokį rodiklių rinkinį, kuris apimtų visas keturias analizuojamas dimensijas. Todėl vertinant Europos Sąjungos šalių darnų vystymąsi tikslingiausia naudotis EUROSTAT pateikiamais darnaus vystymosi pagrindiniais rodikliais, kurie sudaryti atsižvelgiant į šalių specifiką, o siekiant įvertinti institucinę dimensiją tikslinga naudotis Pasaulio banko vyriausybės vertinimo modeliu.

1.6 Tyrimo metodika

Praktinėje darbo dalyje analizuojamas Europos Sąjungos šalių darnus vystymasis. Tačiau prieš pradėdant analizę, tikslinga apžvelgti šioje srityje jau atliktus mokslinius darbus. Daugelio autorių darbuose darnus vystymasis analizuojamas trijų pagrindinių dimensijų – ekonominės, socialinės ir aplinkos – lygmenyje.

1.6.1 lentelė

Moksliniai straipsniai, analizuojantys darnų vystymąsi

Autorius, metai	Tyrimo metodai	Tyrimo tikslas	Gauti rezultatai
Čiegis, R., Kozlovskij, V., 2011	Loginė abstrakcija, kiekybiniai tyrimo metodai.	Išanalizuoti pagrindines darnaus vystymosi vertinimo sistemas.	Nustatyta, kad darnaus vystymosi vertinimo metodai gali būti skirstomi į tokias kategorijas: a) <i>rodikliai (indeksai)</i> ; b) <i>su produktais susijęs vertinimas</i> ; c) <i>integruoti vertinimo metodai</i> .
Čiegis, R., Ramanauskienė, J., 2011	Mokslinės literatūros analizė, statistikos analizės metodas.	Įvertinti Lietuvos vystymąsi darnumo aspektu.	Nustatyta, kad atskirų aspektų atžvilgiu šalies vystymasis nebuvo tolygus ir darnus, nepaisant to, kad integruotas darnaus vystymosi indeksas I_{DV} beveik visą 2000–2009 m. laikotarpį didėjo gan sparčiai.
Čiegis, R., 2009	Mokslinės literatūros, rodiklio, įvertinančio šalies darnumo tendencijas, skaičiavimas bei vertinimas.	Pateikti integruoto darnaus vystymosi indikatorius skaičiavimo metodologiją.	Nustatyta, kad ekonominiai rodikliai 2001–2005 m. turėjo didžiausią teigiamą pokytį, o socialinis vystymasis ir aplinkos būklė taip pat gerėjo, tačiau daug mažesniu intensyvumu. Integruotas darnaus vystymosi indeksas nagrinėjamu laikotarpiu didėjo, tačiau Lietuva nesivystė darniai.
Dementjeva, J., 2011	Mokslinės literatūros analizė, koreliacinė – regresinė analizė.	Nustatyti pagrindinius darnaus vystymosi indikatorius.	Nustatyta, kad Centrinės ir Rytų Europos regionams didžiausią įtaką daro darbo intensyvumas, namų ūkių išlaidos, darbo produktyvumo augimo tempas, nedarbo lygis ir energijos sunaudojimas.
Baležentis, A., Baležentis, T., 2010	Literatūros analizė, daugiakriterinio įvertinimo metodas MULTIMOORA, statistinė analizė.	Įvertinti kaimo darnaus vystymo ES valstybėse narėse lygį, nustatyti pirmaujančias bei atsiliekančias valstybes.	Analizės rezultatai naudotini priimančiam sprendimui strateginiame kaimo vystymo valdyme. Struktūrinės paramos ir reformų valdymas ES bei valstybėse narėse turėtų būti vykdomas atsižvelgiant į daugiakriterinio įvertinimo rezultatus.
Čiegis, R., Zeleniūtė, R., 2008	Mokslinės literatūros, bendroji ir ir loginė analizė, lyginimo ir apibendrinimo bei abstrakcijos metodas.	Apibendrinti ekonomikos darnaus vystymosi procesą bei pateikti jo vertinimo galimybes.	Nustatyta, kad indikatoriai turėtų būti integruoti, rodantys ekonominių, socialinių ir aplinkos aspektų sąsają. Vieningi indikatoriai sudarys galimybę palyginti atskirų bendruomenių darnaus vystymosi pažangą bei tendencijas.
Čiegis, R., Gavenauskas, A., 2005	Sisteminės mokslinės literatūros analizės, bendros ir loginės analizės, lyginimo ir apibendrinimo.	Išnagrinėti darnaus vystymosi valdymo etinius aspektus.	Darnumas yra normatyvinis etinis visuomenės plėtros principas, bylojantis ne tai, kaip yra, bet tai, kaip turėtų būti, numatantis nuolatinės žmonių santykių ir veiklos algoritmų kritikos reikmę.
Šileika, A., Žičkienė, S., 2001	Mokslinės literatūros analizės, lyginimo ir apibendrinimo.	Nustatyti svarbiausius aplinką tausojančios plėtros bruožus.	Nustatytos dvi svarbiausios aplinką tausojančios plėtros idėjos: plėtra tausojanti tik tuo atveju, jei palaikomas balansas tarp ekonominių, socialinių ir ekologinių plėtros aspektų; dabar gyvenantys žmonės turi palikti pakankamas išteklių atsargas, kad ir ateities kartos pasiektų tokį gerovės lygį, kokį pasiekė ši karta.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis moksliniais tyrimais.

Nagrinėjant įvairius mokslinius straipsnius pastebėta, kad dažniausiai analizei pasirenkami metodai yra mokslinės literatūros, bendroji ir loginė analizė, lyginimo ir apibendrinimo. Darnaus vystymosi tema teoriniu požiūriu yra parašyta daug mokslinių darbų. Tuo tarpu darbų, kurie praktiškai nagrinėtų šalių, regionų darnų vystymąsi, jų pažangą, yra gerokai mažiau. Nagrinėjant mokslinius straipsnius pastebėta, kad autoriai dažnai naudoja aprašomosios statistikos, statistinių duomenų lyginimo metodus, kartais naudojama koreliacinė – regresinė analizė. Taip pat kai kurie mokslininkai naudoja integruoto darnaus vystymosi indekso skaičiavimą, kuris padeda nustatyti, ar šalys vystosi darniai. Taip pat naudojamas ir MOORA ar MULTIMOORA metodas.

Darbo tiriamojoje dalyje, siekiant nustatyti, ar ES šalys vystosi darniai, įtraukiamos keturios dimensijos: ekonominė, socialinė, aplinkos ir institucinė. Kadangi siekiant darnaus vystymosi į kiekvieną sferą turi būti atsižvelgiama vienodai, tai kiekvienai dimensijai atskleisti pasitelkiama po tris pagrindinius rodiklius, kuriuos pateikia EUROSTAT ir Pasaulio bankas.

Kadangi darnaus vartojimo ir gamybos paskutiniai duomenys yra 2009 metų, pirminės energijos suvartojimas indeksuojamas kai baziniai yra 2005 metai (vadinasi, visų šalių 2005 metų duomenys bus vienodi), o natūralių išteklių duomenys skaičiuojami tik visai ES (ne šalims atskirai), todėl šie rodikliai į tyrimą neįtraukti. Iš EUROSTAT pateikiamų rodiklių naudojami 9 indikatoriai, todėl siekiant lygiavertiškai atspindėti ir institucinę dimensiją į tyrimą įtraukiami trys instituciniai rodikliai: teisinė valdžia, balsavimo teisė ir atsakomybė ir korupcijos kontrolė (išsamiau aprašyti 1.5 poskyryje).

Tyrimui atlikti naudojamas MULTIMOORA metodas ir integruotų darnaus vystymosi indeksų skaičiavimas. Metodas MULTIMOORA leidžia išvengti subjektyvumo, nes nereikalauja nustatyti nagrinėjamų kintamųjų reikšmingumo koeficientų (svorių). MOORA metodas sudarytas iš dviejų dalių: 1) santykių sistemos ir 2) atskaitos taško teorijos. Santykių sistema leidžia normalizuoti duomenis ir suvienodinti skirtingas rodiklių matavimo sistemas, todėl nereikalingas išorinis normalizavimo mechanizmas. Atskaitos taško teorijoje naudojami santykių sistemos metodu apskaičiuoti santykiai (Baležentis, A., Baležentis, T., 2010).

Darnaus vystymo vertinimo tyrimas atliekamas pagal tris MULTIMOORA metodo dalis. Pradiniai duomenys surašomi į atsakų matricą X , kur ij x – i -tosios valstybės j -tasis rodiklis ($i = 1, 2, \dots, m$ ir $j = 1, 2, \dots, n$; tyrime $m=27$ ir $n=12$). MOORA sistema gali būti taikoma dviem būdais: santykių sistema ir atskaitos taško požiūriu.

Santykių sistema apibrėžia duomenų normalizavimą kiekvieno rodiklio konkrečią reikšmę lyginant su visomis to rodiklio reikšmėmis:

$$x_{ij}^* = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m x_{ij}^2}} \quad (1)$$

kur x_{ij}^* – normalizuotas, neturintis matavimo vieneto i -tosios valstybės j -tasis rodiklis. Paprastai šie skaičiai priklauso intervalui $[-1; 1]$. Tuomet šie rodikliai sudedami (jei siektina maksimali reikšmė) arba atimami (jei siektina minimali reikšmė) ir gaunamas valstybės indeksas:

$$y_i^* = \sum_{j=1}^g x_{ij}^* - \sum_{j=g+1}^m x_{ij}^* \quad (2)$$

kur g – siekiamų maksimizuoti rodiklių skaičius. Tuomet kiekvienai valstybei suteikiamas rangas (kuo didesnis indeksas, tuo aukštesnis rangas) (Willem Karel M. Brauers ir kt., 2012).

Atskaitos taško požiūris remiasi santykių sistema. Pagal normalizuotų rodiklių reikšmes randamas maksimalus tikslinis atskaitos taškas (vektorius) $r_j = \max_i x_{ij}$ (kai siektina rodiklio reikšmė yra maksimali). Kiekviena šio vektoriaus koordinatė reiškia maksimalią atitinkamo kriterijaus reikšmę. Tuomet perskaičiuojamas kiekvienas atsakų matricos elementas, o galutinis rangas regionams suteikiamas remiantis Čebyševio metrika ir Min-Max metodu:

$$\min_i \left(\max_j |r_j - x_{ij}^*| \right) \quad (3)$$

Pilnoji sandaugos forma ir MULTIMOORA. Tai MOORA metodas papildytas pilnąja sandaugos forma, apimančia sandauginės naudingumo funkcijos minimizavimą ir maksimizavimą. Bendrasis i -tosios alternatyvos naudingumas gali būti išreiškiamas neturiniu matavimo vieneto dydžiu:

$$U_i = \frac{A_i}{B_i} \quad (4)$$

čia $A_i = \prod_{j=1}^g x_{ij}$, $i = 1, 2, \dots, m$ žymi i -tosios alternatyvos siekiamų maksimizuoti rodiklių sandaugą ir $g = 1, \dots, n$ yra šių tikslų (rodiklių) skaičius; $B_i = \prod_{j=g+1}^n x_{ij}$ žymi i -tosios alternatyvos siekiamų minimizuoti rodiklių sandaugą, o $n - g$ yra šių rodiklių skaičius. Apibendrinus MOORA (santykių sistemos ir atskaitos taško) bei pilnosios sandaugos formos metodais gautus rangus, sprendimo alternatyvoms (valstybėms) suteikiami galutiniai MULTIMOORA metodo rangai (Kracka M. ir kt., 2010; Brauers W. K., Zavadskas E. K., 2010).

Darnus vystymasis yra nuosekliai siekiamas tikslas, todėl svarbu išmatuoti, kaip prie jo artėjama, kokia daroma pažanga. Siekiant gauti realią valstybės darnaus vystymosi padėtį atspindinčią situaciją, skaičiuojamas integruotas darnaus vystymosi indeksas, kuris apima ekonominius, aplinkosauginius ir socialinius vystymosi aspektus. Pasak R. Čiegio (2009), integruoto darnaus vystymosi indekso skaičiavimo metodikos didžiausias privalumas yra tai, kad ši

metodika yra pakankamai lanksti, nes ją galima pritaikyti bet kokiam darnaus vystymosi vertinimo laikotarpiui ir įvairiems pjūviams.

Integruotas darnaus vystymosi indeksas apima keturis darnaus vystymosi aspektus – ekonominį, socialinį, ekologinį ir institucinį:

$$I_{DV} = a_1EVI + a_2SVI + a_3ABI + a_4IVI,$$

kur EVI, SVI, ABI ir IVI – ekonominio vystymosi, socialinio vystymosi, aplinkos būklės ir institucinio vystymosi indeksai; a_1 , a_2 , a_3 , a_4 – ekonominio vystymosi, socialinio vystymosi, aplinkos būklės ir institucinio vystymosi indeksų svoriai (galioja sąlyga $a_1 + a_2 + a_3 + a_4 = 1$), I_{DV} – integruotas darnaus vystymosi indeksas.

Kiekvienas iš šių keturių indeksų savo ruožtu susideda iš eilės rodiklių, ką bendra forma galima išreikšti taip:

$$I_m = \sum a_i R_i,$$

kur R_i – atitinkamą indeksą sudarantis rodiklis; a_i – atitinkamą indeksą sudarančio rodiklio svoris (galioja sąlyga: $\sum a_i = 1$), I_m – atitinkamas indeksas (Čiegis R., Ramanauskienė J., 2011).

Tyrimė pasirinktas lygių bazinių svorių indekso metodas, t.y. bazinių metų indeksas lygiomis dalimis paskirstytas kiekvienam iš keturių blokų, kuriuose vėl vienodu svoriu įvertinti visi rodikliai. Daroma prielaida, kad baziniai darnųjų vystymąsi reprezentuojantys rodikliai yra lygiaverčiai.

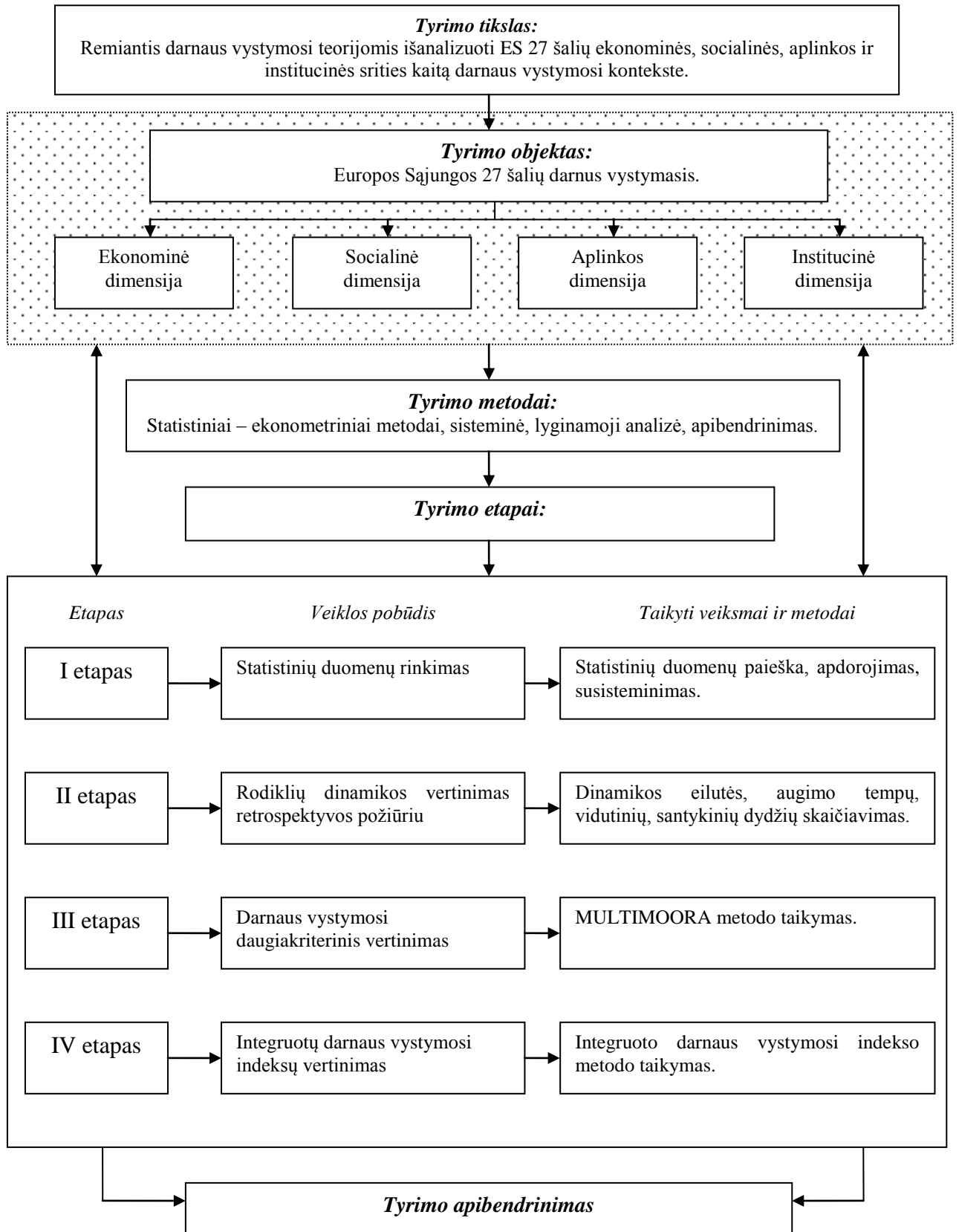
Siekiant, kad kiekvienas darnaus vystymosi aspektas turėtų vienodą įtaką integruotam darnaus vystymosi indeksui, ekonomikos, socialinę, aplinkos ir institucinę būklę atspindėti pasirinktas vienodas rodiklių skaičius. Taip pat įtraukti ir teigiamą, ir neigiamą poveikį darniam vystymuisi darantys indikatoriai, atitinkamai jų reikšmę pridedant arba atimant iš bazinio indekso reikšmės. Norint gauti palyginamąjį indeksą ir išvengti gyventojų skaičiaus kitimo, rodikliai skaičiuojami tam tikram gyventojų skaičiui, milijonui eurų sukurto BVP ar kaip procentinė tam tikro dydžio dalis.

Tyrimė analizuojamas Europos Sąjungos šalių darnus vystymasis 2005 – 2010 m. laikotarpiu. Valstybių darnaus vystymosi tempams įvertinti baziniais metais pasirinkti 2005 m., bazinių metų indeksas – 100, lygiomis dalimis (po 25) padalintas ekonominio, socialinio vystymosi, aplinkos būklės ir institucinio vystymosi indeksams.

Duomenys apdorojami naudojantis Microsoft Excel programa.

Tyrimė naudojant žodžių junginį „2005 – 2010 m. Europos Sąjungos valstybės“, siekiant išlaikyti tyrimo vientisumą, laikoma, kad į analizę įtraukiamos ir 2005 – 2006 metais ES dar nepriklausiusios Rumunija ir Bulgarija, kurios prisijungė tik nuo 2007 metų.

Toliau pateikiamas baigiamojo darbo tyrimo modelis (žr. 1.6.1 pav).

1.6.1 pav. **Tyrimo modelis**

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

2. ES ŠALIŲ DARNAUS VYSTYMOŠI VERTINIMAS 2005 – 2010 M.

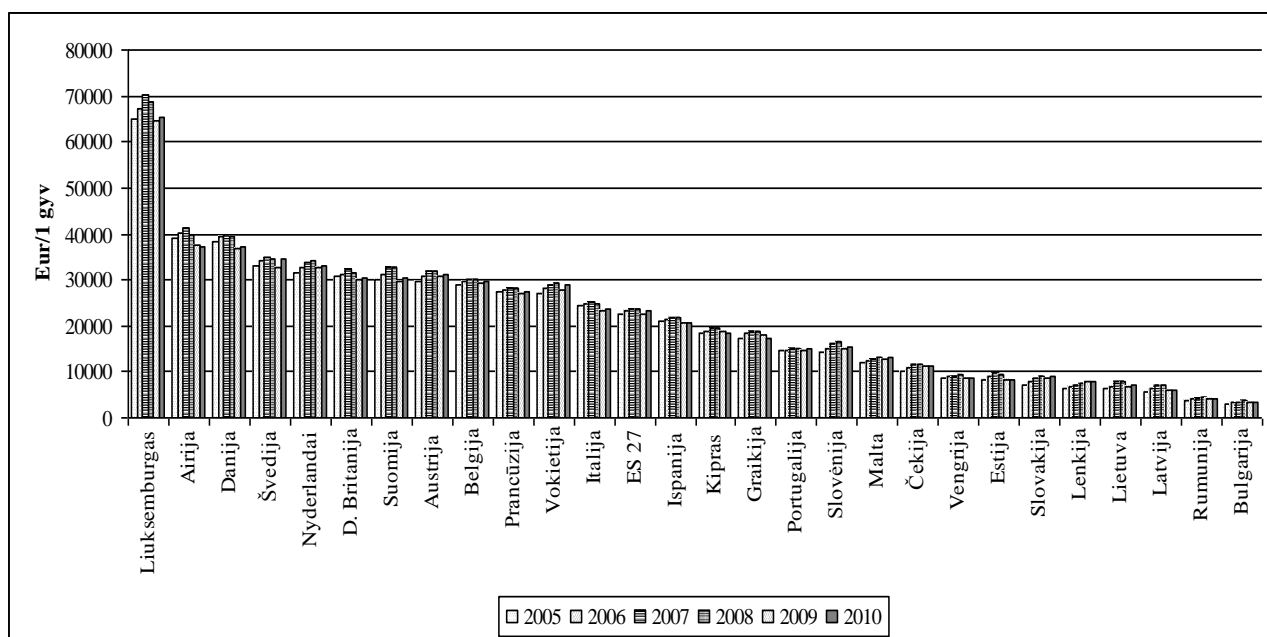
Formuojant bendrą Europos Sąjungos darnaus vystymosi strategiją 2000-ųjų metų Lisabonos pasitarime buvo suformuluotas pagrindinis ilgalaikis Europos Sąjungos strateginis tikslas: tapti konkurencingiausios ir sparčiausiai besivystančios, žiniomis grįstos ekonomikos visuomene, užtikrinančia darnų ekonomikos augimą, didesnę užimtumą ir glaudesnius socialinius ryšius. Atsižvelgiant į suformuluotą tikslą ir didžiausią dėmesį skiriant darnumui, tiriamojoje darbo dalyje bus siekiama sistemiškai išanalizuoti Europos Sąjungos šalių darnų vystymąsi.

2.1 ES šalių darnaus vystymosi rodiklių analizė 2005 – 2010 metais

2.1.1 Ekonominės srities rodikliai

Bendrasis vidaus produktas

Remiantis Europos Sąjungos statistikos tarnybos mokslininkų darnaus vystymosi indikatorių klasifikacija matyti, kad jie suskirstyti į temas. Viena jų – social-ekonominis vystymasis. Šią temą, kaip pagrindinis indikatorius, atspindi BVP. Bendrasis vidaus produktas taip pat ir daugelio autorių laikomas vienu pagrindiniu šalies ekonominę padėtį atspindinčiu rodikliu. Šiuo atveju, BVP atspindi ekonomikos vystymąsi, inovatyvumą, konkurencingumą, efektyvumą ir užimtumą (kurie savo ruožtu yra identifikuojami dar smulkesniais rodikliais). 2.1.1.1 paveiksle pateikiama ES šalių BVP 1 gyventojui (eurais) 2005 – 2010 metais.

2.1.1.1 pav. 2005 – 2010 m. ES šalių BVP 1 gyventojui, eurai.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

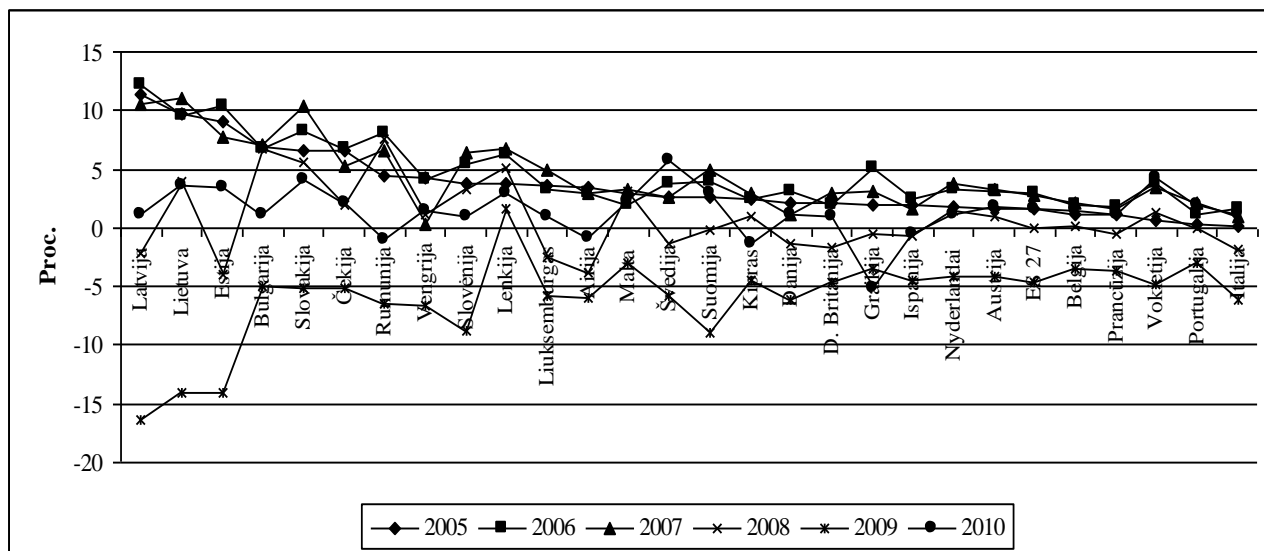
Kaip matyti iš 2.1.1.1 paveikslo BVP 1 gyventojui visais analizuojamais metais didžiausias buvo Liuksemburge – čia vienam gyventojui vidutiniškai teko apie 66 900 EUR. Tačiau kitose ES šalyse BVP 1 gyventojui nebuvo toks didelis, kaip pirmaujančioje šalyje Liuksemburge. Airijoje analizuojamas rodiklis 2005 metais buvo 39 200 EUR, o 2010 metais sumažėjo iki 37 200 EUR. 2005 – 2010 metais Airijoje BVP 1 gyv. vidutiniškai siekė 39 266,67 EUR. Danijoje situacija buvo ganėtinai panaši, - čia BVP 1 gyv. vidutiniškai siekė 38 516,67 EUR. Tuo tarpu Švedijoje analizuojamas rodiklis buvo vidutiniškai 4483,33 eurai mažesnis nei Danijoje.

Europos Sąjungos šalių vidurkis per analizuojamus metus vidutiniškai siekė 23 183,33 eurus. Dvylikos šalių rodikliai viršijo ES 27 vidurkį, tačiau 15-os šalių buvo mažesnis. Į šią grupę pateko ir Baltijos šalys. Estija pagal BVP 1 rodiklį užėmė 21-ą vietą ir aplenkė Lietuvą bei Latviją. Latvija pagal analizuojamą rodiklį lenkė tik naujas ES šalis – Rumuniją ir Bulgariją, kur BVP 1 gyv. vidutiniškai siekė 4 166,67 EUR ir 3 383,33 EUR. Lyginant Liuksemburgo ir Bulgarijos duomenis matyti, kad pirmaujanti šalis lenkia paskutinę beveik 20 kartų. Tai rodo, kad Europos Sąjungoje egzistuoja labai dideli gyvenimo lygio skirtumai. Taip pat iš duomenų matyti, kad didžioji dalis šalių nesiekia ES vidurkio.

Analizuojant Lietuvos rodiklius matyti, kad 2005 – 2008 metais BVP 1 gyv. padidėjo beveik 27 proc. 2004 m. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, esant palankiai ekonominei situacijai, taip pat esant palankiems vartotojų lūkesčiams didėjo ir BVP 1 gyv. Įstojusi į Europos Sąjungą Lietuva galėjo praplėsti savo eksporto rinką, o vis gerėjantys makroekonominiai rodikliai traukė ir užsienio šalių investuotojų lėšas. Galima daryti prielaidą, kad pritrauktos naujos investicijos pagerino šalių

įmonių veiklą, leido įdiegti naujesnes technologijas, taip padidinant darbo kokybę, o atitinkamai didėjo ir BVP rodiklis.

Remiantis Eurostat duomenimis, 2006 m. lyginant su 2005 m., didžiausi BVP didėjimo tempai buvo fiksuojami Baltijos šalyse: Latvijoje – 12,2 proc., Estijoje – 10,3 proc., Lietuvoje – 9,6 proc. 2007 metais analizuojamas rodiklis visose šalyse dar didėjo. Tačiau jau 2008 m. daugelyje ES šalių, o 2009 m. visose šalyse, BVP mažėjo.

2.1.1.2 pav. 2005 – 2010 m. ES šalių BVP augimo tempas, proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

Kaip matyti iš 2.1.1.2 paveikslo, 2006 metais sparčiausias BVP didėjimo tempas buvo fiksuojamas Baltijos šalyse, tačiau 2009 m. taip pat Baltijos šalyse buvo sparčiausias rodiklio mažėjimas. 2009 m. mažėjant vartojimui, vyriausybės išlaidoms, susitraukus tarptautinei prekybai ir blogėjant vartotojų lūkesčiams, BVP rodiklis sumažėjo. 2009 m. lyginant su 2008 m. Latvijoje BVP mažėjimo tempas siekė 16,4 proc., o Estijoje ir Lietuvoje po 14 proc.

Galima teigti, kad Baltijos šalys nebuvo tinkamai pasiruošusios atlaikyti ekonominį nuosmukį. Tuo tarpu 2009 m. bendras ES 27 BVP augimo tempo sulėtėjimas buvo gerokai mažesnis (-4,6 proc.). Baltijos šalys nėra tiek išsivysčiusios, stabilios, kiek kitos, senosios ES valstybės narės. 2010 m. atsigaunant stipriosioms pasaulio ekonomikoms, padidėjus vartojimui, skolinimuisi, ekonominė situacija šiek tiek pagerėjo. Baltijos šalių BVP augimo tempas vėl tapo teigiamas (Lietuvoje – 3,6 proc., Estijoje – 3,4 proc., Latvijoje – 1,2 proc.).

Pasak Lietuvos banko ekspertų (Lietuvos banko pranešimas, 2007), Lietuvos ūkio raida nuo 2004 m. buvo viena iš sparčiausių Europoje. Ją labiausiai skatino nemažėjantis apdirbamosios gamybos augimas, padidėjusi vidaus paklausa, palankios skolinimosi, ypač būsto paskolų, sąlygos, suaktyvėjusi akcijų rinka, augančios investicijos, taip pat vis stiprėjantis JAV dolerio atžvilgiu euras, taigi ir litas. Atlikta analizė rodo, kad Lietuvos BVP dinamikos pokyčiams daug įtakos turi

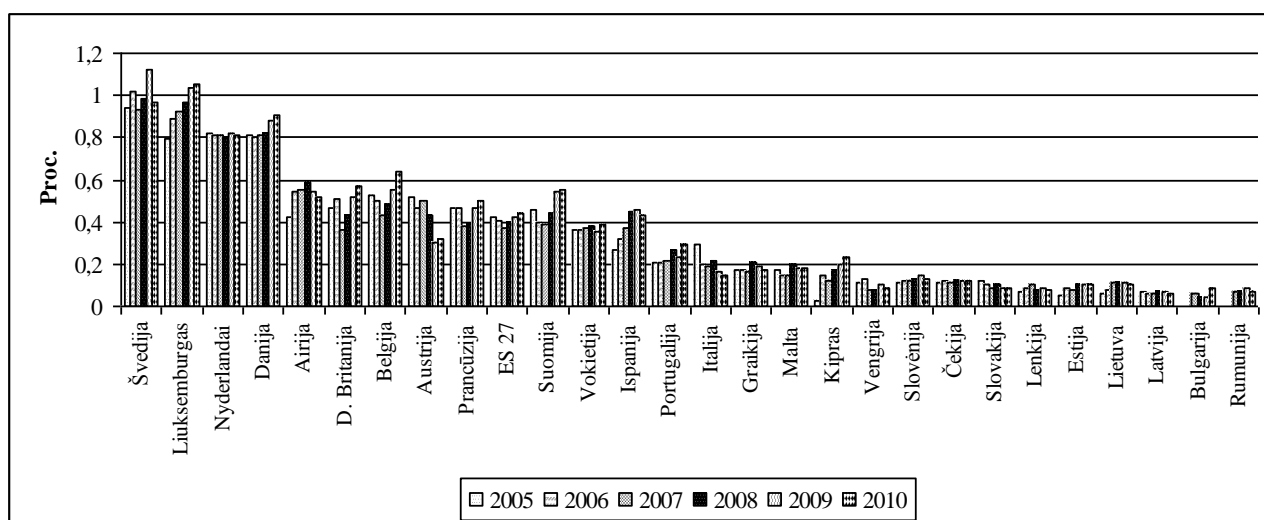
pasaulinio ūkio padėtis. 2004 m. įstojus į Europos Sąjungą BVP pradėjo sparčiai didėti. Tačiau ir globalinė finansų krizė palietė Lietuvą – lyginant su ankstesniais metais ganėtinai ženkliai sumažėjo bendrasis vidaus produktas.

Kitose ES šalyse BVP augimo tempo svyravimai buvo švelnesni. Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje, Austrijoje, Nyderlanduose 2005 – 2010 metais BVP didėjo lėtesniu tempu, tačiau ir sumažėjo kur kas mažesniu tempu nei Baltijos šalyse. Galima daryti prielaidą, kad senosios ES šalys, iškilus sunkumams sugeba taikyti efektyvesnę politiką, pasinaudoti sukauptais rezervais ir išlaikyti stabilesnę ekonominę situaciją šalyje.

Siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi strategijoje numatytą pagrindinį tikslą ir iki 2020 metų pasiekti dabartinį ES šalių senbuvių ekonominio išsivystymo lygį, Lietuvai, Latvijai, Estijai, Bulgarijai ir Rumunijai būtina užtikrinti ne mažesnę kaip 5 proc. kasmetinį BVP prieaugį. Tačiau tai šalims pavyko įgyvendinti tik iki 2007 m.

Oficiali vystymosi parama

Dar viena Europos statistikos departamento mokslininkų išskirta tema – globalus bendradarbiavimas, kurį atspindi pagrindinis rodiklis – oficialios paramos vystymuisi (OPV) dalis bendrosiose nacionalinėse pajamose. Šis rodiklis apibendrina tarptautinę prekybą, besivystančių šalių finansavimą ir tarptautinių resursų valdymą. Taigi, oficiali parama apima tiek neatlygintinos paramos, tiek paskolų dalį, kuri yra skirta skatinti besivystančių šalių ekonominę gerovę ir vystymąsi.

2.1.1.3 pav. 2005 – 2010 m. ES šalių oficialios paramos vystymuisi dalis nuo BVP, proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

Paminėtina, kad 2005 m. ES valstybės narės įsipareigojo iki 2015 m. oficialią paramą vystymuisi padidinti iki 0,7 proc. bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP), o iki 2010 m. pasiekti

tarpinį tikslą – OPV skirti 0,56 proc. BNP. Šie įsipareigojimai buvo paremti individualiais tikslais: ES-15 šalys OPV įsipareigojo skirti 0,7 proc. BNP, o 12 valstybių narių, kurios prie ES prisijungė 2004 ir 2007 m. – 0,33 proc. BNP (Europos Komisijos pranešimas spaudai, 2012).

Kaip matyti iš 2.1.1.3 paveikslo, 2005 – 2010 metais numatytą 0,7 proc. ribą viršijo keturios šalys: Švedija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Danija. Tačiau kitos šalys neįgyvendino numatytų tikslų. 2009 metais, lyginant su 2008 m., skiriamą paramą sumažino Airija, Austrija, Vokietija, Portugalija, Italija, Graikija, Malta, Slovakija. Tačiau kitos šalys, net ir vyraujant biudžetinių lėšų sumažėjimui, sugebėjo išlaikyti paramos lygį arba net jį padidinti. Per visą analizuojamą laikotarpį paramos dydį sumažino tik Austrija (-0,20 proc. punktu), Italija (-0,14 proc. punktu), Slovakija (-0,03 proc. punktu), Vengrija (-0,02 proc. punkto) ir Latvija bei Nyderlandai (po -0,01 proc. punkto). Tuo tarpu Liuksemburgas 0,26 proc. punkto padidino paramą, Kipras 0,2 proc. punkto, Ispanija 0,16 proc. punkto. Lietuva ir Estija taip pat padidino trečiosioms šalims skiriamą paramą atitinkamai 0,04 ir 0,05 proc. punkto. Mažiausią paramą skiria naujausios ES šalys. 2010 metais Rumunija skyrė 0,07 proc. BVP, o Bulgarija – 0,09 proc. BVP. Tačiau iš tendencijų matyti, kad ir šios valstybės kiekvienais metais skiria vis didesnę paramos dalį skurdžiausių pasaulio šalių ekonominiam vystymuisi ir gerovės kūrimui.

ES yra viena didžiausių paramos teikėjų pasaulyje ir jos skiriamomis lėšomis remiami milijonai skurdžių gyventojų. Bendra ES 27 parama 2010 metais siekė 0,44 proc. BNP, kai tuo tarpu 2005 m. ji buvo 0,42 proc. BNP. Tai rodo, jog paramos dydis po truputį didėja, tačiau visos šalys turi sistemingai siekti įgyvendinti bendrą tikslą, kad ES skiriama parama 2015 metais pasiektų 0,7 proc. BNP.

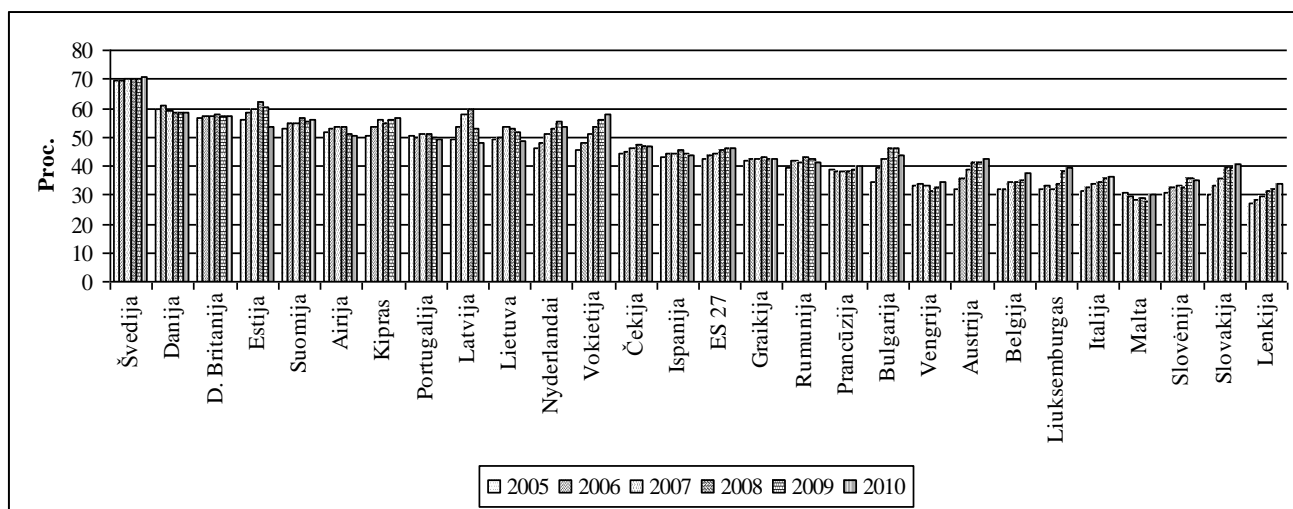
Vyresnių gyventojų užimtumo lygis

Šiandieniniame pasaulyje vyksta globalūs demografiniai pokyčiai. Mokslinės ir techninės pažangos dėka žmonėms suteikiama galimybė ilgiau gyventi. Vyresni žmonės dabar gyvena ilgesnį ir aktyvesnį gyvenimą ne tik dėl medicinos pažangos, bet ir dėl pačių žmonių pasikeitusio, sveikesnio gyvenimo būdo. Todėl daugelyje pasaulio šalių, ypač išsivysčiusiose, stebimas gimstamumo lygio mažėjimas ir vidutinės gyvenimo trukmės ilgėjimas. Todėl būtina atkreipti dėmesį į pagyvenusių žmonių poreikius ir užtikrinti jų teises. Europos Sąjungos teisėje pagyvenusių žmonių teisių apsaugą įtvirtina 2000 m. lapkričio 27 d. priimta Tarybos direktyva Nr. 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus bei draudžianti diskriminavimą amžiaus ir kitais pagrindais.

Tačiau pagyvenusio amžiaus asmenų integracija darbo rinkoje yra sudėtinga ir prieštaringa problema, kurią įtakoja daugelis veiksnių: valstybės ekonominio išsivystymo lygis, darbo jėgos

paklausos ir pasiūlos santykis, darbdavių požiūris į vyresnį žmogų darbo rinkoje, pačių pagyvenusių asmenų sveikatos stovis bei darbo motyvacija, gebėjimas mokytis, pasitikėjimas savimi bei socialinės apsaugos sistemos galimybės (Pagyvenusių asmenų mokymosi..., 2003).

2.1.1.4 paveiksle pateiktas ES šalių vyresnių gyventojų (55-64 metų) užimtumo lygis.

2.1.1.4 pav. 2005 – 2010 m. ES šalių vyresnių gyventojų užimtumo lygis, proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

Kaip matyti iš paveikslo vyresnių gyventojų užimtumo lygis skirtingose šalyse gali skirtis net iki 2 kartų. Didžiausias užimtumo lygis per analizuojamus metus buvo Švedijoje, kur vidutiniškai siekė apie 69,9 proc. Taip pat aukštas užimtumo lygis buvo ir Danijoje (vidutiniškai 59 proc.), Estijoje (vidutiniškai 58 proc.), D. Britanijoje (vidutiniškai 57 proc.). Europos Sąjungos vidurkis 2005 metais siekė 42,3 proc., o 2010 metais padidėjo iki 46,3 proc. 14-likos valstybių vyresnių gyventojų užimtumo lygis vidutiniškai buvo didesnis už ES vidurkį. Tame tarpe ir Lietuvos, kur užimtumo lygis vidutiniškai siekė 50,9 proc. Mažiausias vyresnių gyventojų užimtumo lygis buvo fiksuojamas Lenkijoje, kur siekė apie 30 proc. Kiek didesnis buvo Slovakijoje (apie 36 proc.), Slovėnijoje (apie 33 proc.). Kaip matyti, vyresnių gyventojų užimtumo lygis tam tikrose šalyse išlieka didele problema.

Todėl vyresnių darbuotojų aktyvumo skatinimas yra pagrindinis Europos ekonominių ir socialinių tikslų siekimo ateityje elementas. Būtina rasti būdų įveikti struktūrines ir elgesio kliūtis, neleidžiančias vyresnio amžiaus darbuotojams likti aktyviais darbo rinkos dalyviais. Strategijoje „Europa 2020“ nustatyta, kad 2020 metais 20-64 metų amžiaus moterų ir vyrų užimtumas ES sieks 75 proc. Norint pasiekti šį rezultatą, Komisija skatina valstybes nares įdiegti vyresnių žmonių aktyvumo strategijas, kuriose neskatinama naudotis ankstyvo pasitraukimo į pensiją planais ir siekiama palankumo pasilikimui darbe bei pakartotinei vyresnio amžiaus darbininkų integracijai.

Apibendrinant galima teigti, kad BVP 1 gyventojui analizuojamais metais didžiausias buvo Liuksemburge, Airijoje ir Danijoje. Tuo tarpu nestabiliausias BVP augimo tempas buvo

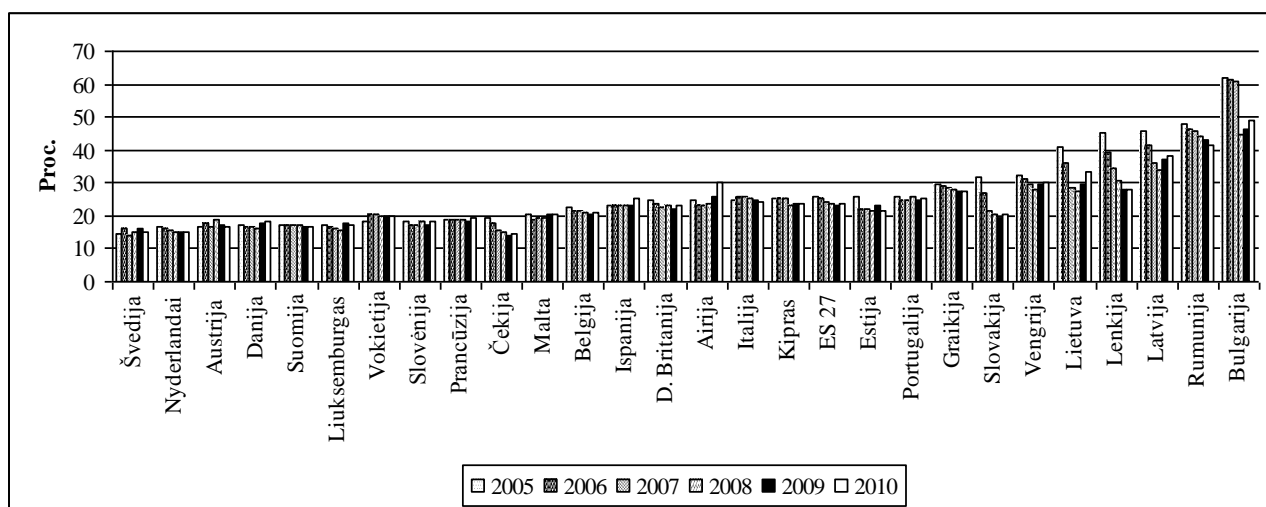
fiksuojamas Baltijos šalyse, nes čia 2005 – 2006 m. buvo didžiausias augimas, o 2008 – 2009 m. – didžiausias sumažėjimas. Analizuojant oficialios paramos vystymuisi situaciją nustatyta, kad numatytą ribą pasiekė tik 4 ES šalys: Švedija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Danija. O bendra ES 27 parama per analizuojamus metus padidėjo 0,02 proc. punkto. Tiriant vyresnių gyventojų užimtumo lygį nustatyta, kad didžiausias rodiklis buvo fiksuojamas Švedijoje (vidutiniškai 69,9 proc.), Danijoje (vidutiniškai 59 proc.), D. Britanijoje (vidutiniškai 57 proc.), Estijoje (vidutiniškai 58 proc.). Europos Sąjungos vidurkis 2005 metais siekė 42,3 proc., o 2010 metais padidėjo iki 46,3 proc. Lietuvos vyresnių gyventojų užimtumo lygis siekė apie 50,9 proc. Mažiausias vyresnių gyventojų užimtumo lygis buvo fiksuojamas Lenkijoje (apie 30 proc.).

2.1.2 Socialinės srities rodikliai

Ekonominės srities padariniai visuomet atsiliepia ir žmonių socialiniam gyvenimui. Kadangi 2005 – 2010 metais tiek ES, tiek visame pasaulyje buvo fiksuojama ekonominė krizė, tad nenuostabu, kad ir nedarbo lygis tam tikru laikotarpiu buvo padidėjęs. Nedarbas sukelia įvairius neigiamus padarinius, tiek visuomenei, tiek individui.

Skurdo rizikos lygis

Todėl itin aktualu išanalizuoti, kaip tuo laikotarpiu keitėsi socialinės atskirties ir rizikos problemos ES šalyse. Pasak Europos statistikos departamento mokslininkų tai apima ir perkamąją galią, gyvenimo sąlygas, įsidarbinimo galimybes ir išsilavinimo lygį. Dažniausiai šiai situacijai atspindėti pasirenkamas skurdo rizikos lygis. Skurdo rizikos riba yra 60 proc. nacionalinių ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos.

2.1.2.1 pav. Skurdo rizikos lygis ES šalyse 2005 – 2010 m., proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

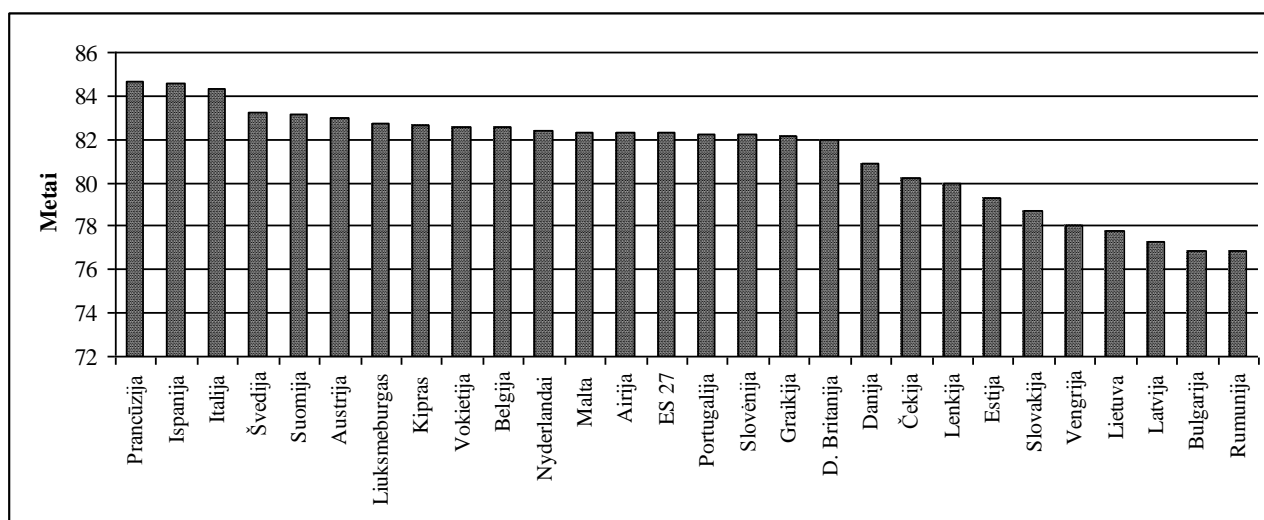
Skurdo rizikos lygis ES šalyse yra labai skirtingas. 2005 m. Švedijoje buvo 14,4 proc. asmenų, kurių ekvivalentinės piniginės disponuojamosios pajamos mažesnės už skurdo rizikos ribą. Tuo tarpu Bulgarijoje tokių asmenų buvo beveik 62 proc. Vadinasi, apie du trečdalius šalies gyventojų gyveno žemiau skurdo ribos. 2007 m. padidėjus užimtumo lygiui, disponuojamoms pajamoms, skurdo rizikos lygis buvo mažiausias per analizuojamą laikotarpį. 8-ių šalių skurdo rizikos lygis nesiekė 20 proc. Rumunijoje ir Bulgarijoje taip pat sumažėjo asmenų, kurių ekvivalentinės piniginės disponuojamosios pajamos mažesnės už skurdo ribą, nors atotrūkis nuo lyderiaujančių šalių išliko ženklus. 2010 metais Rumunijoje skurdo rizikos lygis (41,4 proc.) tapo panašus į Latvijoje egzistuojantį skurdo rizikos lygį (38,1 proc.). Bulgarijoje 2010 metais, kaip ir Rumunijoje, fiksuojamas rodiklio gerėjimas, tačiau jis kito lėtesniu tempu, todėl Bulgarija ir 2010 metais ir per visą analizuojamą laikotarpį liko paskutinėje vietoje.

Tuo tarpu iš Baltijos šalių arčiausiai ES vidurkio visą analizuojamą laikotarpį buvo Estija. 2007 metais, kaip ir visoje ES, taip ir Baltijos šalyse, analizuojamas rodiklis pagerėjo: Estijoje – 3,5 proc. punkto, Latvijoje – 9,8 proc. punkto, o Lietuvoje net 12,8 proc. punkto. Tokią situaciją Lietuvoje galėjo lemti mažėjantis nedarbo lygis, didėjantis gyventojų užimtumas, didėjantis darbo našumas. 2007 m. skurdo rizikos riba vienam asmeniui siekė 566 Lt. Šiais metais skurdo rizikos lygis buvo pats mažiausias analizuojamu laikotarpiu. Prasidėjus neramumams tarptautinėje finansų rinkoje, pagausėjus įmonių bankrotų, sumažėjus asmeninių disponuojamų pajamų kiekiui, 2008 – 2009 m. skurdo rizikos lygis padidėjo 1,9 procentinio punkto. 2009 m. žemiau skurdo ribos (831 Lt) gyveno 29,5 proc. šalies gyventojų.

Kadangi situacija daugelyje ES šalių yra bloga, reikia mažinti skurdą ir socialinę atskirtį, o tai padaryti galima įvairiomis socialinės apsaugos priemonėmis. Viena iš tokių priemonių – pašalpos. Socialinės apsaugos priemonių naudą galima įvertinti, palyginus skurdo rizikos rodiklius prieš socialinius pervedimus ir po jų. 2009 m. socialiniais pervedimais ES 27 gyventojų skurdo rizikos lygis buvo sumažintas nuo 25,1 proc. prieš pervedimus iki 16,3 proc. po pervedimų, taigi 35 proc. asmenų, kuriems skurdo rizika būtų kilusi, pakilo virš šios ribos. Taip pat galimos įvairios mokesčių reformos, kurios leistų sumažinti mokestinę naštą skurdžiausiai gyvenančiams piliečiams.

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė

Dar vienas šalies socialinę sritį atspindintis rodiklis – vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė. Tai yra pagrindinis gyventojų sveikatos rodiklis, kuris atspindi bendrą rizikos veiksnių poveikį, ligų paplitimą, intervencijų bei gydymo veiksmingumą.

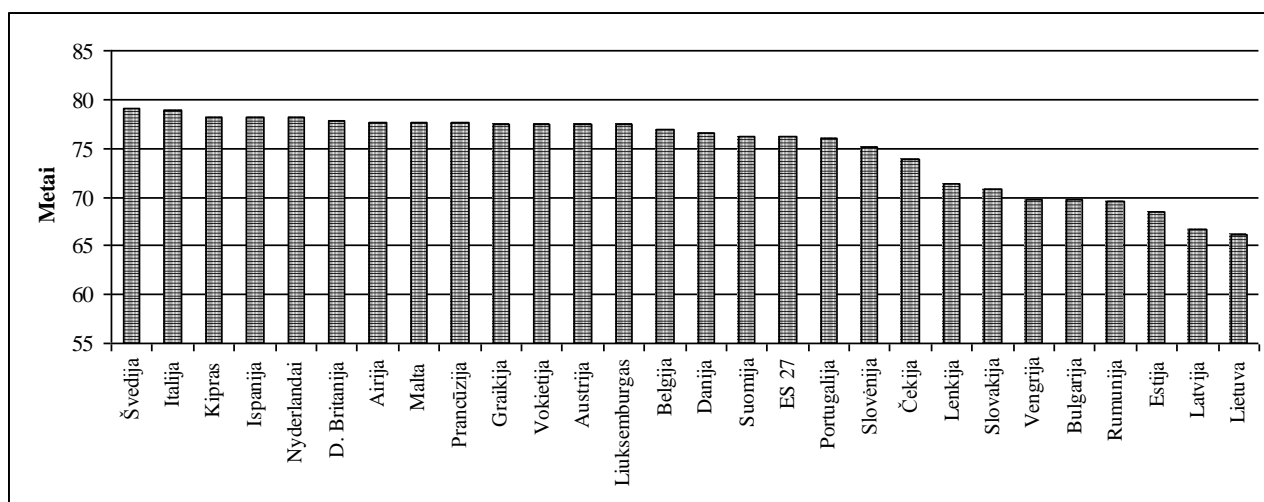
2.1.2.2 pav. Vidutinė tikėtina moterų gyvenimo trukmė ES šalyse 2005 – 2010 m. (vidurkis), metai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

Ilgiausia tikėtina moterų gyvenimo trukmė yra pietinėse ES šalyse: Prancūzijoje (84,7 metai), Ispanijoje (84,6 metai), Italijoje (84,4 metai). Nuo šių šalių kiek atsilieka Švedija, Suomija, Austrija (amžiaus vidurkis svyruoja apie 83 metus). Dažniausiai ES šalyse pasitaikanti tikėtina moterų gyvenimo trukmė – 82 metai (ES 27 vidurkis siekia 82,3 metus). Tuo tarpu trumpiausia gyvenimo trukmė fiksuojama naujosiose ES šalyse: Bulgarijoje ir Rumunijoje (po 76,8 metus). Lietuvoje šis rodiklis 2005 m. siekė 77,3 metus, o 2010 m. padidėjo iki 78,9 metų. Per analizuojamą laikotarpį tikėtina Lietuvos moterų gyvenimo trukmė vidutiniškai siekė 77,8 metus.

2005 – 2010 metais visose ES šalyse tikėtina moterų gyvenimo trukmė ilgėjo. Sparčiausiai šis rodiklis gerėjo Estijoje, kur per 2005 – 2010 metus padidėjo 2,7 metais. Lėčiausiai tikėtina gyvenimo trukmė ilgėjo Švedijoje (0,7 metų), tačiau šioje šalyje analizuojamas rodiklis ir taip yra vienas geriausių.

Gyvenimo trukmės ilgėjimą galima paaiškinti geresnėmis gyvenimo ir darbo sąlygomis bei tam tikra sveikatos būkle lemiančia elgsena, t.y. pastaruoju metu vis daugiau asmenų domisi sveiku gyvenimo būdu, sveika mityba, sportuoja, aktyviai gyvena, todėl ir tikėtina gyvenimo trukmė po truputį ilgėja. Tačiau analizuojant tikėtiną vyrų gyvenimo trukmę matyti kiek kitokia tendencija.

2.1.2.3 pav. Vidutinė tikėtina vyrų gyvenimo trukmė ES šalyse 2005 – 2010 m. (vidurkis), metai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

ES 27 šalių vyrų tikėtina gyvenimo trukmė vidutiniškai yra 6,05 metais trumpesnė nei moterų. Ilgiausiai Europos Sąjungoje gyvenai vyrai švedai (79,1 metus). Apie 78 metus gyvena Italijos (78,9 metus), Kipro, Ispanijos ir Nyderlandų (po 78,2 metus) vyrai. Tuo tarpu visos ES 27 vyrų tikėtinos gyvenimo trukmės vidurkis siekia 76,2 metus. Tačiau tikėtina, jog trumpiausi gyvenimo metai laukia ne naujųjų ES šalių (Rumunijos ir Bulgarijos), bet Baltijos šalių vyrų. Estijos tikėtina vyrų gyvenimo trukmė siekia 68,5 metų, Latvijos – 66,7 metus, o Lietuvos tik 66,2 metus. Ir, kaip matyti iš paveikslėlio, Lietuvoje tikėtina vyrų gyvenimo trukmė yra mažiausia.

Tačiau analizuojant pokyčius matyti, kad per 2005 – 2010 metus didžiausią pažangą padarė būtent Baltijos šalys, t.y. tikėtina vyrų gyvenimo trukmė pailgėjo sparčiausiu tempu. Estijos tikėtina vyrų gyvenimo trukmė pailgėjo nuo 67,3 iki 70,6 metų (+3,3 metai), Latvijos – nuo 65,4 iki 68,6 metų (+3,2 metai), Lietuvos – nuo 65,3 iki 68 metų (+2,7 metai). Kitose ES 27 šalyse per 2005 – 2010 metus tikėtina vyrų gyvenimo trukmė taip pat ilgėjo.

Atlikus analizę matyti, kad vis dar egzistuoja akivaizdūs skirtumai tarp vyrų ir moterų tikėtinos gyvenimo trukmės. Tokius lyčių gyvenimo skirtumus galima paaiškinti tuo, kad moterys dažniau linkusios rūpintis savo sveikata, skirti daugiau dėmesio sveikai mitybai ir sportui, tuo tarpu vyrai dažniau rūko, vartoja alkoholį. Tiek daliai moterų, tiek vyrų vienas iš sveikatos rizikos veiksnių išlieka antsvoris. Tokią tendenciją lemia mažesnis judėjimas, sėdimas darbas bei kiti faktoriai. Didėjanti oro tarša taip pat kenkia sveikatai.

Visoje Europoje prie intensyvaus eismo kelių gyvenantys žmonės ypač kenčia nuo per didelio oro taršos lygio. 44 proc. pakelėse įrengtų oro kokybės matavimo stočių 2010 m. nustatyti kenksmingi azoto dioksido (NO₂) lygiai, viršijantys teisės aktuose nurodytas ribines vertes. Daugiau negu trečdalyje šių vietų viršyti kietųjų dalelių (PM₁₀) lygiai. Šie teršalai kenkia širdies kraujagyslių sistemai, plaučiams, kepenims, blužniai ir kraujui (Europos aplinkos agentūra, 2013). Oro tarša

sutrumpina tikėtiną žmogaus gyvenimo trukmę vidutiniškai daugiau nei aštuoniais mėnesiais, o labiausiai užterštose vietose ir regionuose – daugiau nei dvejais metais. Todėl ES valstybės narės privalo kuo greičiau pradėti laikytis oro kokybės standartų ir sumažinti į orą išmetamų teršalų kiekį.

Apibendrinant galima teigti, kad tikėtina ilgiausia moterų gyvenimo trukmė yra pietinėse ES šalyse: Prancūzijoje (84,7 metai), Ispanijoje (84,6 metai), Italijoje (84,4 metai). Tuo tarpu trumpiausia gyvenimo trukmė fiksuojama naujosiose ES šalyse: Bulgarijoje ir Rumunijoje (po 76,8 metus). Per analizuojamą laikotarpį visose ES šalyse tikėtina moterų gyvenimo trukmė ilgėjo. Tačiau ES 27 vyrų tikėtina gyvenimo trukmė vidutiniškai yra trumpesnė nei moterų. Ilgiausiai Europos Sąjungoje gyvenai vyrai švedai (79,1 metus). Apie 78 metus gyvena Italijos (78,9 metus), Kipro, Ispanijos ir Nyderlandų (po 78,2 metus) vyrai. Trumpiausi gyvenimo metai laukia Baltijos šalių vyrų.

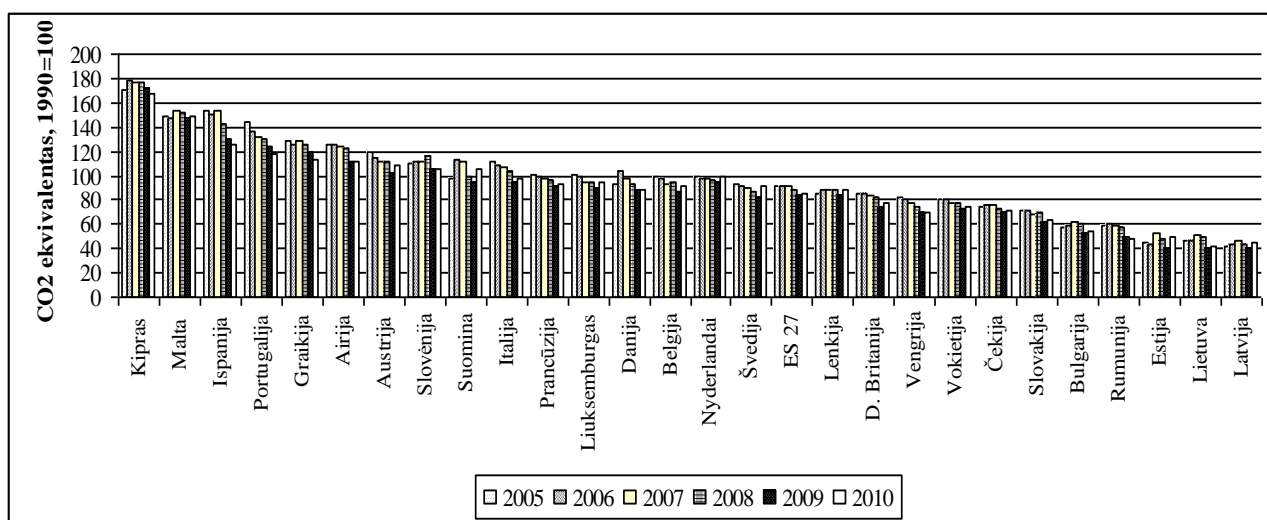
2.1.3 Aplinkos būklės rodikliai

Vartotojiškoje visuomenėje aplinkos kokybė yra visuotinė vertybė, nes siejama su visuomene ir jos ateitimi. Nuo aplinkos kokybės labai priklauso ir ekonominė bei kultūrinė visuomenės būklė. Todėl labai svarbu vykdant ekonominę veiklą atsižvelgti į aplinkos būklę, kuri suteikia ne tik išteklius gamybai, bet ir absorbuoja teršalus, teikia būtinas sąlygas žmogaus egzistencijai, taip pat teikia rekreacines bei kitas paslaugas.

Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija

Kioto protokolas įpareigoja šalis mažinti anglies dioksido (CO₂), azoto oksido (N₂O), metano (CH₄), sieros heksafluorido (SF₆), hidrofluorangliavandenilių (HFC) bei perfluorangliavandenilių (PFC) emisiją. CO₂ emisija, priskirtina energetikos sektoriui (įskaitant energijos gamybą bei vartojimą pramonėje, buityje, transporto sektoriuje ir t.t.), yra labiausiai atsakinga už šiltnamio efektą (išsivysčiusių šalių emisija sudaro apie 80 proc. visos pasaulio emisijos). Todėl Kioto konferencijoje 38 pramoninės valstybės pasirašė susitarimą dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos sumažinimo 5,2 proc. (palyginti su 1990 metais) iki 2012 metų. Europos Sąjunga įsipareigojo minėtą emisiją sumažinti 8 procentais.

Analizuojant CO₂ emisiją matyti, kad šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis skirtingose šalyse labai skiriasi. Vertinant CO₂ ekvivalentu, kai 1990 m. laikomi baziniais, matoma, jog 2005 m. net 13 šalių emisijos dydis buvo toks pat arba didesnis nei 1990 m. 2010 metais tokių šalių skaičius sumažėjo iki 9-ių.

2.1.3.1 pav. 2005 – 2010 m. ES šalių CO₂ emisija, CO₂ ekvivalentu, 1990=100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

Kaip matyti iš paveikslo, emisijos kiekis 2010 metus lyginant su baziniais labiausiai padidėjo Kipre, Maltoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Graikijoje, Airijoje, Austrijoje, Slovėnijoje ir Suomijoje. 2010 m. lyginant su 2005 m. matyti, kad situacija pagerėjo Italijoje, Prancūzijoje, Liuksemburge, Belgijoje ir Nyderlanduose, nes šios šalys sugebėjo sumažinti CO₂ emisiją ir neviršyti 1990 metų lygio. 2010 metais daugiau nei dvigubai emisiją buvo sumažinusi Rumunija, Latvija ir Lietuva. Lietuvos CO₂ emisiją 2010 metais siekė tik 42 CO₂ ekviv. – tais metais tai buvo geriausias rodiklis iš visų ES šalių.

2010 metais ES 27 emisija jau buvo sumažėjusi 15 proc., todėl Europos Sąjunga, vykdydama pakankamai griežtą aplinkosaugos politiką, savo įsipareigojimus, numatytus Kioto protokole, įvykdė. Tačiau Europos Sąjunga iki 2020 metų ketina emisiją sumažinti 30 proc.

2009 m. transportas, įskaitant tarptautinį jūrų ir oro transportą, lėmė 24 proc. visų ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Naujoje baltojoje knygoje transporto tema reikalaujama, kad ES valstybės narės iki 2050 m. transporto išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažintų 60 proc. palyginti su 1990 m.

Kadangi, transporto sektorius yra vienas didžiausių CO₂ emisijos šaltinių, Europos Sąjunga palapsniui nori sumažinti vidutinės automobilių gamintojų CO₂ emisijas: lengviesiems automobiliams iki 2015-ųjų šis skaičius turi sumažėti iki 130 g/km, o iki 2020-ųjų ši riba dar labiau mažinama ir turi siekti ne daugiau nei 95 g/km. Taip pat paskelbti ir nauji reikalavimai kroviniam transportui: iki 2017-ųjų vidutinė CO₂ emisija turi sumažėti iki 175 g/km, o iki 2020-ųjų šis skaičius turi ištirpti iki 147 g/km (Europos Sąjunga paskelbė..., 2012).

Tačiau pasiekti šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo tikslą reikia ne tik sutelkti dėmesį į švariausias technologijas ir mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančius degalus, bet ir naudoti efektyviausias transporto priemones ir atsikratyti ekonominio neveiksmingumo, kylančio, be kita

ko, iš nepadengtų išorinių šnaudų. Atlikti tyrimai rodo, kad didesnio efektyvumo pasiekta įvedus išmetamo CO₂ kiekio normas, privalomas naujiems keleiviniams automobiliams. 2010 m. nauji automobiliai yra maždaug penktadaliu efektyvesni nei 2000 m. Sutarus dėl automobilių ir furgonų išmetamo CO₂ kiekio normų, imtas plėtoti mažai teršiančių transporto priemonių parkas. Naujausiais duomenimis, nauji automobiliai suvartojamos energijos atžvilgiu kasmet tampa daug taupesni ir automobilių pramonė eina teisinga linkme siekdama tikslų, nustatytų išmetamų teršalų kiekiui sumažinti.

Alternatyviu kuru varomų automobilių dalis keliuose taip pat nuolat augo ir 2009 m. sudarė daugiau nei 5 proc. visų automobilių. Dauguma jų naudoja suskystintos naftos dujas (SND), o elektra varomos transporto priemonės sudarė 0,02 proc. visų automobilių (Europos aplinkos agentūra, 2013).

Oro tarša

Oro tarša yra vietos, visos Europos ir visos Žemės problema. Oro teršalai, išskirti vienoje valstybėje, gali keliauti atmosfera ir pabloginti oro kokybę kitur. Oro tarša kenkia žmogaus sveikatai ir aplinkai. Pasak Europos aplinkos agentūros (2013), per pastaruosius dešimtmečius Europoje gerokai sumažėjo daugelio į orą išmetamų teršalų kiekis, todėl oro kokybė regione pagerėjo. Tačiau oro teršalų koncentracija yra vis dar per didelė. Didžioji dalis Europos gyventojų gyvena zonose, ypač miestuose, kur nesilaikoma oro kokybės standartų: užterštumas azoto dioksidu ir kietosiomis dalelėmis (KD) kelia didelį pavojų sveikatai. Kelios valstybės 2010 m. viršijo vienos arba kelių svarbių oro teršalų emisijos normas. Todėl mažinti oro taršą vis dar yra svarbu ir tai išlieka itin aktualia problema..

Kietosios dalelės ir pažemio ozonas dabar laikomi dviem didžiausią poveikį žmonių sveikatai darančiais teršalais. Ilgalaikio ir maksimalaus šių teršalų poveikio padariniai varijuoja nuo kvėpavimo takų pažeidimo iki ankstyvosios mirties. Pastaraisiais metais iki 40 proc. miesto gyventojų yra veikiami stambių kietųjų dalelių, kurių koncentracija viršija ES nustatytą leistiną normą. Iki 50 proc. gyventojų gyvena miesto zonose, kur ozono lygis viršija ES tikslinę vertę.

Oro užterštumas Lietuvos miestuose dažniausiai atitinka numatytus Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus, nes šalyje nėra milijoninių miestų, kuriuose koncentruotąsi pramonės, energetikos įmonės, gyventojų tankumas ir transporto srautai yra pakankamai maži, o geografinė padėtis sąlygoja nepastovius orus, dažniausiai palankius teršalų išsisklaidymui.

Tačiau ir Lietuva neišvengia oro taršos normų viršijimo, kad ir kokia maža ji bebūtų. Tyrimų duomenys rodo, kad opiausios oro užterštumo problemos susijusios su kietųjų dalelių koncentracija. Nežiūrint į tai, kad pastaraisiais metais vidutinė metinė šio teršalo koncentracija

mūsų šalies miestų aplinkos ore neviršija metinės ribinės vertės, bet kiekvienais metais pasitaiko atskirų dienų ar ilgesnių periodų, kai ore fiksuojamas ženklus oro užterštumo šiuo teršalu padidėjimas.

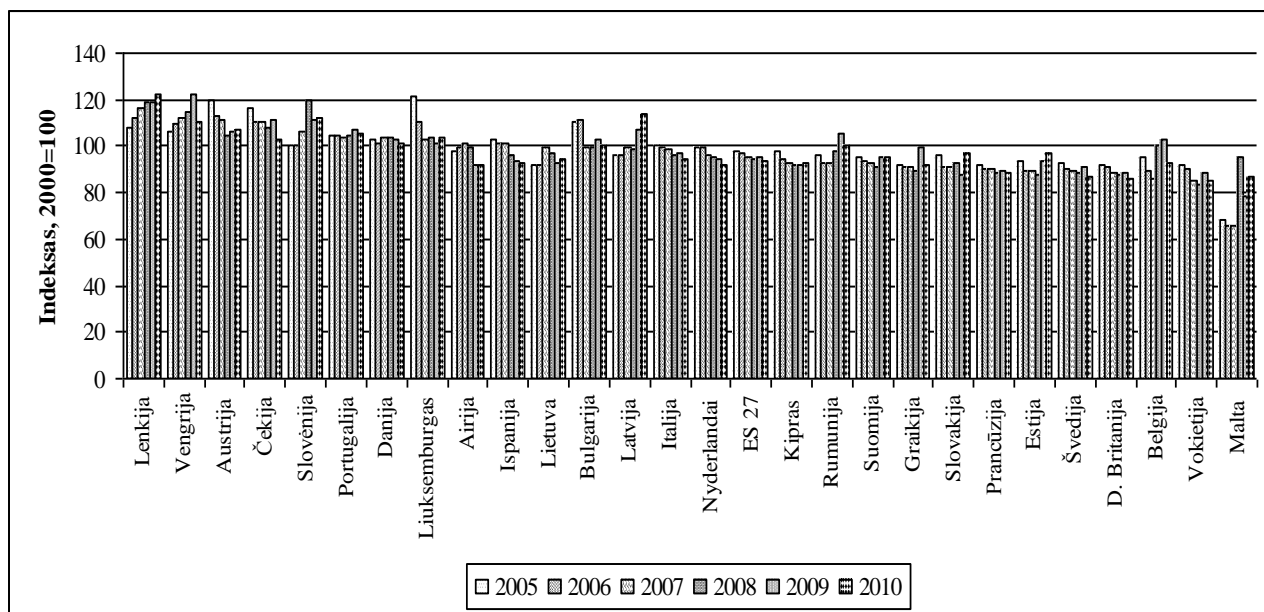
Azoto dioksido koncentracija Lietuvos miestų ore neviršija nustatytų normų. Taip pat ir sieros dioksido (SO₂) vidutinė metinė koncentracija Lietuvoje neviršija ribinės vertės, nustatytos augmenijos apsaugai. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų naudojimas taip pat mažėjo, tačiau darniam vystymuisi labai svarbu, kad Lietuvai nekiltų sunkumų įgyvendinant Kioto bei Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos reikalavimus šiltnamio reiškinių sukeliančių dujų išmetimams (Aplinkos apsaugos agentūra, 2012).

Pagrindiniai atmosferos taršos šaltiniai Lietuvoje yra transportas, kuris sudaro apie 65 proc. viso oro užterštumo. Antroje vietoje yra pramonė – 20-25 proc., trečioje – energetika, kuri sudaro 10-15 proc. oro užterštumo.

Kaip ir Lietuvoje, taip ir daugelyje kitų šalių pagrindinis atmosferos taršos šaltinis yra transportas, todėl jam skiriamas itin didelis dėmesys. EEE valstybių narių transporto sektorius sunaudoja maždaug trečdalį visos energijos ir išmeta daugiau nei penktadalį šiltnamio efekta sukeliančių dujų. Jis taip pat lemia didelę miestų oro taršos ir triukšmo dalį. Be to, transportas daro didelį poveikį kraštovaizdžiui, nes suskaido gamtines vietas į mažus lopinėlius, ir tai turi sunkių pasekmių gyvūnams ir augalams.

Europos transporto priemonių išmetami oro teršalai sudaro ketvirtadalį ES išmetamų šiltnamio efekta sukeliančių dujų kiekio. Transporto priemonių skleidžiamas triukšmas taip pat gali lemti sunkius sveikatos sutrikimus. Didžiausiuose Europos miestuose trys iš penkių gyventojų kenčia nuo sveikatai kenksmingo transporto priemonių skleidžiamo triukšmo lygio. Net kaimo vietovėse 24 milijonai Europos gyventojų kenčia nuo naktį transporto priemonių skleidžiamo triukšmo. Šis poveikis gali sukelti psichikos ir psichologinių problemų. Europos aplinkos agentūros (EAA) ataskaitoje (2013) teigiama, kad daugumą aplinkos problemų galima išspręsti įgyvendinus naujus ES tikslus. Norint pasiekti geresnių oro kokybės parametrų yra siekiama įgyvendinami darnaus transporto tikslus.

Energija ne tik turi esminę reikšmę pramonės, prekybos ir visuomenės materialinei gerovei, bet ir užtikrina asmeninį patogumą. Tačiau jos gamyba ir vartojimas kelia didelių problemų aplinkai: šiltnamio efekta sukeliančios dujos ir oro teršalų išlakos, žemės naudojimas, atliekų susidarymas ir naftos išsiliejęs. Šios problemos prisideda prie klimato kaitos, kenkia natūralioms ekosistemoms ir žmogaus sukurtai aplinkai ir turi neigiamą poveikį žmogaus sveikatai. Todėl tikslinga išanalizuoti energijos kiekį, sunaudojamą transporto strityje.

2.1.3.2 pav. 2005 – 2010 m. ES šalių energijos sunaudojimas transporto srityje, 2000=100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

Kaip matyti iš paveikslėlio, daugiau energijos (lyginant su 2000 metais), sunaudojamos transporto sektoriuje, suvartojo Lenkija, Vengrija, Austrija, Čekija, Slovėnija, Portugalija, Danija ir Liuksemburgas. 2010 metais daugiau energijos, nei 2000 metais, taip pat sunaudojo Latvija, Bulgarija ir Rumunija. Tuo tarpu kitos šalys sugebėjo sumažinti energijos kiekį (lyginant su 2000 metais). 2010 metais daugiausiai sumažinusi sunaudojamos energijos kiekį buvo Vokietija (85,6) ir D. Britanija (85,9).

Nors ES 27 per 2005 – 2010 metus vidutiniškai sunaudojo mažiau energijos nei 2000-aisiais metais, tačiau Europoje turi būti mažinamas transporto sunaudojamas energijos kiekis. Žinoma, reikia įvertinti, kad tam tikrų rūšių, ypač krovinių gabenimo, transporto sunaudojamas energijos kiekis pastaraisiais metais tiesiogiai susijęs su netolygia ekonomikos plėtra. 2008 – 2009 m. krovinių gabenimo transporto paklausa buvo gerokai sumažėjusi, o 2010 m. ji padidėjo 5,4 proc. Tuo tarpu keleivių vežimo transporto paklausa 2009 – 2010 m. sumažėjo beveik 1 proc., nors asmeninių automobilių naudojimas beveik nekito, nepaisant to, kad pastarąjį dešimtmetį vyravo ekonominis nuosmukis ir gerokai svyravo degalų kaina.

Metinės transporto sektoriaus energijos sąnaudos EEE valstybėse narėse 1990–2007 m. nuolat augo. 2007–2009 m. bendras transporto energijos poreikis sumažėjo 4 proc., tačiau ekonomikai ėmus augti, didėjimo tendencija sugrįžo.

Todėl norint pasiekti Europoje išsikeltą tikslą – iki 2050 m. CO₂ emisiją sumažinti 60 proc. palyginti su 1990 m., reikia, kad transporto sektoriaus naftos sąnaudos sumažėtų maždaug 70 proc. Dabartinė 96 proc. transporto sektoriaus priklausomybė nuo naftos yra netvari. Transportas – ne tik daugiausiai energijos sunaudojantis sektorius, bet ir greičiausiai augantis sektorius energijos

sunaudojimo atžvilgiu. Pastaraisiais metais transporto sektoriaus energijos sąnaudos sumažėjo mažiau nei kitų sektorių, taigi jo dalis nuolat auga: 2009 m. ES 27 valstybėse narėse ji pasiekė 33 proc. (išskyrus tarptautinį jūrų transportą). Kuro kainos neskatina rinktis taupesnes transporto priemones. Vidutinė reali bešvinio benzino kaina 2010 m. birželį buvo 1,14 EUR už litrą (2005 m. kainų lygis), o tai faktiškai 15 proc. daugiau nei 1980 m (Europos aplinkos agentūra, 2013).

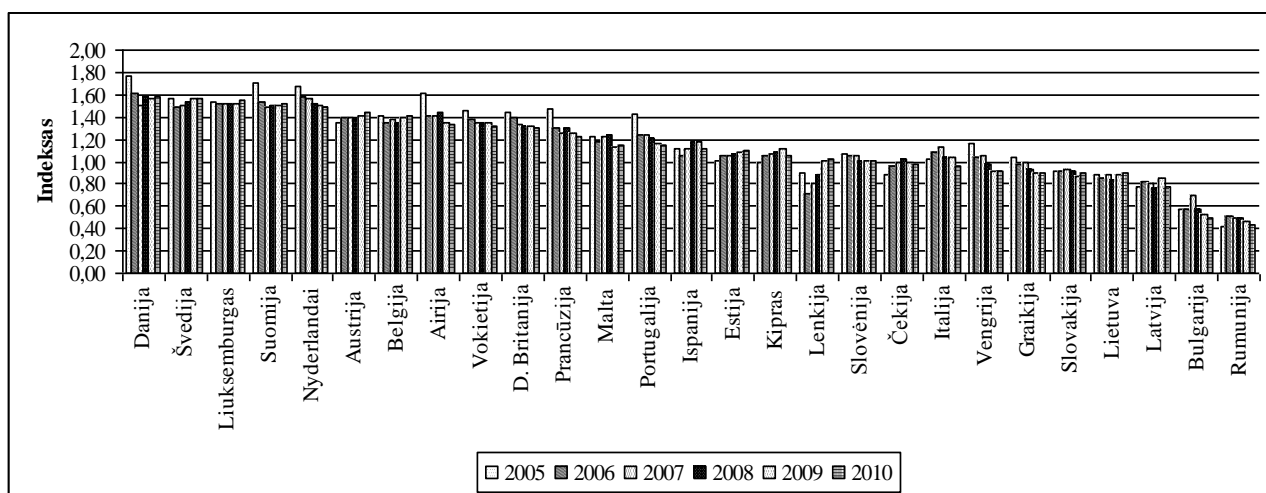
Apibendrinant galima teigti, kad 2005 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos dydis net 13-likoje šalių buvo toks pat arba didesnis nei 1990 m. (vertinant CO₂ ekvivalentu, kai 1990 m. laikomi baziniais). 2010 metais tokių šalių skaičius sumažėjo iki 9-ių. Emisijos kiekis, 2010 metus lyginant su baziniais, labiausiai padidėjo Kipre, Maltoje, Ispanijoje, Portugalijoje. 2010 m. lyginant su 2005 m. matyti, kad situacija pagerėjo Italijoje, Prancūzijoje, Liuksemburge, Belgijoje ir Nyderlanduose, nes šios šalys sugebėjo sumažinti CO₂ emisijas ir neviršyti 1990 metų lygio. Europos Sąjunga siekdama iki 2020 metų emisijas sumažinti 30 proc. turi ir toliau vykdyti itin atsakingą aplinkosaugos politiką.

2.1.4 Institucinės srities rodikliai

Siekiant kuo išsamiau įvertinti valstybių vystymąsi darnumo aspektu į analizę įtraukti ir valstybių politinę situaciją atspindintys indikatoriai.

Balsavimo teisė ir atsakomybė

Vienas iš šios srities rodiklių – balsavimo teisė ir atsakomybė. Šis rodiklis apibūdina šalies gyventojų dalyvavimo politiniame gyvenime lygį, taip pat išreiškia žodžio, žiniasklaidos laisvę. Ir, kaip jau minėta, gali kisti nuo -2,5 iki 2,5, kur -2,5 reiškia silpną, o 2,5 – stiprią vyriausybės įtaką (angl. *governance performance*).

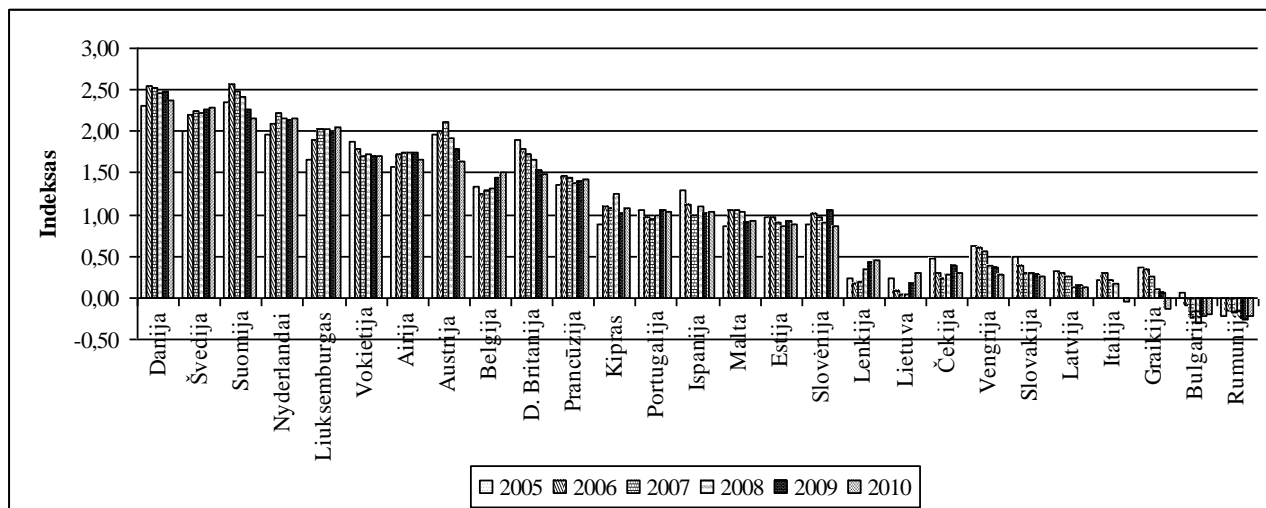

2.1.4.1 pav. 2005 – 2010 m. ES šalių balsavimo teisės ir atsakomybės indeksai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pasaulio banko duomenimis

Kaip matyti iš paveikslo balsavimo teisės ir atsakomybės indeksai geriausiai vertinami Danijoje, Švedijoje, Liuksemburge, Suomijoje ir Nyderlanduose (kinta nuo 1,5 iki 1,8). Tai rodo, kad šiose šalyse yra stiprus pasitikėjimas valdžios organais, jų vykdoma veikla. Taip pat neribojama žiniasklaidos laisvė. Tuo tarpu prasčiausiai vertinamos naujosios ES šalys: Rumunija, Bulgarija, Latvija, Lietuva, Slovakija. Šiose šalyse ne taip stipriai pasitikima valdžios organų ir jų vykdomų veiklų, darbų skaidrumu. Tai rodo, kad senosios ES valstybės narės vykdo sklandesnę, patikimesnę politiką, tuo tarpu naujosiose šalyse vis dar esti įvairių institucinių trūkumų.

Panaši situacija matyti ir analizuojant korupcijos kontrolės indeksą.

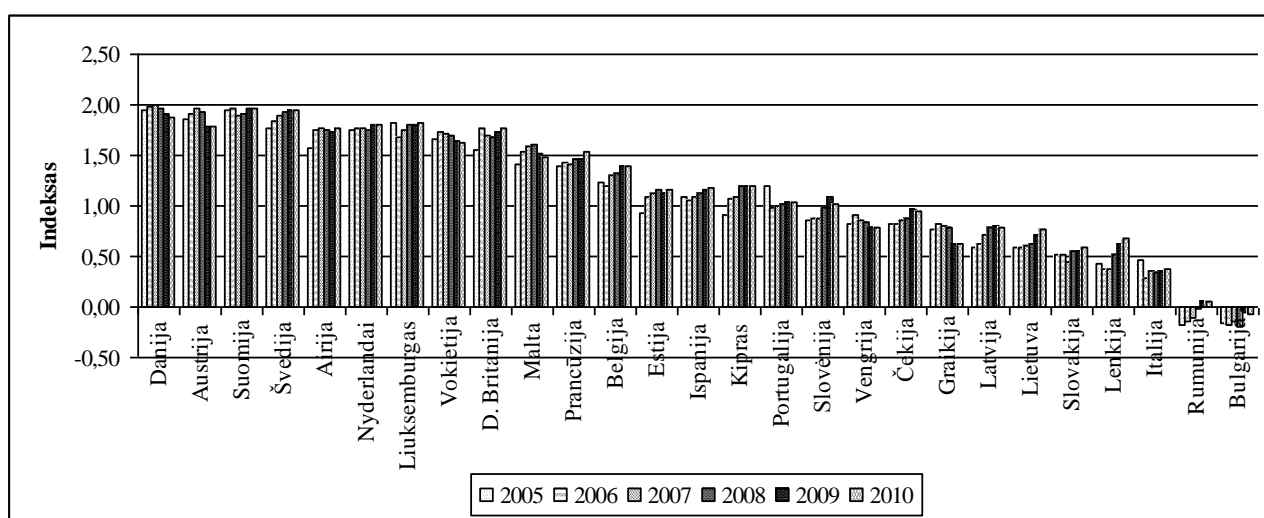
2.1.4.2 pav. 2005 – 2010 m. ES šalių korupcijos kontrolės indeksai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pasaulio banko duomenimis

Lyderių valstybių sąrašas išlieka tas pats: Danija, Švedija, Suomija, Nyderlandai, Liuksemburgas. Tačiau korupcijos kontrolės indeksas vertinamas kur kas geriau. Pvz., Danijoje jis svyravo nuo 2,3 iki aukščiausios 2,5 reikšmės. Geriausias vertinimas buvo pasiektas ir Suomijoje.

Nuo jų neženkliai atsiliko Švedija (rodiklis vidutiniškai siekė 2,29), Nyderlandai (2,15), Liuksemburgas (2,06). Intervalui, kuriame indeksai kito nuo 1 iki 2, priskiriamos 9 šalys (Vokietija, Airija, Austrija, Belgija, D. Britanija, Prancūzija, Kipras, Portugalija ir Ispanija). Kitų šalių indeksai vidutiniškai nesiekė 1-eto ribos, tame tarpe ir Lietuvos (vidutiniškai siekė 0,15). O Italijos korupcijos kontrolės indeksas 2009 – 2010 metais, Graikijos – 2010 metais buvo neigiami. Tuo tarpu Rumunijos ir Bulgarijos beveik visais analizuojamais metais korupcijos kontrolė buvo vertinama neigiamu skaičiumi. Tai rodo, kad didesnės problemos susitelkusios Pietų Europoje ir naujosiose ES šalyse. Čia labiausiai, iš visų ES šalių, klesti korupcija ir nesąžiningumas.

Sąrašo pabaigoje Rumunija ir Bulgarija atsidūrė ir analizuojant teisinės valdžios indeksus. Kaip jau minėta, teisinės valdžios indeksas pibūdina skaidrią politiką, šalies žmonių teisių gynimą.

2.1.4.3 pav. 2005 – 2010 m. ES šalių teisinės valdžios indeksai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pasaulio banko duomenimis

Taip pat sąrašo apačioje atsidūrė Italija (vidurkis 0,37), Slovakija (apie 0,53), Lietuva (apie 0,64), Latvija (apie 0,72), Graikija (apie 0,74). Tai tik dar kartą įrodo, kad šiose šalyse institucinėje valdžioje esti daug problemų. O lyderių sąrašą papildė Austrija ir Airija. Austrijos teisinės valdžios indeksų vidurkis siekė 1,87, o Airijos – 1,73, tuo tarpu lyderės pozijos neužleido Danija (vidurkis 1,95).

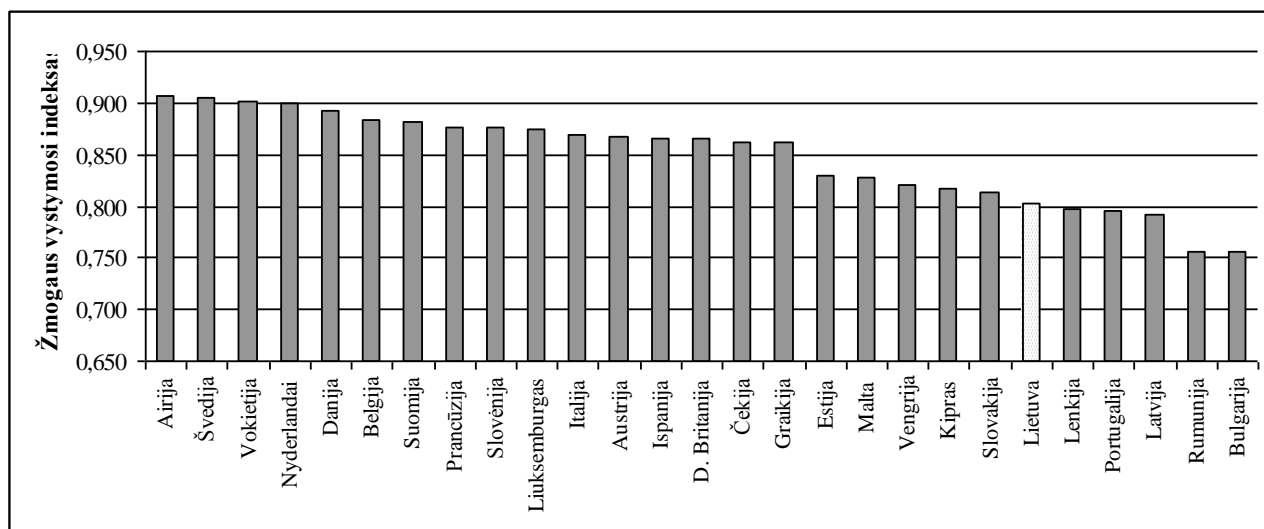
Atlikus duomenų analizę matyti, kad institucinė sritis geriausiai vertinama senosiose ES valstybėse, tokiose kaip Danija, Suomija, Nyderlandai, Liuksemburgas, Švedija. Tuo tarpu daugiausiai problemų ir nepasitikėjimo valdžios institucijomis kyla Pabaltijo šalyse (išskyrus Estiją), kai kuriose Pietų Europos šalyse bei naujosiose ES šalyse (Rumunijoje ir Bulgarijoje). Iš trijų analizuojamų institucinės srities rodiklių, aukščiausiai ir geriausiai vertinamas korupcijos kontrolės indeksas. Kur kas blogiau vertinamas valstybių piliečių dalyvavimas politiniame gyvenime. Taip pat blogiau valstybėms sekasi įgyvendinti skaidrią politiką ir ginti žmonių teises.

2.2 ES šalių gerovės indeksai 2005 – 2010 m.

Siekiant apibūdinti šalių gerovę yra naudojama daug įvairių rodiklių. Remiantis teorinėje dalyje atlikta analize nustatyta, kad dažniausiai pasirenkami indikatoriai yra žmogaus vystymosi indeksas, aplinkos būklės indeksas ir pasaulio gerovės indeksas.

Žmogaus vystymosi indeksas

Žmogaus vystymosi indeksas yra suminis rodiklis, kuris skaičiuojamas kaip trijų indeksų aritmetinis vidurkis – vidutinės gyvenimo trukmės, vidutinio išsimokslinimo ir BVP tenkančio vienam gyventojui. Tolimesnei analizei yra naudojami tikslinės institucijos (angl. *Human Development Report Office*) apskaičiuoti indeksai.

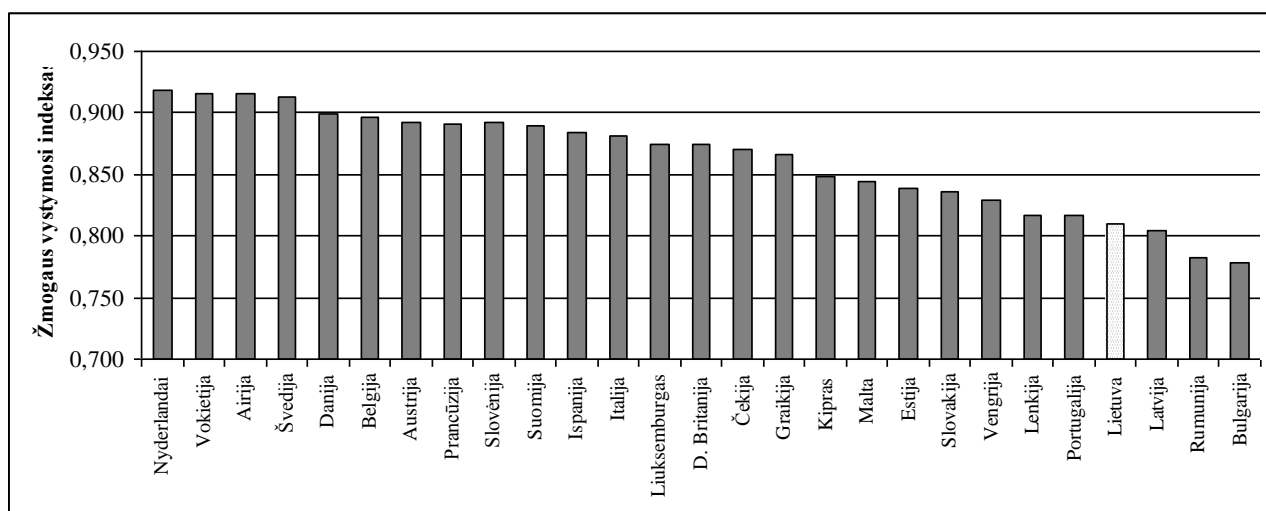
2.2.1 pav. 2005 m. ES šalių žmogaus vystymosi indeksai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/> duomenimis

2005 metais žmogaus vystymosi indekso reikšmė laikytina labai aukšta tuomet, kai viršija 0,889 ribą. 2005 m. tai pavyko pasiekti 5-ioms šalims lyderėms: Airijai, Švedijai, Vokietijai, Nyderlandams ir Danijai. Aukščiausia indekso reikšmė siekė 0,907 punkto. Lyderiaujančioje šalių grupėje žemiausias indeksas buvo 0,893, kuris priklausė Danijai. Tuo tarpu Belgijos indeksas siekė 0,884 punkto ir pateko į aukštą žmogaus vystymosi indeksą turinčių šalių grupę. Šiai grupei šalys priskiriamos, kai jų indeksai yra didesni nei 0,725 punkto. Ši grupė 2005 m. buvo didžiausia, nes į ją pateko visos likusios ES šalys.

Lietuvos žmogaus vystymosi indeksas 2005 m. siekė 0,802 punkto. Lietuva tarp ES šalių užėmė 22 vietą ir aplenkė Lenkiją, Portugaliją, Latviją, Rumuniją ir Bulgariją (nors pastarosios dvi 2005 m. ES dar nepriklausė).

2010 metais situacija šiek tiek pasikeitė. Lyderiaujančių šalių grupėje liko keturios šalys: Nyderlandai, Vokietija, Airija ir Švedija, o Danija į šią grupę nebeatėjo. 2010 metais labai aukšto žmogaus vystymosi indekso riba buvo kiek didesnė nei 2005 m. ir siekė 0,902.

2.2.2 pav. 2010 m. ES šalių žmogaus vystymosi indeksai

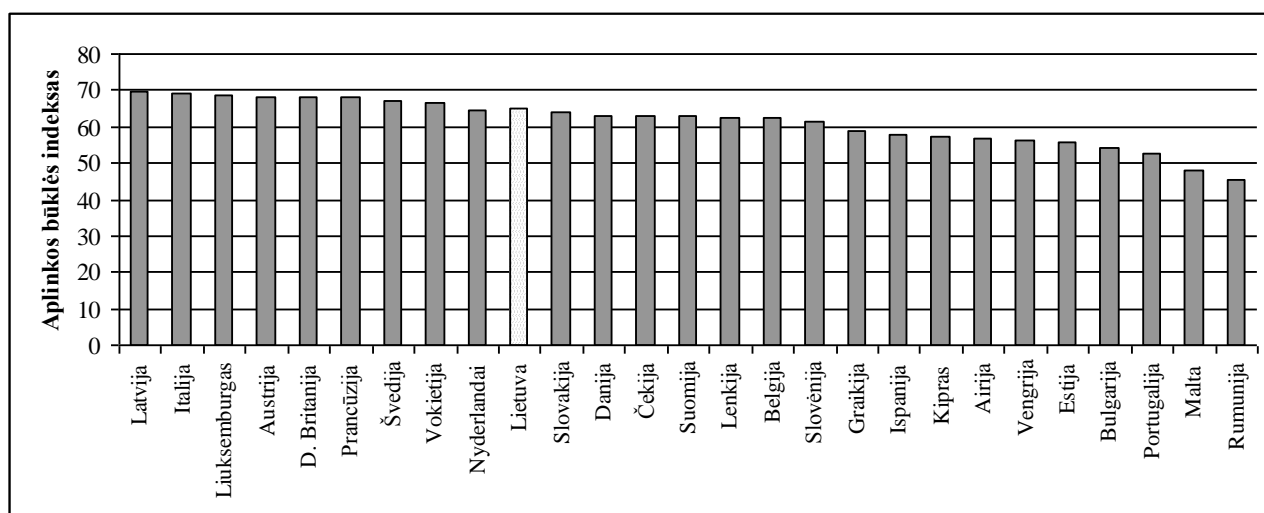
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/> duomenimis

Aukšto žmogaus vystymosi indekso šalys 2010 m. turėjo peržengti 0,753 punkto ribą. Tai pavyko įgyvendinti visoms likusioms ES šalims. Tačiau analizuojant situaciją pačioje Europos Sąjungoje matyti, kad nuo lyderiaujančių šalių ženkliai atsilieka naujosios ES šalys: Rumunija ir Bulgarija. Šiose šalyse žmogaus vystymosi indeksas, lyginant su viso pasaulio šalimis, yra pakankamai aukštas, tačiau ES šalių kontekste joms yra kur tobulėti. Per 2005 – 2010 metus Rumunijos žmogaus vystymosi indeksas padidėjo 0,027 punkto, o Bulgarijos – 0,022 punkto.

Tuo tarpu Lietuva užėmė tik 24 vietą, t.y. nusileido 2 vietomis lyginant su 2005 m. ir aplenkė tik kaimyninę Latviją bei Rumuniją ir Bulgariją. 2010 m. Lietuvos žmogaus vystymosi indeksas siekė 0,810. Per 2005 – 2010 m. jis padidėjo 0,008 punkto.

Aplinkos būklės indeksas

Analizuojant 2005 m. aplinkos būklės indeksus (angl. *environmental performance index*) matyti, kad geriausių rezultatų grupėje yra Latvija, Italija, Liuksemburgas, Austrija, D. Britanija. Šių šalių aplinkos būklės indeksai siekia 68 ir daugiau. Tarp viso pasaulio šalių indeksų – tai itin geri rezultatai. Latvija pagal indekso reitingą 2005 m. užėmė 3 vietą (ją aplenkė Šveicarija ir Norvegija). Tokius gerus Latvijos rezultatus labiausiai lėmė geri ekosistemų gyvybingumo indeksų rodikliai, kurie galutiniame aplinkos būklės indekse turi reikšmingą svorį, t.y. 70 proc. Latvija pasižymi itin gerais rodikliais miškingumo srityje, taip pat maža oro tarša bei gera vandens kokybe, o lemia ekosistemų gyvavimo sąlygas.

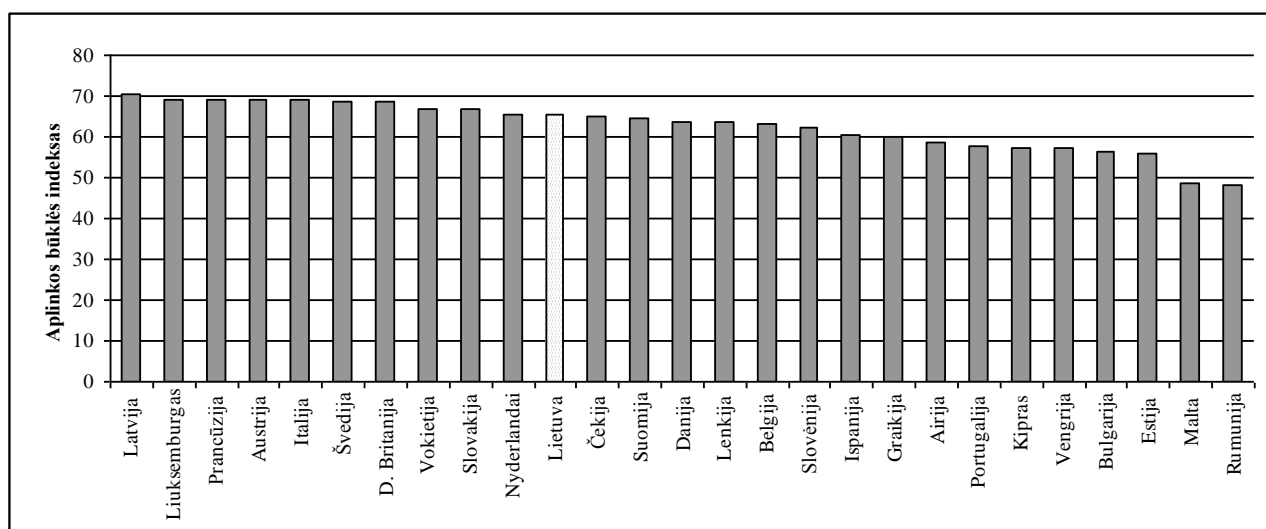

2.2.3 pav. 2005 m. ES šalių aplinkos būklės indeksai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis www.epi.yale.edu duomenimis

Lietuva 2005 m. ES šalių reitinge užėmė 10 vietą, o iš 132 pasaulio šalių – 13 vietą. Lietuva pasižymėjo itin mažu oro taršos poveikiu žmogui, dideliu atsodinamų medžių kiekiu. Tačiau atsiliko nuo pirmaujančių šalių geriamo vandens kokybe, sanitarinių ir higienos normų atitikimu, nors šiais rodikliais gerokai lenkė Estiją ar Rumuniją. Į silpniausių šalių sąrašą pateko tuo metu dar ES nepriklausančios Rumunija ir Bulgarija, taip pat tokios ES šalys kaip Malta ir Portugalija. Maltos padėtį lėmė itin blogi ekosistemų gyvybingumo indikatoriai, tokie kaip pesticidų reguliavimas žemės ūkyje, biologinės įvairovės būklė, sieros dioksido emisijos. Portugalijoje tokia situacija susiklostė taip pat dėl ekosistemų būklės. Itin blogi rodikliai fiksuojami vandens kokybės srityje, tačiau šiek tiek geresnė situacija nei Maltoje sieros dioksido emisijų ir naudojamų pesticidų kiekiu žemės ūkyje. Iš 132 šalių Portugalija užėmė 63 vietą, o Malta – 87 vietą.

2010 metus lyginant su 2005 m. aplinkos būklės indeksas sumažėjo tik Kipre (-0,3 punkto). Tuo tarpu visose kitose šalyse šis rodiklis didėjo. Sparčiausiu tempu (6,71 proc.) jis padidėjo Rumunijoje (nuo 45,3 iki 48,3 punkto) ir Portugalijoje (6,14 proc., nuo 52,8 iki 57,6 punkto). Kitose šalyse analizuojamas rodiklis didėjo ne tokiu sparčiu tempu.

2.2.4 pav. 2010 m. ES šalių aplinkos būklės indeksai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis www.epi.yale.edu duomenimis

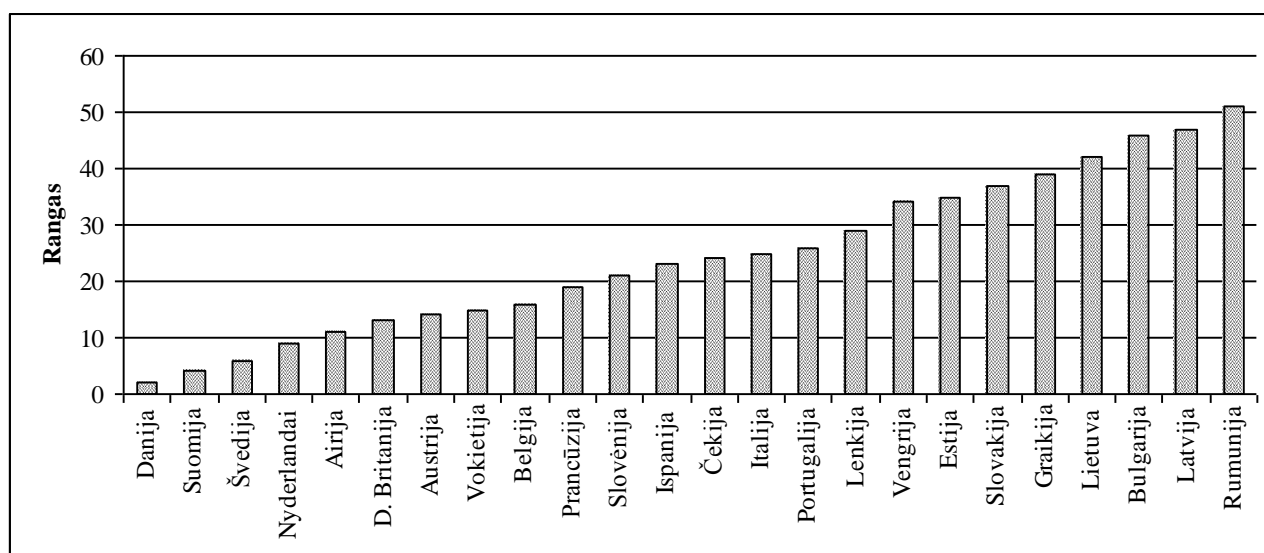
Lietuva 2010 metais ES šalių reitinge užėmė 11 vietą. Nors bendras Lietuvos aplinkos būklės indeksas ir padidėjo 0,71 punkto, tačiau kitų šalių rodikliams gerėjant spartesniu tempu, Lietuva nusileido per vieną vietą. 2010 metais Lietuva iš 132 šalių užėmė 17 vietą.

2010 metus lyginant su 2005 m. tose pačiose reitingų vietose pozicijas išlaikė 9 šalys. Taip pat 9 šalys pagerino pozicijas ir pakilo nuo 1-os iki 4-ųjų vietų. Per 4-ias vietas pakilo Portugalija. Šios šalies aplinkos būklės indeksas padidėjo 4,8 punkto. Tuo tarpu likusios 9 šalys reitingų lentelėje nusileido nuo 1-os iki 3-ųjų pozicijų. Per tris vietas nusileido Italija, nors jos bendras aplinkos indeksas išliko nepakitęs ir siekė 68,9 punkto. 2010 metais prie silpniausių šalių ir toliau buvo priskiriamos Malta ir Rumunija. Nors, kaip jau minėta, Rumunijoje padaryta didžiausia pažanga, tačiau šiai šaliai dar reikia stipriai pagerinti aplinkos kokybę, norint lygiuotis su kitomis ES šalimis.

Pasaulio gerovės indeksas

Pasaulio gerovės indeksas sudaromas atsižvelgiant į valstybių ekonomiką, valdymą, sveikatos apsaugą, asmeninę laisvę, saugumą ir patikimumą. Gerovės indeksą sudaro „Legatum“ institutas. 142 pasaulio valstybės vertinamos pagal aštuonias kategorijas: ekonomiką, švietimą, verslumą, valstybės valdymą, sveikatos apsaugą, žmogaus teises ir laisves, saugumą ir socialinį kapitalą.

Pateiktame paveiksle pavaizduotos ES šalys pagal joms suteiktą vietą vertinant 142 pasaulio šalis. 2.2.5 paveiksle nepavaizduotos šios šalys: Malta, Kipras ir Liuksemburgas, nes jų duomenys nepateikiami. Be to, šis reitingas sudaromas dar tik keletą metų, todėl tyrime pateikiamas tik 2010 metų valstybių sąrašas.

2.2.5 pav. 2010 m. ES šalių gerovės indeksai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://chartsbin.com/view/egj> duomenimis

Kaip matyti iš paveikslo pirmaujančių šalių sąrašė – Šiaurės Europos valstybės. Danija užėmė 2 vietą tarp reitinguojamų valstybių (ekonomika įvertinta 4 vieta, valstybės valdymas – 2, verslumas – 1, išsilavinimas – 5, sveikata – 17, saugumas ir žmogaus teisės ir laisvės – 6; socialinis kapitalas – 2). Suomija 2010 metais užėmė 4 vietą, Švedija – 6, Nyderlandai – 9-tą vietą. Į dvidešimtuką pateko Airija, D. Britanija, Austrija, Vokietija, Belgija, Prancūzija. Dar 6-ios ES šalys pateko į pirmąjį trisdešimtuką, o Vengrija, Estija, Slovakija ir Graikija užėmė vietas atitinkamai iki keturiasdešimtuko. Tuo tarpu Lietuva užėmė 42 vietą ir aplenkė 100 kitų šalių. Geriausiai Lietuvoje įvertintas švietimas ir saugumas (35 vieta), sveikata ir verslumas atitinkamai įvertinti 38-ta ir 39-ta vieta, valstybės valdymas (45 vieta), socialinis kapitalas (49 vieta), žmogaus teisės ir laisvės buvo įvertintos 70 vieta, o blogiausiai įvertinta ekonomika (76 vieta). Bulgarija užėmė 46 vietą, Latvija – 47, o Rumunija – 51 vietą (ekonomika įvertinta 67 vieta, valstybės valdymas – 50, verslumas – 65, išsilavinimas – 43, sveikata – 53, saugumas – 43, žmogaus teisės ir laisvės – 49; socialinis kapitalas – 94).

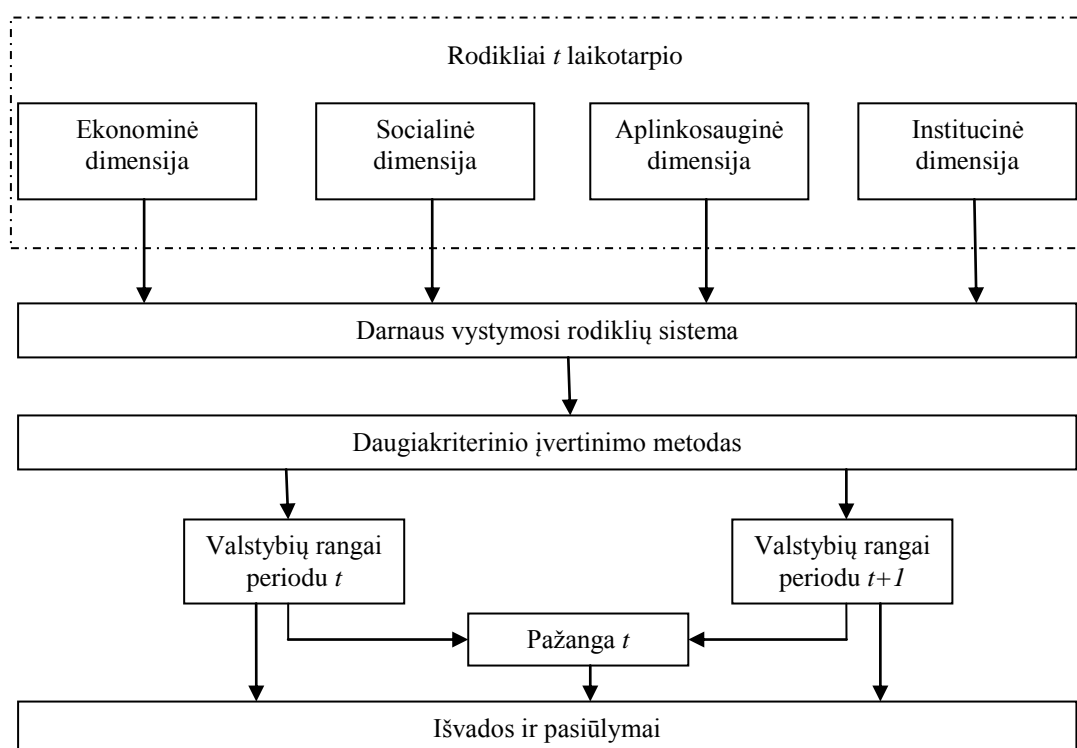
Kaip matyti iš duomenų, Europos Sąjungos šalys 2010 metais užėmė santykinai geras vietas, lyginant su visomis reitinguojamomis valstybėmis. Tačiau vienos iš jų buvo priskirtos aukštos gerovės, o kitos – vidutinės gerovės šalims. Pastarosioms buvo priskirta Lietuva, Latvija, Estija, Vengrija, Slovakija, Graikija, Rumunija ir Bulgarija. Visos kitos ES valstybės buvo priskirtos aukštos gerovės šalims.

Atlikus gerovės indeksų analizę matyti, kad 2010 metais pagal žmogaus vystymosi indeksų reikšmes prie aukšto žmogaus vystymosi indekso valstybių priskiriamos šios ES šalys: Nyderlandai, Vokietija, Airija ir Švedija. Analizuojant 2010 m. aplinkos būklės indeksus nustatyta, kad geriausių rezultatų grupei priskirtina Latvija, Liuksemburgas, Prancūzija, Austrija. Tuo tarpu pagal pasaulio

gerovės indeksą pirmaujančių šalių sąrašė – Šiaurės Europos valstybės: Danija, Suomija, Švedija. Taigi matyti, kad pagal analizuotus indeksų įvertinimus dominuoja Šiaurės, Vidurio ir Vakarų Europos Sąjungos šalys. Tuo tarpu pietinės ES šalys atsilieka aplinkos būklės, žmogaus vystymosi ir gerovės srityse.

2.3 ES šalių darnaus vystymosi daugiakriterinis vertinimas 2005 – 2010 m.

Siekiant įvertinti valstybių santykinę padėtį ES šalių kontekste naudojamas modelis, kuris remiasi darnaus vystymosi rodikliais ir jų analize. Rodiklių sistema yra sudaryta iš keturias dimensijas identifikuojančių rodiklių, kurie išsamiai aprašyti tiriamosios dalies pradžioje (žr. 2.1 poskyrį). Pritaikius daugiakriterinio įvertinimo metodą MULTIMOORA gauti rangai leidžia įvertinti šalių santykinę padėtį. Tuo tarpu lyginant skirtingų laikotarpių rezultatus gaunama santykinė valstybių pažanga.

2.3.1 pav. **Tyrimo modelis**

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Šiame tyrime naudojama 12-likos rodiklių sistema, apimanti minėtas keturias pagrindines darnaus vystymosi dimensijas. Visi papildomi MULTIMOORA metodui reikalingi skaičiavimai pateikiami 1 – 8 priede. Nurodyta optimizavimo kryptis reiškia, kad siektina maksimali (max) arba minimali (min) atitinkamo rodiklio reikšmė.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad 2005 metais darnaus vystymosi srityje labiausiai pažengusios buvo šiaurinės ES šalys: Švedija, Suomija ir Danija. Švedija buvo lyderė visoje ES, nes jos rangai, vertinant pagal rangų sistemą, pagal atskaitos tašką ir pilnąją sandaugos formą, buvo aukščiausi. 2005 metais Švedija pasižymėjo didžiausia (dalimi nuo BNP) oficialia parama besivystančioms šalims, kuri siekė net 0,94 proc. Taip pat Švedija išsiskyrė didžiausiu visoje ES vyresnių gyventojų užimtumo lygiu. Tai itin geras rezultatas, kadangi daugelyje ES šalių vyresni gyventojai susiduria su problemomis norint išlaikyti ar susirasti naują darbą, nes vis dar vyrauja diskriminacinis požiūris, jog vyresni darbuotojai yra mažiau naudingi įmonei dėl savo sumažėjusių darbinių įgūdžių ir mažesnių gabumų įsisavinti naują informaciją bei naujus darbo metodus. Taip pat šioje šalyje 2005 metais buvo užfiksuotas mažiausias skurdo lygis. Čia 2005 m. buvo 14,4 proc. asmenų, kurių ekvivalentinės piniginės disponuojamosios pajamos mažesnės už skurdo rizikos ribą. Tuo tarpu Latvijoje net 45 proc. asmenų pajamos buvo mažesnės už skurdo rizikos ribą. Švedijoje vyrų tikėtina gyvenimo trukmė ilgiausia, taip pat daugiausiai pagaminama energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių. Taip pat ir institucinė dimensija Švedijoje vertinama itin palankiai, t.y. jos vertinimo rodikliai buvo vieni geriausių Europos Sąjungoje. Nuo Švedijos neženkliai atsiliko Suomija. Nors šioje šalyje daugelis rodiklių šiek tiek blogesni nei Švedijoje, tačiau ji lyderiavo pagal teisinės valdžios indeksą. Jis 2005 metais siekė 1,95 (indeksas gali kisti nuo -2,5 iki 2,5), o tai rodo, kad šalyje itin gerai vertinama žmonių teisių gynyba, taip pat palankiai vertinama politinė sistema skaidrumo atžvilgiu. 2005 metais trečioje vietoje buvo atsidūrusi Danija. Ši šalis lyderiavo pagal korupcijos kontrolę ir šalies gyventojų dalyvavimo politiniame gyvenime lygį bei žodžio ir žiniasklaidos laisvę. Į pirmąją šalių – lyderių grupę taip pat pateko Austrija, Estija, Latvija, Prancūzija, Nyderlandai ir Slovėnija.

ES šalių 2005 m. darnaus vystymosi įvertinimas pagal MULTIMOORA metodą

Valstybės	Santykių sistema		Atskaitos taškas		Pilnoji sandaugos forma		Rangų suma	Galutinis rangas (MULTIMOORA)	Grupė
	Santykiai	Rangai	Santykiai	Rangai	Santykiai	Rangai			
Švedija	2,118400	1	0,356298	1	2084,819	1	3	1	1
Suomija	1,729488	3	0,360441	2	547,4972	2	7	2	
Danija	1,738838	2	0,381156	3	483,6352	3	8	3	
Austrija	1,377314	5	0,397728	5	91,65196	4	14	4	
Estija	1,229294	7	0,411697	9	19,43029	6	22	5	
Latvija	1,163489	10	0,402446	7	5,849861	12	29	6	
Prancūzija	1,101202	12	0,422586	12	19,41895	7	31	7	
Nyderlandai	1,408417	4	0,475858	23	34,28433	5	32	8	
Slovėnija	0,833249	16	0,383943	4	4,895742	14	34	9	
Vokietija	1,170302	9	0,439158	17	14,22131	9	35	10	2
Ispanija	0,785208	18	0,401311	6	5,024705	13	37	11	
Liuksemburgas	1,292621	6	0,487040	25	17,52084	8	39	12	
Lietuva	0,936429	14	0,407072	8	1,734158	18	40	13	
Airija	1,128681	11	0,470888	21	16,79864	10	42	14	
D. Britanija	1,201361	8	0,488282	26	9,824795	11	45	15	
Čekija	0,808147	17	0,428645	14	2,24021	16	47	16	
Portugalija	0,880760	15	0,455730	19	1,753454	17	51	17	
Belgija	0,943893	13	0,475858	24	0,874952	15	52	18	
Slovakija	0,673050	20	0,427402	13	2,415507	19	52	19	3
Graikija	0,541540	22	0,417462	10	0,504683	21	53	20	
Vengrija	0,615138	21	0,448524	18	0,766113	20	59	21	
Lenkija	0,337971	25	0,417462	11	0,057445	24	60	22	
Kipras	0,505718	23	0,474615	22	0,10289	22	67	23	
Bulgarija	0,260781	27	0,434827	15	0	26	68	24	
Italija	0,443039	24	0,459873	20	0,023072	25	69	25	
Malta	0,723455	19	0,503191	27	0,071404	23	69	26	
Rumunija	0,328920	26	0,434827	16	0	27	69	27	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

2005 metais vidutinės pažangos grupei priskirtinos Vokietija, Ispanija, Liuksemburgas, Lietuva, Airija, D. Britanija, Čekija, Portugalija ir Belgija. Šios šalys pasižymėjo vidutinėmis rodiklių reikšmėmis. Tai šalys, kurios prie ES prisijungė skirtingu laiku: Belgija, Vokietija ir Liuksemburgas nuo pat 1957 metų, Airija ir D. Britanija nuo 1973 metų, Ispanija, Portugalija – 1986 metų, ir galiausiai Čekija ir Lietuva nuo 2004 metų. Lietuva 2005 metais atsidūrė 13 vietoje. Tokią šalies poziciją nulėmė itin spartus BVP augimas, kuris siekė net 9,7 proc. ir nusileido tik Latvijos ekonomikos augimui. Taip pat Lietuva viršijo ES vidurkį, kalbant apie vyresnių gyventojų užimtumo lygį. 2005 metais Lietuvos vyresnių asmenų užimtumas siekė 49,2 proc. ir buvo 6,3 proc. punkto didesnis nei ES vidurkis. Lietuvą į aukštesnę poziciją kilstelėjo ir sunaudojamas energijos

kiekis, pagamintas iš atsinaujinančių išteklių. Dar viena sritis, kuri kilstelėjo Lietuvą – šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos sumažinimas daugiau nei perpus lyginant su 1990 metais. Sumažėjęs energijos sunaudojimas transporte rodo, kad lietuviai renkasi taupesnes transporto priemones arba, kiek tai įmanoma, jų atsisako. Tačiau visi kiti rodikliai buvo blogesni nei ES vidurkis. 2005 metais Lietuva tik 0,06 proc. BVP skyrė besivystančioms šalims, o tai yra 0,25 proc. punkto mažiau nei ES vidurkis. Taip pat šalyje 2005 m. buvo fiksuojamas aukštas skurdo lygis, kuris siekė net 41 proc. Atitinkamai ir tikėtina gyvenimo trukmė buvo mažesnė nei ES vidurkis, o Lietuvos vyrų – pati mažiausia (65,3 metai). Vertinant Lietuvos institucinės dimensijos rodiklius matyti, kad jie buvo ženkliai prastesni nei kitose ES šalyse. Pvz., korupcijos kontrolės indeksas įvertintas tik 0,24, kai tuo tarpu Estijos – 0,97. Tai rodo, kad mūsų šalyje klesti korupcija ir ji yra didesnė nei kaimyninėse bei kitose išsivysčiusiose šalyse. Vertinant rodiklį, kuris apibūdina šalies skaidrią politiką, žmonių teisių gynimą matyti, kad ir šioje srityje susiduriama su problemomis. 2005 m. Lietuvos teisinės valdžios indeksas siekė 0,58, kai tuo tarpu ES vidurkis net 1,1. Vadinasi, nepasitikima šalyje vykdoma politika, politikų veiksmais ir darbais. Kalbant apie šalies gyventojų dalyvavimą politiniame gyvenime bei žodžio, žiniasklaidos laisvę matyti, kad atotrūkis nuo ES vidurkio yra mažesnis, nei vertinant ansktesnius institucinius rodiklius, tačiau vis dar yra pakankamai blogas. O tai sukelia trukdžius, kurie neleidžia šaliai vystytis darniai.

Labiausiai darnaus vystymosi srityje 2005 m. atsiliko tokios šalys kaip Slovakija, Graikija, Vengrija, Lenkija, Kipras, Italija, Malta. Kaip matyti, šios šalys daugiausiai išsidėsčiusios Vidurio ar Pietų Europoje. Taip pat į šią grupę pateko ir 2005-tais metais ES dar nepriklausiusios Bulgarija ir Rumunija. Šios šalys daugiausiai dėmesio skyrė ekonominei pažangai, todėl socialiniai reikalai liko antraeiliam plane. 2005 m. skurdo lygis Rumunijoje siekė 47,9 proc., o Bulgarijoje net 61,9 proc., tai rodo, kad beveik 2/3 šalies gyventojų pajamų buvo mažesnės už skurdo rizikos ribą. Taip pat ir gyvenimo trukmė čia – viena trumpiausių. Tačiau analizuojant šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas matyti, kad Bulgarijoje ir Rumunijoje, 2005 metus lyginant su 1990 metais, rodiklis yra sumažėjęs. Kadangi tai yra vieni didžiausių sumažėjimų visoje ES, manytina, jog per šiuos metus sumažėjo ne tarši gamyba, o gamyba apskritai. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, jog šiose šalyse institucinės srities rodikliai buvo patys mažiausi. Teisinės valdžios indeksas Bulgarijoje siekė -0,16, o Rumunijoje -0,17. Tai rodo, kad šalyse buvo bloga žmonių teisių gynyba, taip pat itin nepalankiai vertinama politinė sistema. Tai patvirtina ir blogi korupcijos kontrolės rodikliai, kurie vėlgi buvo patys prasčiausi iš visų analizuojamų šalių. Tik šiek tiek geresnė situacija, t.y. stebimas mažesnis atotrūkis nuo kitų šalių, kalbant apie balsavimo teisės ir atsakomybės indeksą. Visa tai lėmė, kad Rumunija ir Bulgarija 2005 m. buvo ES 27 šalių sąrašo apačioje.

Siekiant įvertinti, kokią pažangą darnaus vystymosi srityje padarė šalys, toliau tyrime analizuojami 2010 metų duomenys, naudojant tą pačią rodiklių sistemą.

Atlikus pakartotinį tyrimą su 2010 metų duomenimis nustatyta, kad šalių lyderių trejetuke išliko tos pačios valstybės: Švedija, Suomija ir Danija. Švedija taip pat kaip ir 2005 metais, analizuojant pagal santykių sistemą, atskaitos tašką ir pilnąją sandaugos formą, išliko vienvaldė lyderė. 2010 metais, kai Europos Sąjungoje vis dar jautėsi ekonominis sąstingis, Švedijos BVP augimo tempas siekė net 5,7 proc. ir buvo pats didžiausias visoje ES. Švedija ir vėl tapo neaplenkiama pagal vyresnių gyventojų užimtumo lygį, kuris siekė net 70,5 proc., kai tuo tarpu ES vidurkis buvo tik 46,2 proc. Skurdo lygis šioje šalyje buvo mažiausias ir siekė 16,1 proc. Esant pakankamai stabiliai situacijai šalyje oficialiai besivystančioms šalims buvo skirta parama, kuri sudarė 0,97 proc. nuo BNP. Tik Liuksemburgas skyrė 1,05 proc. BNP. Analizuojant gyventojų tikėtiną gyvenimo trukmę matyti, kad Švedijoje ji išliko viena ilgiausių: moterų – 83,6 metai, vyrų – 79,6 metai. Pagal energijos kiekį, pagamintą iš atsinaujinančių išteklių, vėlgi pirmavo Švedija – net 47,9 proc. iš visos energijos buvo pagaminta atsikuriančiais resursais, o tuo tarpu ES vidurkis siekė tik 15,2 proc. Tačiau kalbant apie šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją, nors Švedija 2010 metus lyginant su 1990 metais ir sumažino emisiją (iki 91 punkto), tačiau tai buvo šiek tiek daugiau nei ES vidurkis (90,5 punktai). Vertinant Švedijos institucinės dimensijos rodiklius matyti, kad jie gerokai viršijo analizuojamų šalių vidurkius, o tai yra vertinama labai gerai. Visi šie geri rodiklių rezultatai nulėmė, kad Švedija ir 2010 metais išliko pirmoje valstybių sąrašo vietoje. Suomija, kaip ir 2005 metais, lyderiavo pagal teisinės valdžios indeksą, kuris nuo 2005 metų padidėjo 0,02 punkto (iki 1,97). Tai rodo, kad šalyje 2010 metais buvo dar geriau vertinama žmonių teisių gynyba ir politinė sistema skaidrumo atžvilgiu. 2010 metais trečioje vietoje išliko Danija. Ši šalis lyderiavo pagal korupcijos kontrolę (indeksas padidėjo nuo 2,30 iki 2,38). Danija kartu su Švedija 2010 metais dalinosi pirmąją vietą pagal šalies gyventojų dalyvavimo politiniame gyvenime lygį bei žodžio ir žiniasklaidos laisvę (balsavimo teisės ir atsakomybės indeksai siekė po 1,57). Tačiau lyginant su 2005 metais matyti, kad situacija Danijoje įvertinta blogiau, nes 2005 metais šis indeksas siekė 1,77. Tuo tarpu Švedijos situacija šiek tiek pagerėjo (0,01 punkto). Apibendrinant galima teigti, kad pirmosios 3 šalys stipriausiai vystėsi ekonominėje, socialinėje, aplinkosauginėje ir institucinėje srityse. Į pirmąją šalių – lyderių grupę, kaip ir 2005 metais pateko Austrija, Estija, Prancūzija, Nyderlandai. Į šią grupę pateko ir naujos šalys, t.y. Vokietija ir Portugalija, o iš grupės iškriti Slovėnija ir Latvija.

ES šalių 2010 m. darnaus vystymosi įvertinimas pagal MULTIMOORA metodą

Valstybės	Santykių sistema		Atskaitos taškas		Pilnoji sandaugos forma		Rangų suma	Galutinis rangas (MULTIMOORA)	Grupė
	Santykiai	Rangai	Santykiai	Rangai	Santykiai	Rangai			
Švedija	2,4213811	1	0,09886	1	6855,721	1	3	1	1
Suomija	1,7213956	2	0,2134732	2	656,9717	2	6	2	
Danija	1,6807612	3	0,3507059	5	335,3994	3	11	3	
Austrija	1,3351221	7	0,3021874	3	104,1992	5	15	4	
Vokietija	1,4717303	4	0,376064	8	197,0799	4	16	5	
Prancūzija	1,1160883	10	0,3567002	6	31,4824	7	23	6	
Portugalija	0,9715194	12	0,3146061	4	16,78777	11	27	7	
Estija	1,1570073	9	0,3932576	11	25,38653	9	29	8	
Nyderlandai	1,4049179	6	0,4494423	19	48,20031	6	31	9	
Liuksemburgas	1,4053251	5	0,4596337	21	26,89963	8	34	10	2
Lietuva	0,8614681	14	0,3932576	10	2,922698	13	37	11	
Belgija	1,112596	11	0,436193	18	19,42759	10	39	12	
D. Britanija	1,1749526	8	0,4555571	20	15,48555	12	40	13	
Slovėnija	0,7233527	18	0,3808389	9	1,986383	14	41	14	
Čekija	0,7679046	16	0,3944085	12	1,693041	15	43	15	
Slovakija	0,7855537	15	0,3973972	13	0,907912	16	44	16	
Italija	0,4264675	24	0,3725598	7	-0,02986	24	55	17	
Lenkija	0,5811344	21	0,4015367	16	0,474323	18	55	18	
Latvija	0,6571976	20	0,4098158	17	0,246229	19	56	19	3
Vengrija	0,4628687	23	0,3995043	15	0,179997	21	59	20	
Malta	0,6886821	19	0,4840932	23	0,187579	20	62	21	
Bulgarija	0,1745345	26	0,3973972	14	0,008682	22	62	22	
Airija	0,9005966	13	0,5031868	24	-10,7459	27	64	23	
Ispanija	0,726624	17	0,4803146	22	-4,50293	26	65	24	
Graikija	-0,082113	27	0,8310206	27	0,479496	17	71	25	
Rumunija	0,1756771	25	0,5108108	25	0,008671	23	73	26	
Kipras	0,4871946	22	0,5336829	26	-1,98137	25	73	27	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

2010 metais vidutinės pažangos grupei priskirtinos šalys: Liuksemburgas, Belgija, D. Britanija, Slovėnija, Čekija, Slovakija, Italija, Lenkija ir Lietuva. Lyginant su 2005 metais iš šios grupės į aukštesnę pakilo Vokietija ir Portugalija, o į žemesnę, 3-iają grupę, nusileido Ispanija ir Airija. Lietuva liko vidutinės pažangos grupėje, tačiau iš 13-liktos vietos pakilo į 11-tąją. Tokią situaciją nulėmė tai, jog iki 0,1 proc. BNP (nuo 0,06 proc. BNP) buvo padidinta parama besivystančioms šalims, skurdo lygis sumažėjo nuo 41 proc. iki 33,4 proc. Taip pat Lietuvoje 2010 metais buvo fiksuojama ilgesnė tikėtina gyvenimo trukmė (moterų pailgėjo 1,6 metų, vyrų – 2,3 metų). Tačiau tai vis tiek buvo mažiau nei ES vidurkis, o vyrų tikėtina gyvenimo trukmė išliko trumpiausia iš visų analizuojamų šalių. 2010 metais 2,8 proc. punkto padidėjo sunaudojamos energijos kiekis, kuris

pagaminamas iš atsinaujinančių išteklių, sumažėjo šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija. Tačiau vertinant institucinės dimensijos rodiklius matyti, kad situacija ir toliau išliko bloga, nors ir visi indeksai šiek tiek padidėjo lyginant su 2005 metais. Tačiau lyginant su ES vidurkiu ir išsivysčiusiomis šalimis, Lietuvai reikia gerokai pasistengti korupcijos kontrolės valdyme, politinio stabilumo ir skaidrumo ir žmonių teisių gynime.

Labiausiai darnaus vystymosi srityje 2010 m. atsiliko tokios šalys kaip Latvija, Vengrija, Malta, Bulgarija, Airija, Ispanija, Graikija, Rumunija, Kipras. Iš 3-iosios grupės į aukštesnes pakilo Slovakija, Lenkija ir Italija. ES šalys naujokės, taip pat padarė pažangą: Rumunija iš 27 vietos pakilo į 26-tąją, o Bulgarija iš 24 vietos į 22-ąją. Valstybių sąrašo apačioje atsidūrė Kipras. Ši šalis 2010 metais dar stipriai jautė ekonominę recesiją (BVP augimo tempas buvo -1,3 proc.). Taip pat Kiprą į sąrašo apačią stumė tai, jog iš atsinaujinančių išteklių ši šalis pasigamina tik 4,8 proc. visos energijos. 2010 metus lyginant su 1990 metais Kipras ne tik kad nesumažino šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos, bet ją dar ir padidino (iki 168 punktų). Instituciniai rodikliai Kipre vertinami palankiai ir buvo artimi ES vidurkiui. Tačiau to nepakako, kad kompensuotų kitus blogai vertinamus rodiklius, todėl 2010 metais Kipras pagal MULTIMOORA vertinimo metodą atsidūrė ES 27 šalių sąrašo apačioje.

Apibendrinant galima teigti, kad lyderės pozicijoje tiek 2005 metais, tiek 2010 metais išliko Švedija. Taip pat nekito ir lyderių trejetukas, kurį kartu su Švedija sudarė Suomija ir Danija. Visos šios šalys kartu pasižymėjo geriausiais ekonominiais, socialiniais, aplinkosauginiais ir instituciniais rodikliais. 4-tos vietos pozicijų neapleido Austrija, kuri neženkliai atsiliko nuo lyderių trejetuko. Kitų šalių pozicijų kaita pateikta 2.3.3 lentelėje.

Šalių reitingų pokyčiai 2010 m. lyginant su 2005 m.

2005 metai		2010 metai		Pokytis
Eilės nr.	Valstybė	Eilės nr.	Valstybė	
1	Švedija	1	Švedija	
2	Suomija	2	Suomija	
3	Danija	3	Danija	
4	Austrija	4	Austrija	
5	Estija	5	Vokietija	Pakilo per 5 vietas
6	Latvija	6	Prancūzija	Pakilo per 1 vietą
7	Prancūzija	7	Portugalija	Pakilo per 10 vietų
8	Nyderlandai	8	Estija	Nusileido per 3 vietas
9	Slovėnija	9	Nyderlandai	Nusileido per 1 vietą
10	Vokietija	10	Liuksemburgas	Pakilo per 2 vietas
11	Ispanija	11	Lietuva	Pakilo per 2 vietas
12	Liuksemburgas	12	Belgija	Pakilo per 6 vietas
13	Lietuva	13	D. Britanija	Pakilo per 2 vietas
14	Airija	14	Slovėnija	Nusileido per 5 vietas
15	D. Britanija	15	Čekija	Pakilo per 1 vietą
16	Čekija	16	Slovakija	Pakilo per 3 vietas
17	Portugalija	17	Italija	Pakilo per 8 vietas
18	Belgija	18	Lenkija	Pakilo per 4 vietas
19	Slovakija	19	Latvija	Nusileido per 13 vietų
20	Graikija	20	Vengrija	Pakilo per 1 vietą
21	Vengrija	21	Malta	Pakilo per 5 vietas
22	Lenkija	22	Bulgarija	Pakilo per 2 vietas
23	Kipras	23	Airija	Nusileido per 9 vietas
24	Bulgarija	24	Ispanija	Nusileido per 13 vietų
25	Italija	25	Graikija	Nusileido per 5 vietas
26	Malta	26	Rumunija	Pakilo per 1 vietą
27	Rumunija	27	Kipras	Nusileido per 4 vietas

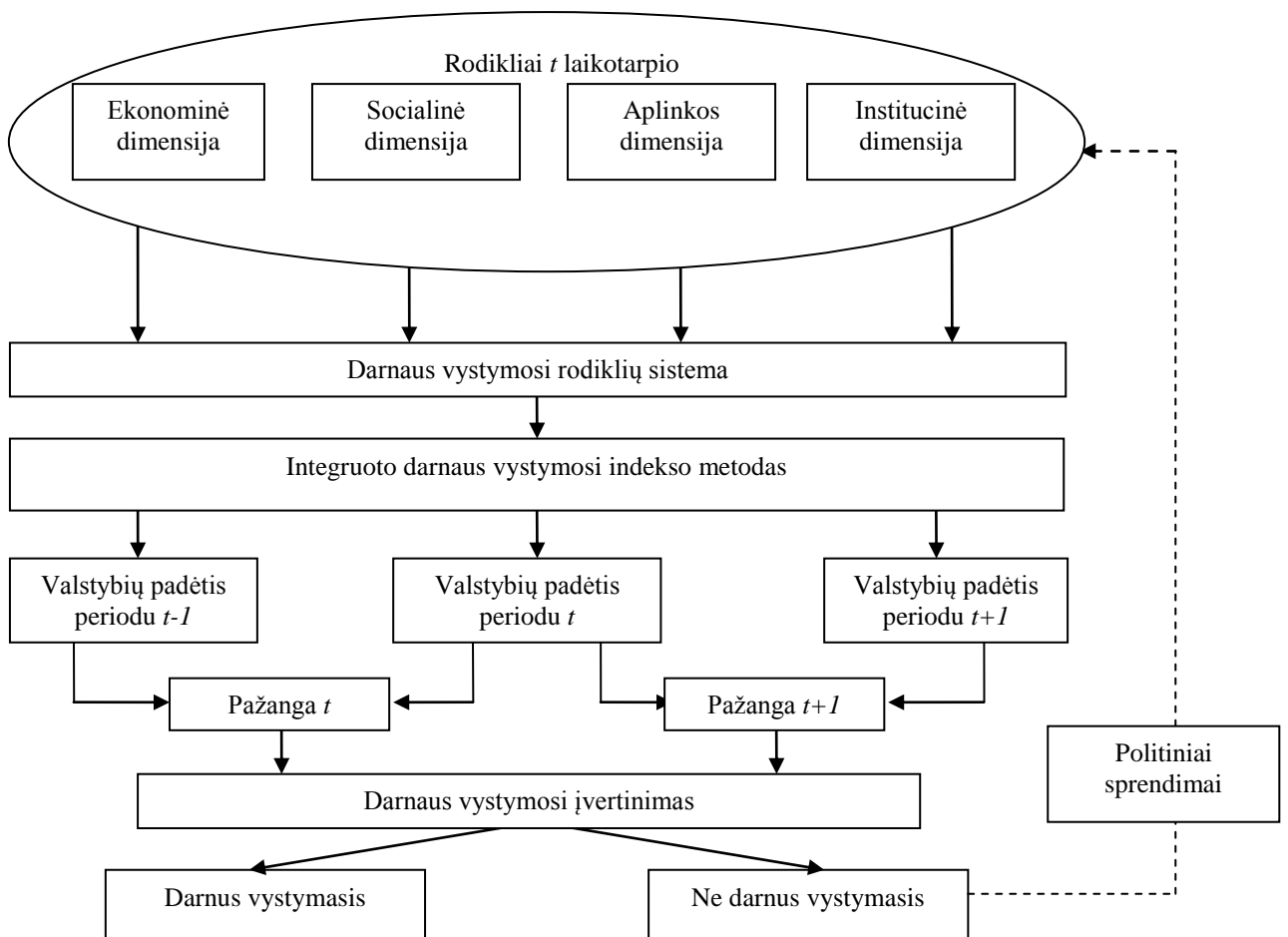
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu.

2010 metus lyginant su 2005 metais 8-ios valstybės šalių reitingų lentelėje nusileido žemyn, o 15 valstybių – pakilo. Daugiausiai lentelėje, per 13-liką vietų, nusileido Ispanija, kuri iš 11-tos vietos (2005 m.) nusileido į 24-tą (2010 m.). Didžiausią pažangą darnaus vystymosi srityje, kitų šalių atžvilgiu, padarė Portugalija, kuri iš 17 vietos (2005 m.) pakilo į 7 vietą (2010 m.).

3. ES ŠALIŲ DARNAUS VYSTYMO SI SFERŲ LYGIAGRETUMO NUSTATYMAS

Atlikus daugiakriterinį ES 27 šalių vystymosi vertinimą pagal MULTIMOORA metodą, antroje darbo dalyje nustatyta, kurios valstybės, kitų šalių atžvilgiu, vystosi darniau, o kurios turi labiau pasistengti ir pasivyti šalis lyderes. Siekiant atsakyti į iškeltą hipotezę, konstruktyviojoje darbo dalyje bus siekiama nustatyti, ar ES 27 šalyse analizuojamos keturios sferos vystosi lygiagrečiai. Todėl konstruktyviojoje darbo dalyje, remiantis Lietuvos ir užsienio autorių teorijomis, kuriamas modelis. Kuriant valstybių darnaus vystymosi modelį numatytas pagrindinis tikslas – nustatyti, ar šalys vystosi darniai. Tikslui pasiekti išsikelti uždaviniai:

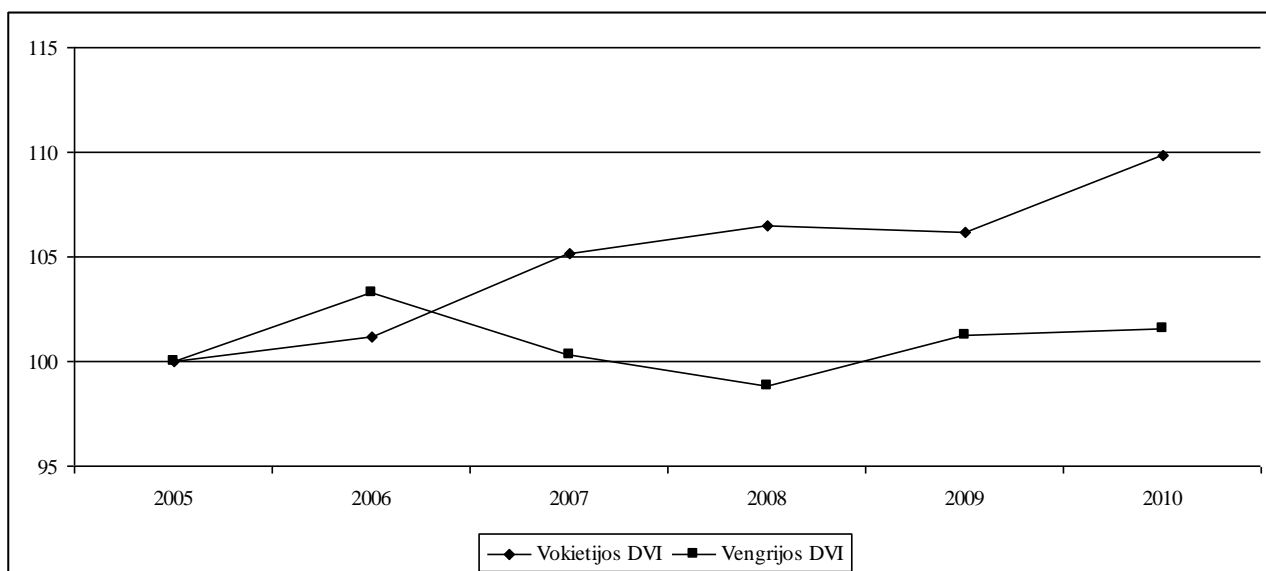
1. Nustatyti proceso pradžios tašką;
2. Nustatyti pagrindinio rodiklio (pradžios taško) sudedamųjų dalių kitimo lygiagretumą;
3. Gauti rezultatą ir nustatyti, ar rezultatas pateisino numatytus lūkesčius;
4. Lūkesčiams nepasiteisinus, atlikti pakartotinį modeliavimą.

3.1 pav. **Tyrimo modelis**
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Kaip matyti iš 3.1 paveikslo tyrime įtrauktos visos keturios dimensijos ir siekiant išlaikyti viso darbo sistemiškumą – naudojami tie patys rodikliai, kurie buvo analizuojami ir ankstesnėse darbo dalyse. Taikant integruoto darnaus vystymosi indekso (DVI) skaičiavimą bus nustatyta, kaip valstybės vystėsi nuo 2005 metų iki 2010 metų, kai 2005 metai laikomi baziniais (kiekviena dimensija yra vertinama vienodai, todėl joms suteikiamas bazinis svoris po 25, o visų keturių dimensijų suma lygi 100). Išsami integruoto darnaus vystymosi indekso skaičiavimo metodika pateikta 1 skyriuje. Apskaičiuoti ES 27 šalių integruoti darnaus vystymosi indeksai pateikti 9 priede.

Daugelyje ES valstybių analizuojamu laikotarpiu integruotas darnaus vystymosi indeksas didėjo (lyginant su baziniais 2005 metais). Integruoto darnaus vystymosi padidėjimas nuo 1 iki 10 proc. buvo fiksuojamas 12-likoje valstybių: Švedijoje, Nyderlanduose, Danijoje, Portugalijoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Čekijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir Austrijoje. Iš minėtų valstybių didžiausias integruotų darnaus vystymosi indeksų didėjimo skirtumas buvo tarp Vengrijos ir Vokietijos.

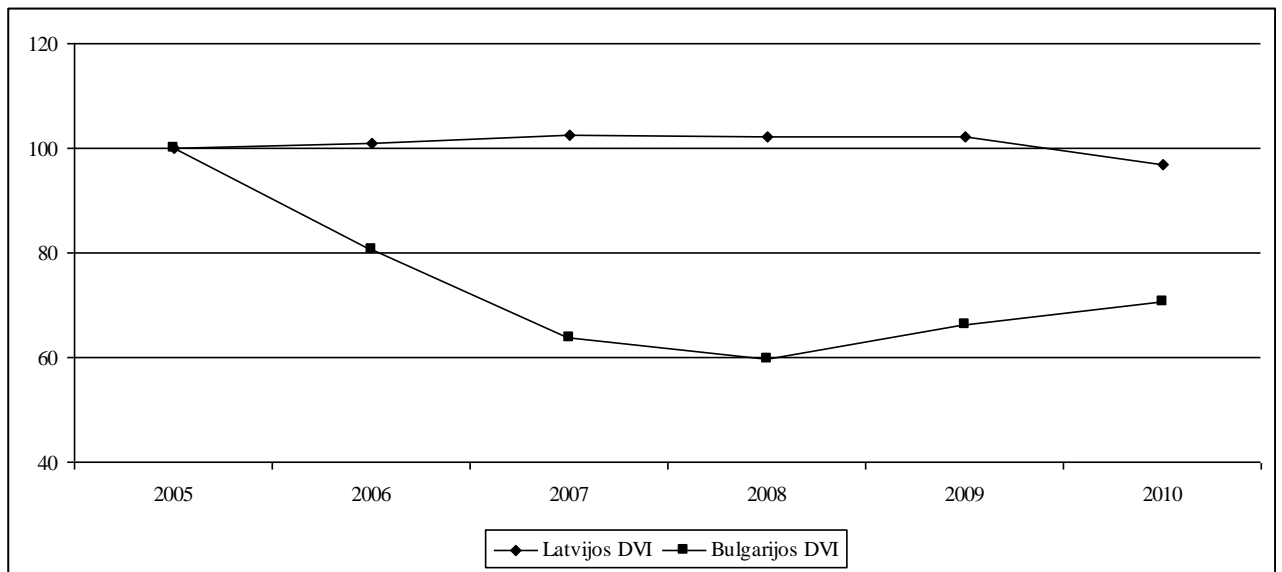
3.2 pav. **Vengrijos ir Vokietijos integruotų darnaus vystymosi indeksų kaita 2005 – 2010 metais**

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Kaip matyti iš 3.2 paveikslo, Vengrijoje DVI per 2005 – 2010 metus padidėjo 1,55 proc. Šioje šalyje 2010 metais didžiausias buvo aplinkos būklės indeksas, o mažiausias – institucinio vystymosi indeksas. Tuo tarpu Vokietijoje DVI padidėjo 9,81 proc. Čia, kaip ir Vengrijoje, 2010 metais didžiausias buvo aplinkos būklės indeksas, o mažiausias – institucinės sritys. Tačiau visi indeksai buvo santykinai panašaus dydžio, o tai leidžia daryti prielaidą, kad minėtose valstybėse pakankamai lygiagrečiai gerėja ekonominė, socialinė, aplinkos ir institucinė padėtis.

Daugiau nei 10 proc. integruotas darnaus vystymosi indeksas 2005 – 2010 metais padidėjo D. Britanijoje, Maltoje, Lenkijoje, Estijoje, Lietuvoje, Ispanijoje, Kipre, Liuksemburge, Airijoje ir Belgijoje. Didžiausias integruoto darnaus vystymosi indekso padidėjimas (lyginant su baziniais metais) buvo fiksuojamas Kipre. Čia minėtas rodiklis padidėjo daugiau nei 70 proc. Tokią situaciją nulėmė itin padidėjęs ekonominio vystymosi indeksas. Tai duoda signalą, kad Kipras gali vystytis nedarniai, t.y. vienos srities gerėjimas neigiamai atsiliepia kitoms.

Likusiose 5-iose valstybėse (Italijoje, Latvijoje, Rumunijoje, Graikijoje ir Bulgarijoje) integruotas darnaus vystymosi indeksas 2010 metais buvo mažesnis nei 2005 metais. Didžiausias šios valstybių grupės integruotų indeksų skirtumas užfiksuotas tarp Latvijos ir Bulgarijos.

3.3 pav. **Latvijos ir Bulgarijos integruotų darnaus vystymosi indeksų kaita 2005 – 2010 metais**

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Bendras darnaus vystymosi indekso sumažėjimas byloja, kad bendra šalies situacija negerėja. Tačiau kiekvienas atvejis – skirtingas. Kaip matyti iš 3.3 paveikslą Latvijos DVI 2010 metus lyginant su 2005 metais sumažėjo 3,12 proc. Tokią situaciją lėmė pablogėjęs institucinės srities vertinimas. Tačiau Latvijoje per analizuojamus metus itin pagerėjo socialinio vystymosi indeksas. Tai leidžia manyti, kad Latvijoje ne visos sferos vystosi lygiagrečiai. Tuo tarpu Bulgarijos DVI sumažėjo beveik 30 proc. Tokia padėtis susidarė, nes bendra šalies situacija blogėjo, o atskiros sritys vystėsi nedarniai.

Taigi, kaip matyti, integruoti darnaus vystymosi indeksai kito skirtingomis kryptimis ir ne vienodais tempais. Taip pat, vien iš DVI didėjimo ar mažėjimo negalima įvertinti, ar valstybės vystosi darniai. Todėl, siekiant nustatyti, kurios ES 27 valstybės vystosi darniai, o kurios ne – tyrime naudojamas santykinis integruoto darnaus vystymosi indekso pasiskirstymas (10 priedas).

Tai reiškia, kad kiekvienais metais ekonominio, socialinio, aplinkos ir institucinio vystymosi indeksų pasiskirstymas parodys, ar šalys sugeba lygiagrečiai plėtoti visas keturias sferas.

3.1 lentelėje pateikiamas šalių sąrašas, kuriame jos yra suklasifikuotos pagal tai, ar per analizuojamą laikotarpį vystymasis buvo darnus, t.y. ar visos sferos vystėsi lygiagrečiai. Šalys suskirstytos į tris grupes. Į darnaus vystymosi grupę pateko valstybės, kurių procentinės indeksų dalys per analizuojamus metus svyravo nuo 22,5 iki 27,5 (po 2,5 punkto nuo bazinės 25 reikšmės). Į santykinai darnaus vystymosi grupę pateko šalys, kurių indeksai 2005 – 2010 metais svyravo nuo 19 iki 31 (po 6 punktus nuo bazinės 25 reikšmės). Tuo tarpu į šiuos intervalus nepatenkančios šalys buvo priskirtos nedarnaus vystymosi grupei.

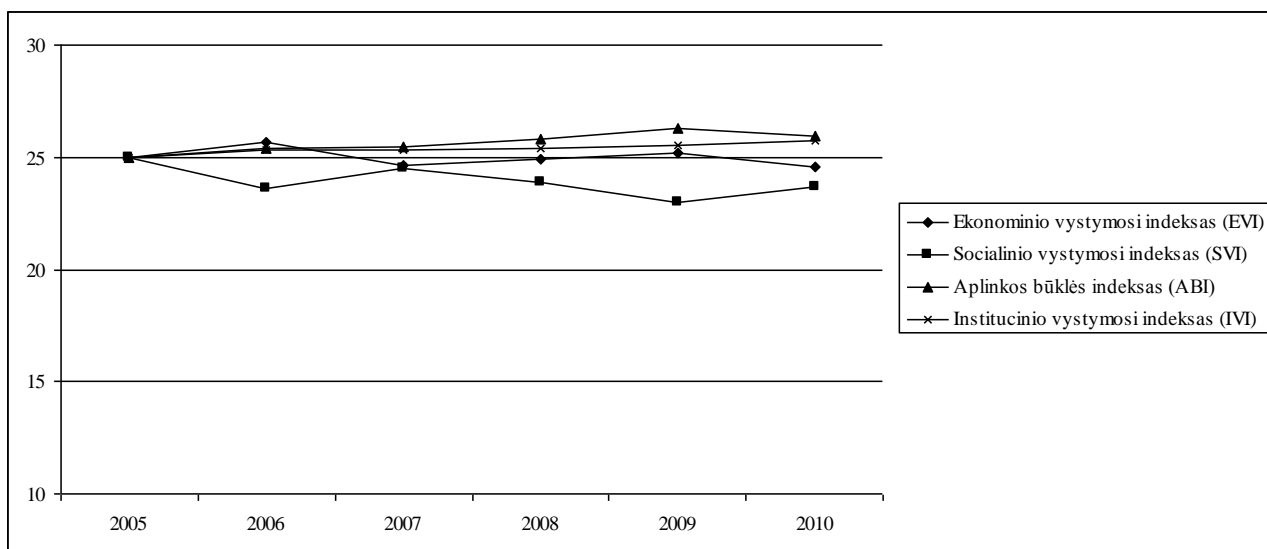
3.1 lentelė

Valstybių klasifikacija pagal darnumo lygį

Darnaus vystymosi valstybės	Santykinai darnaus vystymosi valstybės	Nedarnaus vystymosi valstybės
Švedija	Slovėnija	Airija
Austrija	Latvija	Lenkija
Prancūzija	Portugalija	D. Britanija
Danija	Čekija	Rumunija
Suomija	Nyderlandai	Vengrija
	Ispanija	Lietuva
	Belgija	Malta
	Liuksemburgas	Graikija
	Vokietija	Italija
	Estija	Kipras
	Slovakija	Bulgarija

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Kaip matyti iš 3.1 lentelės itin darniu vystymusi pasižymėjo mažiau ES šalių, nei nedarniu vystymusi, kai viena ar kelios sritys sparčiau augo kitų sričių sąskaita. Darniausiai 2005 – 2010 metais vystėsi Švedija, Austrija, Prancūzija, Danija ir Suomija. Darniausiai, t.y. su mažiausiais svyravimais nuo bazinės reikšmės, vystėsi Švedija.

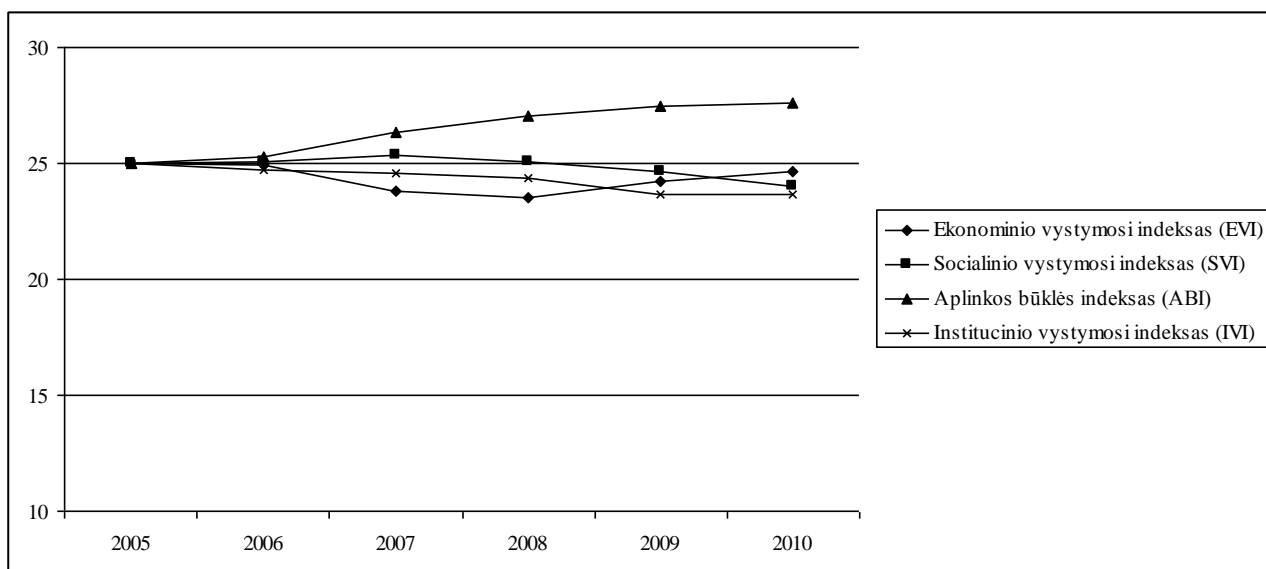
3.4 pav. Švedijos EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Kaip matyti iš 3.4 paveikslo, visos keturios dimensijos (ekonominė, socialinė, aplinkos, institucinė) per analizuojamą laikotarpį kito nuo 23,6 iki 25,9 indekso punktų. Vadinasi, šioje šalyje svarbus ne tik ekonominis augimas, tačiau taip pat atsižvelgiama ir į aplinkos būklę, socialinius interesus bei institucinę šalies aplinką. Švedija turėtų būti kiekvienos šalies, ne tik Europos Sąjungos, bet ir viso pasaulio, pavyzdys, kai sugebama suderinti visas sritis ir nekenkiama nei gamtai, nei žmogui.

Kaip ir Švedijoje, taip ir Suomijoje, vienas iš sudedamųjų indeksų dominuodavo tam tikrais metais, kitas – kitais, tačiau jie kito panašiu tempu, todėl visi buvo lygiaverčiai ir svarbūs. Suomijoje iki 2007 metų dominavo socialinio vystymosi indeksas, kurio pozijas nuo 2008 metų užėmė ekonominio vystymosi indeksas. Tokia situacija susiklostė dėl to, kad 2008 metais BVP 1 gyv. Suomijoje padidėjo 9 proc. (lyginant su baziniais metais) ir siekė 32 700 eurų. Taip pat 2008 metais 7 proc. punktais (lyginant su baziniais metais) padidėjo ir vyresnių gyventojų užimtumo lygis, kuris siekė 56,5 proc. Tuo tarpu tikėtina vyrų ir moterų gyvenimo trukmė padidėjo tik po 1 proc. Kadangi ekonomio vystymosi indeksas padidėjo spartesniu tempu, todėl ir užėmė lyderio pozicijas. Tačiau toks vienos srities padidėjimas itin reikšmingai nesumažino kitų sričių vertės.

Darniai vystėsi ir Prancūzija, kurios EVI, SVI, ABI ir IVI kito nuo 23,5 iki 27,6 indekso punktų.

3.5 pav. Prancūzijos EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Atkreiptinas dėmesys, kad Prancūzijoje visą analizuojamą laikotarpį didžiausias buvo aplinkos būklės indeksas. 2005 – 2010 metais atsinaujinančių išteklių energijos dalis padidėjo nuo 9,5 proc. iki 12,9 proc. visoje pagaminamoje energijoje. Per šį laikotarpį šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija ir energijos suvartojimas transporte mažėjo. Tai rodo, kad Prancūzijoje skiriamas didelis dėmesys aplinkos apsaugai. Kiti indeksai vystėsi šiek tiek lėčiau, tačiau galima teigti, kad 2005 – 2010 m. vystymosi lygiagretnumo principas nebuvo pažeistas.

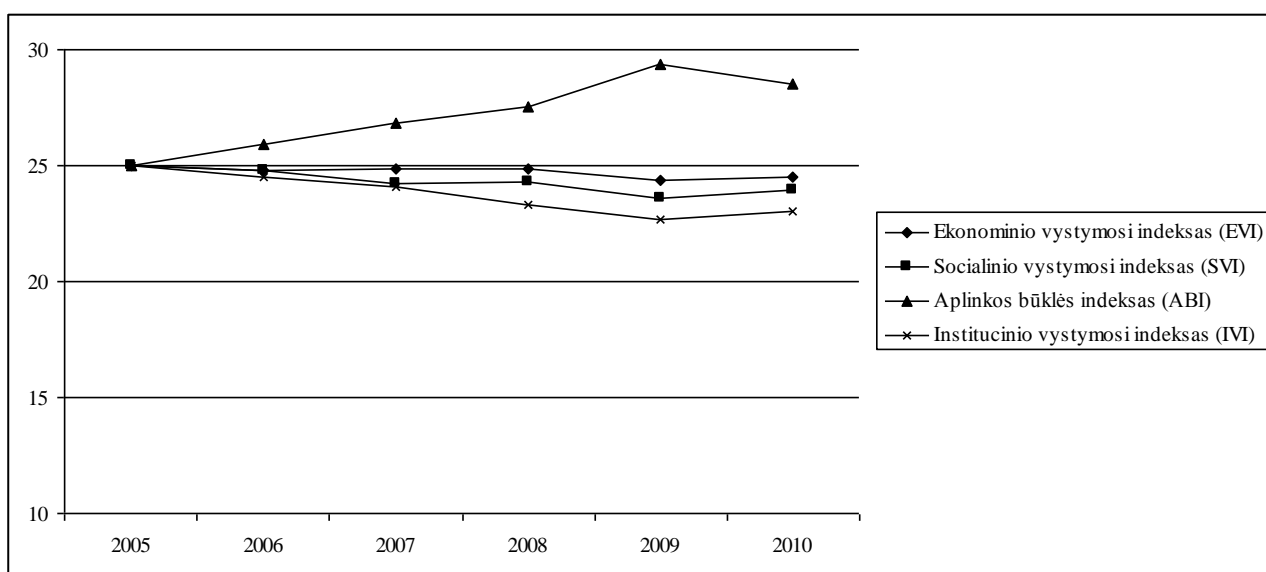
Panašiai kaip ir Prancūzijoje, taip ir Austrijoje, EVI, SVI, ABI ir IVI kito nuo 23,3 iki 27,5 indekso punktų. Austrijoje 2005 – 2010 metais didžiausias buvo aplinkos būklės indeksas. Per šį laikotarpį šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija sumažėjo nuo 119 iki 108 CO₂ ekviv., o energijos suvartojimas transporte sumažėjo 10 proc. Atsinaujinančių išteklių energijos dalis bendrame energijos sunaudojime padidėjo nuo 25 proc. iki 30,1 proc. Tai rodo, kad ir Austrijoje itin didelis dėmesys skiriamas aplinkos apsaugai.

Tuo tarpu Danijoje 2006 metais dominavo institucinė sritis. Tai lėmė 11 proc. (lyginant su baziniais metais) padidėjęs korupcijos kontrolės indeksas ir 2 proc. padidėjęs teisinės valdžios indeksas. Tačiau nuo 2007 metų šią poziciją užėmė aplinkos būklės indeksas. 2005 metais atsinaujinančių išteklių energijos dalis, visame energijos suvartojime, sudarė 16,2 proc., o 2010 metais šis rodiklis jau siekė 22,2 proc. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija sumažėjo nuo 93 (2005 metais) iki 89 CO₂ ekviv. (2010 metais). Taip pat 1 proc. sumažėjo ir energijos sunaudojimas transporte. Nors aplinkos būklės indeksas ir buvo pirmaujantis, tačiau ir kiti sudedamieji indeksai buvo lygiaverčiai, todėl Danijos vystymasis 2005 – 2010 metais laikytinas darniu.

Slovėnija nors ir vystėsi pakankamai darniai (EVI, SVI, ABI, IVI kito 21,9 – 27,7 intervalo ribose), tačiau ją priskirti prie darnaus vystymosi šalių nebūtų teisinga, nes visą analizuojamą

laikotarpį dominavo ekonominio vystymosi indeksas, kuris vystėsi socialinio ir aplinkos būklės indeksų sąskaita. Slovėnijoje socialinio ir aplinkos būklės indeksai 2005 – 2010 metais buvo mažesni nei bazinės reikšmės. Aplinkos būklę blogino energijos suvartojimas transporte, kuris padidėjo nuo 100,4 iki 111,8 punktų (kai 2000-ieji lygūs 100-tui). Todėl Slovėnija priskiriama santykinai darnaus vystymosi šalių grupei, kuriai priklauso 11 ES šalių. Šiai grupei taip pat priskiriama ir Čekija, Nyderlandai, Portugalija, Ispanija, Latvija, Belgija, Liuksemburgas, Slovakija, Estija, Vokietija. Visų minėtų šalių integruotų indeksų sudedamosios dalys kito nuo 19 iki 31 punkto.

Nyderlanduose visu analizuojamu laikotarpiu aplinkos būklės indeksas turėjo didžiausią lyginamąjį svorį integruotame darnaus vystymosi indekse.

3.6 pav. Nyderlandų EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005 – 2010 m.

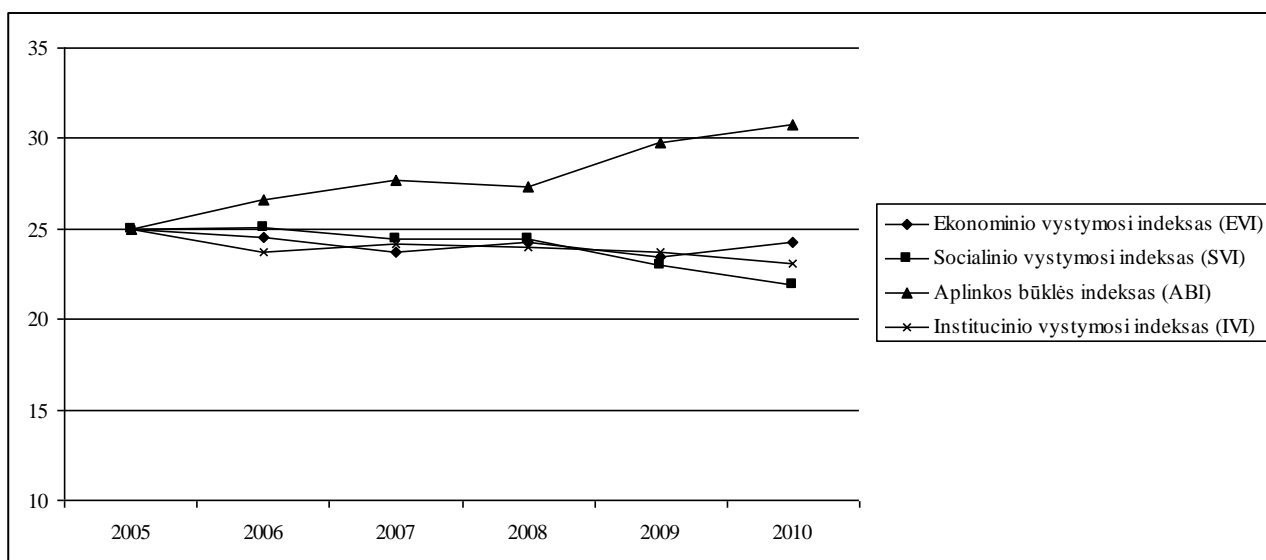
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Nyderlandų integruotų darnaus vystymosi indeksų sudedamųjų dalių kaita 2005 – 2010 metais fiksuota 22,7 – 29,3 intervale. Tuo tarpu Čekijoje aplinkos būklės indeksas buvo didžiausias nuo 2007 metų, nes lyginant su baziniais metais nuo 6,1 iki 7,4 proc. padidėjo atsinaujinančių išteklių sukuriama energijos dalis visoje sunaudojamoje energijoje. Energijos suvartojimas transporte sumažėjo 5 proc. O Portugalijoje aplinkos būklės indeksas dominavo 2005 – 2007 ir 2009 – 2010 metais (2008 metais dominavo ekonominio vystymosi indeksas). Tuo tarpu Ispanijoje ekonominio vystymosi indekso dalis buvo didžiausia 2005 – 2008 metais. Ispanijoje ekonominis vystymasis vyko institucinio ir socialinio vystymosi sąskaita. Ispanijoje institucinis vystymosi indeksas visą analizuojamą laikotarpį buvo mažiausias. Tokią situaciją nulėmė sumažėjęs korupcijos kontrolės indeksas (nuo 1,29 iki 1,02), taip pat tik 1 proc. padidėjęs balso teisės ir atsakomybės indeksas. Tuo tarpu socialinio vystymosi indeksas visais analizuojamais metais taip pat buvo mažesnis už bazinę

25-ią reikšmę. Taip nutiko dėl skurdo lygio padidėjimo 2,1 procentinio punkto ir lėtu tempu didėjančios tikėtinos gyvenimo trukmės.

Ekonominio vystymosi indeksas visą analizuojamą laikotarpį dominavo Estijoje. Čia jis vystėsi aplinkos arba socialinės srities sąskaita. Analizuojamu laikotarpiu Estijoje šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija padidėjo 11 proc. Taip pat padidėjo energijos suvartojimas transporte (3 proc.). 2007 – 2008 m. laikotarpiu ekonominio vystymosi indeksas dominavo ir Latvijoje. Tuo tarpu 2006 m. ir 2009 – 2010 metais didžiausias buvo socialinio vystymosi indeksas. Taip nutiko, nes per visą analizuojamą laikotarpį skurdo rizikos lygis sumažėjo 7,7 proc. punkto. Moterų ir vyrų tikėtina gyvenimo trukmė padidėjo atitinkamai 2 proc. ir 5 proc.

Tačiau Belgijoje 2005 – 2010 metais dominavo ne ekonominio vystymosi, bet aplinkos būklės indeksas.

3.7 pav. Belgijos EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

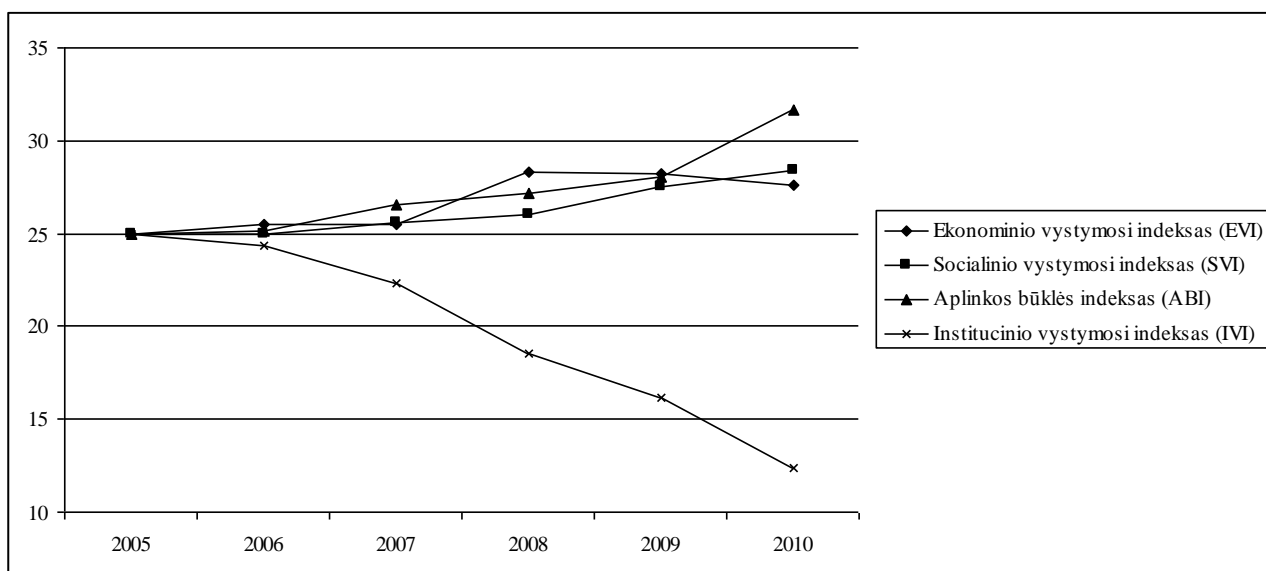
Belgijos aplinkos būklė nuo 2005 metų tik gerėjo. Atsinaujinančių išteklių energija, visame energijos suvartojime padidėjo nuo 2,3 proc. iki 5,1 proc. (2010 metais). Tuo tarpu šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija sumažėjo nuo 100 iki 92 CO₂ ekviv. (2010 metais). Energijos suvartojimas transporte sumažėjo nuo 94,9 iki 92,8 (kai 2000 metai lygūs 100). Tačiau 2005 – 2010 metais aplinkos būklės gerėjimas buvo sukuriamas socialinio vystymosi sąskaita. Analizuojamu laikotarpiu moterų tikėtina gyvenimo trukmė sumažėjo atitinkamai nuo 84,9 iki 83 metų. Socialinio vystymosi indekso dalis bendrame integruotame darnaus vystymosi indekse sumažėjo nuo 25 iki 21,89 (2010 metais), o institucinio – nuo 25 iki 23,12 (2010 metais).

2007 – 2010 metais aplinkos būklės indeksas dominavo ir Liuksemburge. Kaip ir Belgijoje, taip ir Liuksemburge, aplinkos būklės gerėjimas daugiausiai vyko socialinės srities sąskaita. 2007 – 2010 metais tokia pati situacija, kai dominuoja aplinkos būklės indeksas, susiklostė ir Slovakijoje.

Tačiau šioje šalyje aplinkos būklė gerėjo institucinės srities sąskaita. Taip nutiko, nes analizuojamu laikotarpiu net 45 proc. sumažėjo korupcijos kontrolės indeksas, o balso teisės ir atsakomybės indeksas sumažėjo 2 proc. lyginant su 2005 metų reikšme. Aplinkos būklės indeksas didžiausias buvo ir Vokietijoje, kur jis 2005 – 2010 metais padidėjo nuo 25 iki 30,3 punktų. Vokietijos aplinkos būklės gerėjimas daugiausiai vyko institucinės srities sąskaita. Vokietijoje analizuojamu laikotarpiu sumažėjo visi institucinės srities rodikliai. Tai rodo, kad Vokietijoje 2005 – 2010 metais mažėjo korupcijos kontrolė, taip pat žmonių teisių gynība bei pasitikėjimas vykdoma šalies politika.

Taigi, Slovėnijoje, Nyderlanduose, Čekijoje, Portugalijoje, Ispanijoje, Estijoje, Belgijoje, Liuksemburge, Vokietijoje per analizuojamus metus dominavo ekonominė arba aplinkos sritis. Vadinas, kai spartėjo ekonominis augimas, aplinkos būklė dažniausiai blogėjo, o kai jis susilpnėjo – aplinkos būklė pagerėjo ir ėmė dominuoti. Taip pat matyti, kad santykinai darniai besivystančiose šalyse dažniausiai niekada nedomino socialinė ir institucinė dimensija (išskyrus Slovakijoje 2006 metus ir Latvijoje 2009 – 2010 metus, kai dominavo socialinė sritis). O tai rodo, kad šiose ES šalyse itin akcentuojama ekonominė plėtotė, taip pat dėmesys kreipiamas į aplinkos apsaugą, tačiau socialinė ir institucinė sritis lieka nuošalyje, todėl šiose sferose kyla itin daug problemų.

Institucinės srities rodikliai blogiausiai vertinami Pietinėje Europos dalyje (Italijoje, Graikijoje), ir naujosiose ES šalyse (Bulgarijoje ir Rumunijoje). Kaip matyti, šios valstybės priskiriamos nedarniai besivystančioms šalims. Šių valstybių EVI, SVI, ABI ir IVI 2005 – 2010 metais kito labai netolygiai ir viena sritis užgoždavo kitų sričių gerėjimą. Viena iš tokių šalių – Graikija.

3.8 pav. **Graikijos EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005 – 2010 m.**

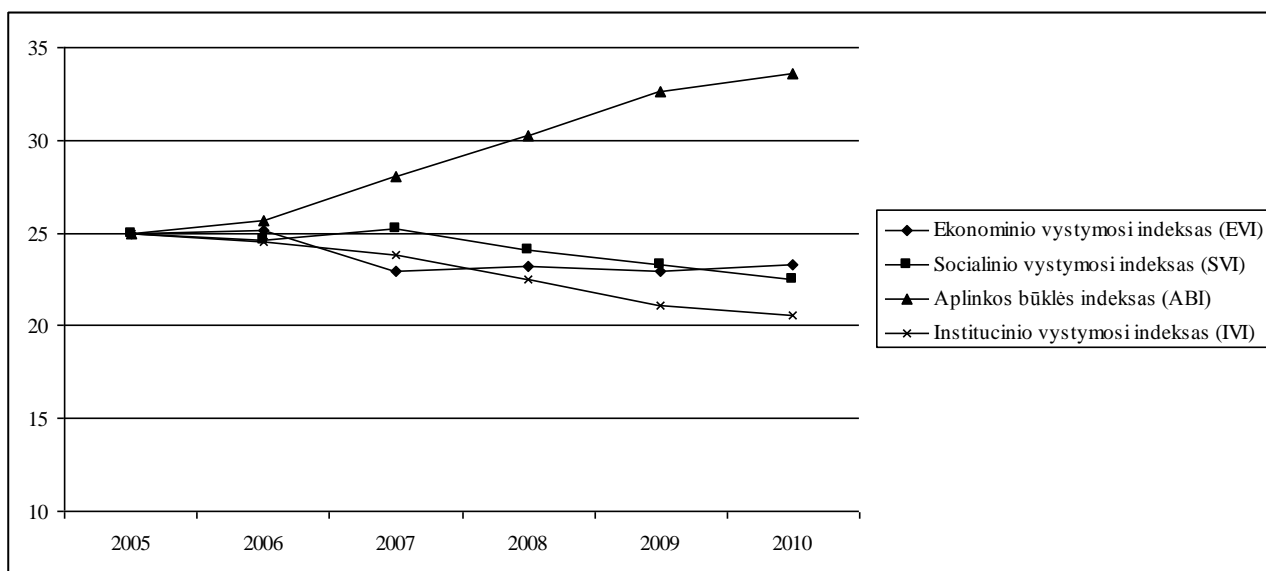
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Kaip matyti iš 3.8 paveikslo Graikija 2005 – 2010 metais vystėsi nedarniai. Didžiausia Graikijos silpnybė – institucinė dimensija. Šios srities rodikliai per analizuojamą laikotarpį tik blogėjo. Teisinės valdžios indeksas sumažėjo nuo 0,78 iki 0,62. Korupcijos kontrolės indeksas 2005

metais buvo 0,37, o per analizuojamą laikotarpį ne tik kad sumažėjo, bet ir tapo neigiamas (-0,12). Taip pat ir balsavimo teisės ir atsakomybės indeksas sumažėjo 13 proc. Vadinasi, Graikijoje piliečiai nepasitiki valdžia, jos skaidrumu ir vykdomu teisingumu, taip pat tai byloja apie klestinčią ir vis didėjančią korupciją šalies organuose. Visa tai kartu lemia itin blogą institucinės dimensijos vertinimą.

Tokia pati situacija buvo ir Rumunijoje bei Bulgarijoje. Šiose šalyse institucinės srities rodikliai buvo patys blogiausi iš visų ES šalių. Vadinasi, naujosiose ES šalyse ir toliau nepasitikima valdžios organais, žmonių teisės silpnai ginamos, o žodžio laisvė – varžoma. Taip pat ir Vengrijoje bei Italijoje institucinės srities rodikliai buvo vertinami pakankamai blogai ir per analizuojamą laikotarpį mažėjo. Šiose šalyse labiausiai sumažėjo korupcijos kontrolės indeksas, o tai rodo, kad šalyje nėra skaidrumo. Visa tai lėmė, kad institucinio vystymosi indeksas turėjo mažiausią lyginamąjį svorį integruoto darnaus vystymosi indekse, o lyderiaujančias pozicijas dažniausiai užėmė aplinkos būklės indeksas.

Aplinkos būklės indeksas dominavo ir Maltoje bei D. Britanijoje.

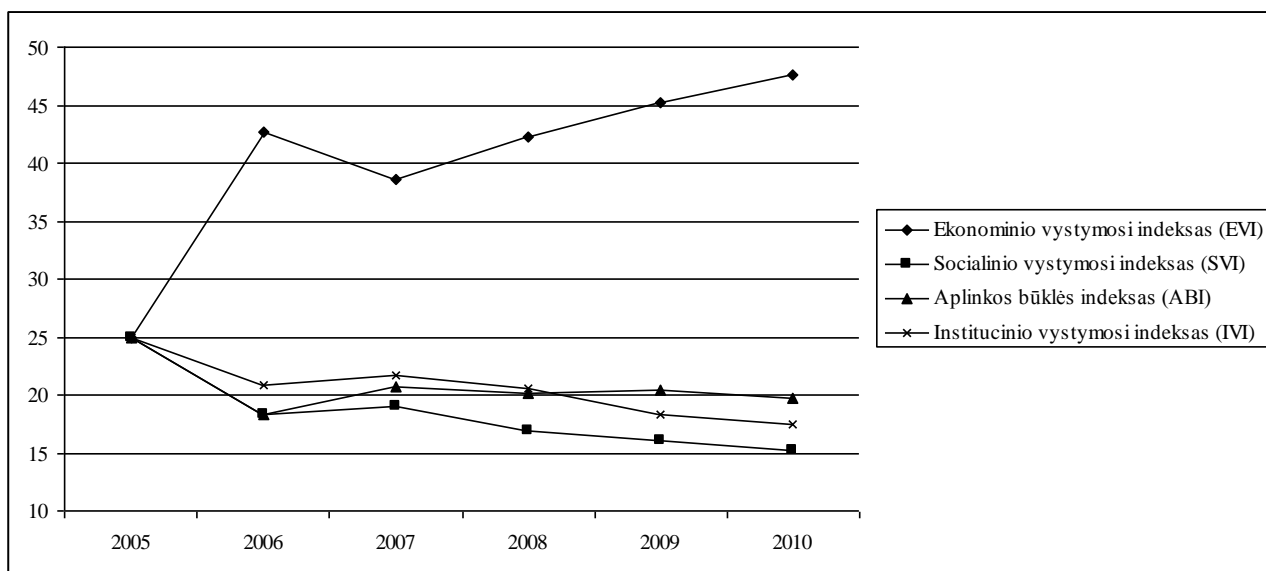
3.9 pav. D. Britanijos EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu

D. Britanijoje ženkliai padidėjo atisnaujančių išteklių energijos dalis bendrame energijos suvartojime (beveik 2,5 karto). Taip pat sumažėjo šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija ir energijos suvartojimas transporte. Atrodytų, jog viskas klostėsi sklandžiai, tačiau tai vyko nedarniai, nes likusių trijų sričių reikšmės visą analizuojamą laikotarpį buvo mažesnės nei bazinės. Pati silpniausia D. Britanijos sritis – institucinė. Per 2005 – 2010 metus tik teisinės valdžios indeksas didėjo, o korupcijos kontrolės ir balsavimo teisės ir atsakomybės indeksai – mažėjo (atitinkamai 22 proc. ir 9 proc.).

Tuo tarpu Maltoje situacija buvo kiek kitokia. Didėjo energijos suvartojimas transporte (26 proc.), sumažėjo vyresnių gyventojų užimtumas (0,6 proc. punkto), padidėjo skurdo lygis (0,1 proc. punkto) blogėjo ir balsavimo teisės ir atsakomybės indeksas (7 proc.). Tačiau ženkliai didėjo atsinaujinančių išteklių energijos dalis bendrame energijos suvartojime (nuo 0,1 iki 0,4 proc. BVP). Visa tai kartu lėmė aplinkos būklės dominavimą ir kitų trijų sričių vystymosi nelygiagretumą, ko pasėkoje Malta vystėsi nedarniai.

Kipre nedarnumo situaciją nulėmė intensyvus ekonominės srities dominavimas.

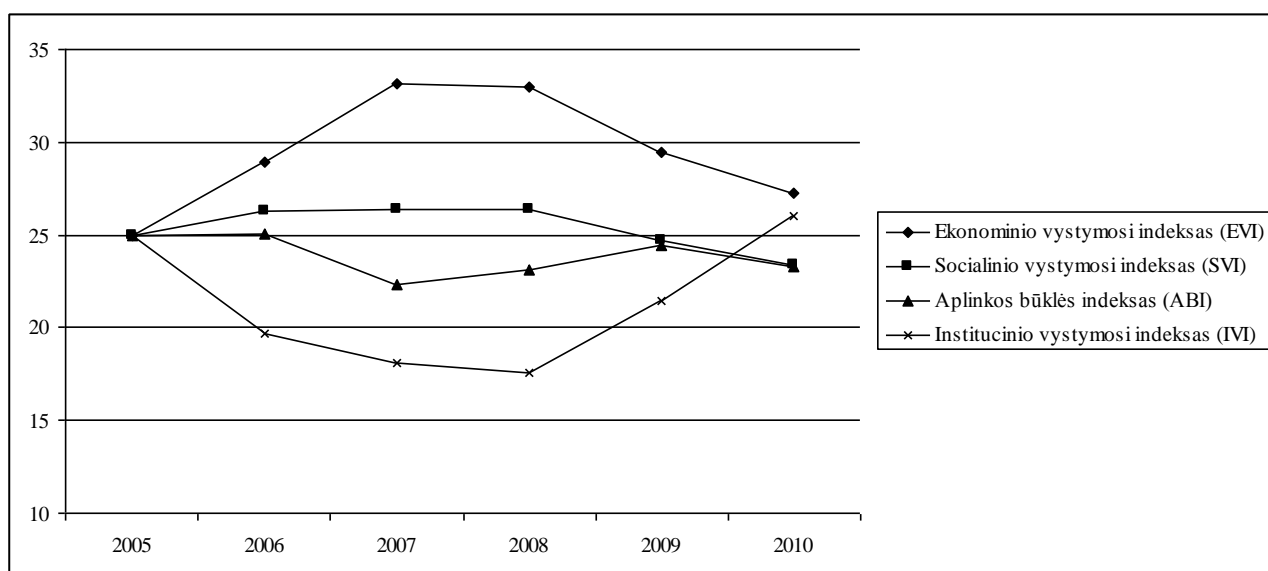
3.10 pav. Kipro EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Kaip matyti iš 3.10 paveikslo Kipre visais analizuojamais metais dominavo ekonominio vystymosi indeksas. Tokią situaciją lėmė itin pagerėję ekonominės srities rodikliai. Oficialios vystymosi paramos dalis 2005 metais siekė tik 0,03 proc. BNP, o 2010 metais šis rodiklis jau buvo 0,23 proc. BNP. Taip pat 3,2 proc. punkto padidėjo ir vyresnių gyventojų užimtumo lygis. O BVP 1 gyv. padidėjo 1 proc. Tuo tarpu aplinkos, socialinės ir institucinės būklės rodikliai gerėjo, tik lėtesniu tempu, todėl visą analizuojamą laikotarpį dominavo ekonominė sritis.

Kalbant apie Lenkiją tikslinga paminėti, kad nuo 2008 metų dominavo institucinė sritis. Kadangi gerėjo tiek korupcijos kontrolės indeksas (100 proc.), tiek teisinės valdžios (64 proc.) ir balsavimo teisės ir atsakomybės (13 proc.) indeksai, tai lėmė ir institucinio vystymosi indekso lyginamojo svorio padidėjimą integruotame darnaus vystymosi indekse.

Tuo tarpu Lietuvoje institucinė sritis 2005 – 2010 metais buvo vertinama itin nepalankiai.

3.11 pav. Lietuvos EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

2005 – 2010 metais Lietuvoje dominavo ekonominė sritis, o iki 2007 metų jos lyginamasis svoris integruotame indekse tik didėjo, todėl institucinio vystymosi indeksai buvo mažesni nei baziniais metais. Tačiau 2009 metais jau buvo fiksuojamas teisinės valdžios indekso padidėjimas (22 proc.), o balsavimo teisės ir atsakomybės indeksas sugrįžo į 2005 metų lygį. 2010 metais jau gerėjo visi institucinės srities indeksai (nuo 1 proc. iki 31 proc.). Tai rodo, kad Lietuvoje nuo 2005 metų iki 2008 metų buvo nepasitikima tiek valdžios organais, tiek jų atliekamų darbų skaidrumu, taip pat manoma, kad klestėjo korupcija ir nebuvo tinkamai ginamos žmonių teisės. Tačiau nuo 2009 metų situacija šiek tiek pagerėjo, nors bendrame ES 27 šalių kontekste institucinės srities vertinimas išlieka itin blogas.

Lietuvos ekonominės srities rodikliai kitų ES 27 šalių atžvilgiu taip pat nėra itin gerai vertinami. Nors situacija po truputį gerėja, tačiau dažnai nesiekia ES 27 vidurkio. Oficiali vystymosi parama analizuojamu laikotarpiu padidėjo nuo 0,06 iki 0,1 proc. BNP, bet vis dar nesiekia numatyto tikslo – 0,33 proc. BNP. Lietuvos socialinės srities vertinimas taip pat išlieka neigiamas, kadangi vyrų tikėtina gyvenimo trukmė vis dar yra pati trumpiausia visoje Europos Sąjungoje. Teigiamai vertinami mažėjantis skurdo rizikos lygis, mažėjanti šiltnamio efekta sukeliančių dujų emisija ir didėjanti atsinaujinančių išteklių energijos dalis visame energijos sunaudojime. Tačiau Lietuva, analizuojant įvairias sritis, lieka ES 27 sąrašo apačioje, todėl jai reikia itin atsakingai dirbti ir siekti realistiškų tikslų, remiantis iš anksto gerai apgalvotomis ilgalaikėmis strategijomis, kurios padėtų įgyvendinti darnaus vystymosi idėjas.

Apibendrinant galima teigti, kad Europos Sąjungoje šalys vystosi ne tik skirtingu tempu, bet ir skirtingu darnumo lygiu. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad tik 5-ios valstybės vystosi darniai, t.y. visos keturios dimensijos vystosi lygiagrečiai. Darnaus vystymosi grupei galima priskirti Švediją,

Austriją, Prancūziją, Daniją ir Suomiją. Santykinai darnaus vystymosi valstybių grupei būtų galima priskirti 11 ES šalių. Prie nedarnaus vystymosi valstybių priskiriamos likusios 11 ES šalių, tame tarpe ir Lietuva. Jų integruoto darnaus vystymosi indekso sudedamosios dalys kito labai netolygiai ir didele amplitude. Šios šalys susikoncentruoja į vienos srities augimą kitų sričių sąskaita, todėl jų vystymasis – nedarnus gamtos ir žmogaus atžvilgiu.

Todėl galima teigti, kad darbo hipotezė pasitvirtino 22-ėjoms ES šalims. Tik Švedija, Austrija, Prancūzija, Danija ir Suomija nepatvirtino hipotezės, kad ES 27 šalys vystosi nedarniai, nes ši šalių grupė geba suderinti ekonominę, socialinę, aplinkos ir institucinę sritis ir jas plėtoti lygiagrečiai. Tuo tarpu kitos dvi valstybių grupės (22 likusios ES šalys) patvirtina teoriją, kad vienos srities augimas neigiamai atsiliepia kitoms sritims. Todėl santykinai darnaus ir nedarnaus vystymosi valstybės turėtų imti gerąjį darnaus vystymosi valstybių patirtį ir visos kartu siekti tiek bendruomenių, tiek šalių taip pat ir viso ES regiono darnos.

IŠVADOS

Darnus vystymasis – tai visuomenės vystymasis, sudarantis galimybę pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, derinant aplinkosauginius, ekonominius, socialinius ir institucinius visuomenės tikslus. Nors darnaus vystymosi idėjos analizuojamos daugelį metų, bet oficiali darnaus vystymosi pradžia siejama su 1972 m. organizuota Jungtinių Tautų konferencija, skirta visuotinėms aplinkos apsaugos problemoms aptarti. Tuo tarpu 1992 m. Rio de Žaneiro deklaracijoje darnus vystymasis buvo apibūdintas kaip ilgalaikė nuolatinė visuomenės plėtra, siekiant tenkinti žmonijos poreikius dabar ir ateityje, racionaliai naudojant bei papildant gamtos išteklius, išsaugant Žemę ateities kartoms. Todėl darnumas turi būti įgyvendinamas ne lokaliaje vietoje, bet visame pasaulyje, siekiant, kad ekonominė plėtra kuo mažiau kenktų aplinkai ir sukurtų geresnes gyvenimo sąlygas visiems žmonėms. Šiuo metu darnaus vystymosi ideologija yra plačiai paplitusi, nes aplinkos apsaugos, socialinės nelygybės ir institucinio nepasitikėjimo problemos aktualios visame pasaulyje.

Siekiant atlikti darnaus vystymosi monitoringą, pirmiausiai reikia jį įvertinti, o tai yra sudėtingas, kompleksinis uždavinys, apimantis keletą tikslų ir daugelį sričių. Visų pirma, į darnų vystymąsi reikia žvelgti sistemiškai ir įvertinti tai, kad kiekvienas veiksmas sukelia tam tikrą visuomenės reakciją, o tai lemia kitus veiksmus, įtakojančius aplinkos būklę, socialinę, ekonominę ir institucinę vystymąsi. Siekiant įvertinti šalies darnų vystymąsi reikia sudaryti rodiklių rinkinį, kuris apimtų visas keturias analizuojamas sritis. Todėl vertinant Europos Sąjungos 27 valstybių darnų vystymąsi tyrime naudojami ES statistikos tarnybos pateikiami pagrindiniai darnaus vystymosi rodikliai ir Pasaulio banko vyriausybės vertinimo indeksai.

Atlikus ES 27 šalių 2005 – 2010 metų ekonominės sritys analizę nustatyta, kad BVP 1 gyventojui analizuojamais metais didžiausias buvo Liuksemburge, Airijoje ir Danijoje. Tuo tarpu nestabiliausias BVP augimo tempas buvo fiksuojamas Baltijos šalyse, nes čia 2005 – 2006 m. buvo didžiausias augimas, o 2008 – 2009 m. – didžiausias sumažėjimas. Analizuojant ekonominę sritį taip pat atkreiptas dėmesys į tai, kad 2005 m. ES 27 valstybės narės įsipareigojo iki 2015 m. oficialią paramą vystymuisi padidinti iki 0,7 proc. bendrųjų nacionalinių pajamų. 2005 – 2010 metais numatyta 0,7 proc. ribą viršijo keturios šalys: Švedija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Danija. Tačiau kitos šalys neįgyvendino numatytų tikslų. ES yra viena didžiausių paramos teikėjų pasaulyje ir jos skiriamomis lėšomis remiami milijonai skurdžių gyventojų. Tiriant vyresnių gyventojų užimtumo lygį nustatyta, kad didžiausias rodiklis buvo fiksuojamas Švedijoje (vidutiniškai 69,9 proc.), Danijoje (vidutiniškai 59 proc.), D. Britanijoje (vidutiniškai 57 proc.), Estijoje (vidutiniškai 58 proc.). Lietuvos vyresnių gyventojų užimtumo lygis siekė apie 50,9 proc. Mažiausias vyresnių

gyventojų užimtumo lygis buvo fiksuojamas Lenkijoje (apie 30 proc.). Strategijoje „Europa 2020“ nustatyta, kad 2020 metais 20-64 metų amžiaus moterų ir vyrų užimtumas ES sieks 75 proc. Norint pasiekti šį rezultatą, Komisija skatina valstybes nares įdiegti vyresnių žmonių aktyvumo strategijas, kuriose neskatinama naudotis ankstyvo pasitraukimo į pensiją planais ir siekiama palankumo pasilikimui darbe bei vyresnio amžiaus darbininkų integracijai.

Analizuojant socialinės srities rodiklius nustatyta, kad tikėtina ilgiausia moterų gyvenimo trukmė yra pietinėse ES šalyse: Prancūzijoje (84,7 metai), Ispanijoje (84,6 metai), Italijoje (84,4 metai). Tuo tarpu trumpiausia gyvenimo trukmė fiksuojama naujosiose ES šalyse: Bulgarijoje ir Rumunijoje (po 76,8 metus). Per analizuojamą laikotarpį visose ES 27 šalyse tikėtina moterų gyvenimo trukmė ilgėjo. Tačiau ES 27 vyrų tikėtina gyvenimo trukmė vidutiniškai yra 6,05 metais trumpesnė nei moterų. Ilgiausiai Europos Sąjungoje gyvenai vyrai švedai (79,1 metus). Apie 78 metus gyvena Italijos (78,9 metus), Kipro, Ispanijos ir Nyderlandų (po 78,2 metus) vyrai. Tačiau tikėtina, jog trumpiausi gyvenimo metai laukia ne naujųjų ES šalių (Rumunijos ir Bulgarijos), bet Baltijos šalių vyrų, o Lietuvos tikėtina vyrų gyvenimo trukmė siekia tik 66,2 metus.

Išanalizavus aplinkosauginius rodiklius nustatyta, kad 2005 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija net 13-likoje šalių buvo tokia pat arba didesnė nei 1990 m. (vertinant CO₂ ekvivalentu, kai 1990 m. laikomi baziniais). 2010 metais tokių šalių skaičius sumažėjo iki 9-ių. Emisijos kiekis, 2010 metus lyginant su baziniais, labiausiai padidėjo Kipre, Maltoje, Ispanijoje, Portugalijoje. 2010 m. lyginant su 2005 m. matyti, kad situacija pagerėjo Italijoje, Prancūzijoje, Liuksemburge, Belgijoje ir Nyderlanduose, nes šios šalys sugebėjo sumažinti CO₂ emisiją ir neviršyti 1990 metų lygio. 2010 metais ES 27 emisija jau buvo sumažėjusi 15 proc., todėl Europos Sąjunga, vykdydama pakankamai griežtą aplinkosaugos politiką, savo įsipareigojimus įvykdė. Tačiau Europos Sąjunga siekdama iki 2020 metų emisiją sumažinti 30 proc. turi ir toliau vykdyti itin atsakingą aplinkosaugos politiką. 2009 m. transportas, įskaitant tarptautinį jūrų ir oro transportą, lėmė 24 proc. visų ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Todėl naujoje Baltojoje knygoje reikalaujama, kad ES valstybės narės iki 2050 m. transporto išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažintų 60 proc. lyginant su 1990 m. Išanalizavus aplinkos būklę matyti, kad pakankamai gera situacija esti Vidurio ir Šiaurės Europoje.

Vertinant institucinį aspektą matyti, kad institucinė sritis geriausiai vertinama senosiose ES valstybėse narėse, tokiose kaip Danija, Suomija, Nyderlandai, Liuksemburgas, Švedija. Tuo tarpu daugiausiai problemų ir nepasitikėjimo valdžios institucijomis kyla Pabaltijo šalyse (išskyrus Estiją), kai kuriose Pietų Europos šalyse bei naujosiose ES šalyse (Rumunijoje ir Bulgarijoje). Iš trijų analizuojamų institucinės srities rodiklių, aukščiausiai ir geriausiai vertinamas korupcijos kontrolės indeksas. Kur kas blogiau vertinamas valstybių piliečių dalyvavimas politiniame gyvenime. Taip pat blogiau valstybėms sekasi įgyvendinti skaidrią politiką ir ginti žmonių teises.

Antrojoje darbo dalyje atlikus tyrimą, kurio metu, taikant MULTIMOORA metodą, šalys buvo sugrupuotos pagal santykinį valstybių darnumą kitų šalių atžvilgiu, nustatyta, kad valstybės lyderės pozicijoje tiek 2005 metais, tiek 2010 metais išliko Švedija. Taip pat nekito ir lyderių trejetukas, kurį kartu su Švedija sudarė Suomija ir Danija. Visos šios šalys kartu pasižymėjo geriausiais ekonominiais, socialiniais, aplinkosauginiais ir instituciniais rodikliais. 2010 metus lyginant su 2005 metais 8-ios valstybės šalių reitingų lentelėje nusileido žemyn, o 15 valstybių – pakilo. Daugiausiai, per 13-liką vietų, nusileido Ispanija, kuri iš 11-tos vietos (2005 m.) nusileido į 24-tą (2010 m.). Didžiausią pažangą darnaus vystymosi srityje, kitų šalių atžvilgiu, padarė Portugalija, kuri iš 17 vietos (2005 m.) pakilo į 7 vietą (2010 m.). Lietuva 2005 ir 2010 metais buvo priskiriama vidutinės pažangos grupei. Tuo tarpu nedarniausiai, kitų šalių atžvilgiu, 2005 metais vystėsi Italija, Malta ir Rumunija, o 2010 metais – Graikija, Rumunija ir Kipras.

Taip pat nustatyta, kad Europos Sąjungoje šalys vystosi ne tik skirtingu tempu, bet ir skirtingu darnumo lygiu. Pritaikius integruoto darnaus vystymosi indekso metodą paaiškėjo, kad tik 5-ios valstybės vystosi darniai, t. y. visos keturios dimensijos vystosi lygiagrečiai. Darnaus vystymosi grupei galima priskirti Švediją, Austriją, Prancūziją, Daniją ir Suomiją. Santykinai darnaus vystymosi valstybių grupei galima priskirti 11 ES šalių. Prie nedarnaus vystymosi valstybių priskiriamos likusios 11 ES šalių, tame tarpe ir Lietuva. Jų integruotų darnaus vystymosi indeksų sudedamosios dalys kito labai netolygiai ir didele amplitude. Šios šalys susikoncentruoja į vienos srities augimą kitų sričių sąskaita, todėl jų vystymasis – nedarnus gamtos ir žmogaus atžvilgiu. Todėl galima teigti, kad darbo hipotezė pasitvirtino 22-ėjoms ES šalims. Tik Švedija, Danija, Suomija, Prancūzija ir Austrija nepatvirtino hipotezės, kad ES šalys vystosi nedarniai, nes ši šalių grupė geba suderinti ekonominę, socialinę, aplinkos ir institucinę sritis ir jas plėtoti lygiagrečiai. Tuo tarpu kitos dvi valstybių grupės (22 likusios ES šalys) patvirtina teoriją, kad vienos srities augimas neigiamai atsiliepia kitoms sritims. Todėl santykinai darnaus ir nedarnaus vystymosi valstybės turėtų imti gerąją darnaus vystymosi valstybių patirtį ir visos kartu siekti tiek bendruomenių, tiek šalių, tiek ir viso ES regiono darnos.

LITERATŪRA

1. A European System of Environmental Pressure Indices (1999). http://esl.jrc.it/envind/theory/handb_.htm. [2012 05 26].
2. Alijošiūtė, A., Čepinskis, J., Liesionis, V. (2001). Subalansuotosios plėtros lokalizavimo aspektai // *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*, Nr. 1(15).
3. Aplinkos apsaugos agentūra (2012). <http://gamta.lt/cms/index> [2012 11 20].
4. Aplinkos būklės indeksai (2010). www.epi.yale.edu [2012 11 15].
5. Baležentis, A., Baležentis, T. (2010). Europos Sąjungos valstybių narių kaimo darnaus vystymosi vertinimas // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, No 23(4).
6. Bell, K. (2000). The pressure-state-response framework // *Review of State of the Environment Reporting*. <http://www.qualityplanning.org.nz/monitoring/intro-pressure-state-response-framework.php>. [2012 06 02].
7. Bergh van den C., J., Straaten van der J. (1994). The Significance of Sustainable Development Ideas, Tools and policy // *In Towards sustainable Development: Concepts, Methods and policy*. Washington D.C.
8. Brauers, W. K., Zavadskas E. K., (2010). Project Management by MULTIMOORA as an Instrument for Transition Economies. *Technological and economic development of economy, Baltic Journal on sustainability*, Volume 16(1).
9. Brower, H. H. (2011). Sustainable Development Through Service Learning: A Pedagogical Framework and Case Example in a Third World Context // *Academy of Management Learning & Education*, Vol. 10, No. 1.
10. Chiriac, C., Rusu, N. (2011). International Biomass Trade and Sustainable Development: an Overview // *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, Vol. 20 Issue 2.
11. Čepinskis, J., Žirgutenė, S., Žirgutis, V. (2006). The Role of Financial Institutions Solving Contradictions of Sustainable Development // *Environmental research, engineering and management*, No.3(37).
12. Čiegis, R. (1997). *Tolydi ekonomikos plėtra: monografija*. Kaunas, Lietuvos energetikos institutas.
13. Čiegis, R. (2004). *Ekonomika ir aplinka: subalansuotos plėtros valdymas. Monografija*. Kaunas, VDU.
14. Čiegis, R. (2008). *Darnus ekonomikos vystymasis*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
15. Čiegis, R. (2009). Darnaus vystymosi vertinimas. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*. 3/1.

16. Čiegis, R., Gavenauskas, A. (2005). Darnus vystymasis – poveikis gyvenimo kokybei // *Vadyba*, Nr. 1 (6).
17. Čiegis, R., Jankauskas, V. (2001). „Ekologinės pėdos“ ir „aplinkos erdvės“ koncepcijų taikymo galimybės ekonominiam aplinkos įvertinimui // *Inžinerinė ekonomika*, Nr. 5(25).
18. Čiegis, R., Jankauskas, V., Grundey, D. (2003). *Aplinkos ekonomika: mokomoji knyga*. Kaunas.
19. Čiegis, R., Kareivaitė, R. (2009). The Assessment of Sustainable Development: Sustainability Tendencies in Lithuania (2000-2008) // *Socialiniai tyrimai*, 2(16).
20. Čiegis, R., Ramanauskienė, J. (2011). Integruotas darnaus vystymosi vertinimas: Lietuvos atvejis // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2(26).
21. Čiegis, R., Zeleniūtė, R. (2008). Ekonomikos plėtra darnaus vystymosi aspektu // *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, 2/1.
22. Darbotvarkė 21. *Subalansuotos plėtros veikslių programa*. (2001). http://www.pprc.lt/dv/dokumentai/Darbotvarke_21.pdf. [2012 02 17].
23. Darnaus vystymosi pagrindiniai rodikliai (2013). <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/indicators> [2013 02 15].
24. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (1972). <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503&l=en>. [2012 04 21].
25. Dementjeva, J. (2011). Tiesioginių užsienio investicijų poveikis žinių visuomenės kūrimui darnaus vystymosi kontekste // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 1 (25).
26. Dinis Da Gama, C., Navarro Torres, V., Falcao Neves, A. P. (2010). Technological Innovations on Underground Coal Gasification and CO2 Sequestration // *4th International Conference on Underground Coal Gasification*. UCG Partnership, London. Vol. 77.
27. Domarkas, V., Juknevičienė, V., Kareivaitė, R. (2012). Institucinės dimensijos vaidmuo darnaus vystymosi koncepcijoje. *Viešoji politika ir administravimas*, T. 11, Nr. 3.
28. ES darnaus vystymosi politika (2013). http://www.asu.lt/nm/l-projektas/aplinkos_apsauga2008/46.htm [2012 06 14].
29. ES darnaus vystymosi strategija (2007). http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=6218. [2012 02 17].
30. Europe 2020 (2010). <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>. [2013-01-23].

31. Europos aplinkos agentūra (2013). <http://www.eea.europa.eu/lt/>. [2013-02-15].
32. Europos Komisijos pranešimas spaudai (2012). http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-348_lt.htm [2012-12-09].
33. Europos Sąjunga paskelbė naujus CO2 emisijos reikalavimus (2012). <http://www.cargonews.lt/autotransportas/europos-sajunga-paskelbe-naujus-co2-emisijos-reikalavimus/?hash=> [2013-02-26].
34. Europos statistikos tarnyba (2013). <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/> [2013 04 20].
35. Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies (2001). New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs. <http://www.un.org/esa/sustdev/natlinfo/indicators/indisd/indisd-mg2001.pdf>. [2012 04 25].
36. Išmetamų į atmosferą šiltnamio dujų kiekio kitimo iki 2020 m. prognozių ir Lietuvos galimybių, įgyvendinant priimtus įsipareigojimus 20 proc. sumažinti šiltnamio dujų kiekį iki 2020 m., įvertinimo ir pasiūlymų parengimas (2007). www.am.lt/VI/files/0.440078001201605209.pdf. [2012 03 19].
37. Yunsheng, L., Jinnan, W., Yuantang, L. (2005). China: Research in and Application of Sustainable Development Indicators // *Chinese Research Academy of Environmental Sciences*. No. 1.
38. Johanesburgo deklaracija (2002). http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=3564. [2012 03 29].
39. Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate change (1998). United Nations. http://unfccc.int/essential_background/kyoto_protocol/items/1678.php. [2012 02 19].
40. Kracka, M. and others (2010). Ranking Heating Looses in a Building by Applying the MULTIMOORA. *Engineering economics*, Volume 21(4).
41. Lapinskienė, G., Tvaronavičienė, M. (2009). Sustainable Development across Central and Eastern Europe: Key factors Driving the Economic Growth of the Countries // *Business: Theory and Practice*, 10(3).
42. Lehtonen, M. (2008). Mainstreaming Sustainable Development in the OECD through Indicators and Peer Reviews // *Sustainable development*, Volume 16, Issue 4.
43. Lietuvos Banko pranešimas apie pagrindinio tikslo įgyvendinimą, funkcijų vykdymą ir bankų sistemos būklę pirmąjį 2007 m. pirmąjį pusmetį (2007). Lietuvos Bankas. http://www.lb.lt/pranesimas_seimui_2007_m__i_pusm [2012-10-23].
44. Lileikienė, A., Šaparnis, G., Tamošiūnas, T. (2004). *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

45. Lisabonos strategija (2000). http://eur-lex.europa.eu/lt/dossier/dossier_13.htm. [2012 02 17].
46. Marin, C., Sima, I., Ruxanda, M. (2012). Sustainable Development of South-West Oltenia Region in the Current Economic Crisis // *Theoretical and Applied Economics*, Volume XIX, No. 1(566).
47. Mzavanadze, N. (2009). Building a Framework for National Sustainable Development assessment and Application for Lithuania: Sustainability in Transition // *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, Vol. 11, No. 1.
48. North, D. C. (2003). *Institucijos, jų kaita ir ekonomikos veikmė*. Vilnius: Eugrimas.
49. Pagyvenusių asmenų mokymosi ir užimtumo didinimo veiksmų planas (2003). Darbo ir socialinių tyrimų institutas. <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0116999.doc>. [2012 10 10].
50. Pasaulio gerovės indeksai (2010). <http://chartsbin.com/view/egj> [2012 11 17].
51. Pivrikas, V. (2008). *Ekologija, žmogus, sveikata*. Klaipėda: S. Jokužio spaustuvė.
52. Predescu, L., Florin, R., Tabirca Alina, I. (2011). Needs of Local Sustainable Development // *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, Vol. 20 Issue 2.
53. Report of the UN Conference on Sustainable development (2012). <http://www.uncsd2012.org/content/documents/814UNCSD%20REPORT%20final%20revs.pdf> [2012 09 12].
54. Rio +20 United Nations Conference on Sustainable Development (2012). <http://www.uncsd2012.org/index.html>. [2012 06 26].
55. Rio Declaration on Environment and Development (1992). <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=78&articleid=1163>. [2012 02 15].
56. Sachiko, M., Durwood, Z. (2011). Rule Of Law, Good Governance, and Sustainable Development // *Proceedings of the Seventh International Conference on Environmental Compliance and Enforcement*. http://www.inece.org/conference/7/vol1/05_Sachiko_Zaelke.pdf [2012-10-03].
57. Skoog, G. E. (2005). Supporting the Development of Institutions – Formal and Informal Rules. UTV Working Paper No. 3. Swedish International Development Corporation Agency.
58. Sustainable Development. European commission. <http://ec.europa.eu/environment/eussd/>. [2012 03 17].
59. Sustainable Measures. <http://www.sustainablemeasures.com/node/26>. [2012 04 12].
60. Šileika, A., Žičkienė, S. (2001). Aplinką tausojanti plėtra: samprata ir diskutuotinos problemos // *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*, Nr.3(17).

61. Šimanskienė, L., Paužuolienė, J. (2011). Darnaus vystymosi koncepcijos suvokimas organizacijose // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, Nr. 2 (26).
62. Štreimikienė, D. (2002). Tvari energetikos plėtra // *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*, Nr. 1(19).
63. Štreimikienė, D., Čiegis, R. (1999). Towards Sustainable City Communities: Alternative Approach // *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*, Nr. 2(9).
64. Štreimikienė, D., Čiegis, R., Jankauskas, V. (2007). *Darnus energetikos vystymasis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
65. Štreimikienė, D., Vasiljevienė, N. (2004). Etiniai darnaus vystymosi aspektai ir jų ryšys su socialinėmis ir aplinkosauginėmis darnaus vystymosi dimensijomis // *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 32.
66. The Legatum Prosperity Index (2010). <http://chartsbin.com/view/egj> [2012 11 15].
67. The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues (2010). World bank. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/WGI.pdf>. [2012 10 10].
68. Tūkstantmečio vystymosi tikslai (2000). http://www.un.lt/index.php?page=tukstantmecio-pletros-tikslai&hl=lt_LT. [2012 02 17].
69. United Nations Report: Our Common Future (1987). http://www.sustainablecommunityinitiative.com/index.php?option=com_content&view=article&id=66:united-nations-report-our-common-future-1987&catid=40:policy-innovations&Itemid=68. [2012 02 16].
70. Willem Karel M. Brauers and others (2012). European Union Member States preparing for Europe 2020. An application of the Multimoora method // *Technological and economic development of economy, Baltic Journal on sustainability*, Volume 18(4).
71. World Bank's Annual World Development Report (2003). <http://wdronline.worldbank.org/worldbank/a/browsebytitle> [2012 05 22].
72. World Conservation Strategy Living Resource Conservation for Sustainable Development (1980). data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/WCS-004.pdf. [2012 01 12].
73. Žmogaus vystymosi indeksai (2010). <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/> [2012 10 09].

PRIEDAI

- 1 priedas** Darnaus vystymosi rodiklių sistema ir 2005 metų pirminiai duomenys ES valstybėse.
- 2 priedas** 2005 m. ES šalių normalizuoti duomenys (pagal 1 formulę) ir valstybėms suteiktas rangas (2 formulė).
- 3 priedas** 2005 metų perskaičiuoti matricos elementai pagal maksimalų vektorių ir suteikti rangai pagal Min-Max metodą (3 formulė).
- 4 priedas** 2005 metų pilnoji sandaugos forma (4 formulė).
- 5 priedas** Darnaus vystymosi rodiklių sistema ir 2010 metų pirminiai duomenys ES valstybėse.
- 6 priedas** 2010 m. ES šalių normalizuoti duomenys (pagal 1 formulę) ir valstybėms suteiktas rangas (2 formulė).
- 7 priedas** 2010 metų perskaičiuoti matricos elementai pagal maksimalų vektorių ir suteikti rangai pagal Min-Max metodą (3 formulė).
- 8 priedas** 2010 metų pilnoji sandaugos forma (4 formulė).
- 9 priedas** ES 27 šalių integruoti darnaus vystymosi indeksai 2005-2010 metais.
- 10 priedas** ES 27 šalių EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005-2010 metais.

1 priedas

Darnaus vystymosi rodiklių sistema ir 2005 metų pirminiai duomenys ES valstybėse

	BVP augimo tempas, proc.	Oficiali vystymosi parama, proc. nuo BVP	Vyresnių gyventojų užimtumo lygis, proc.	Skurdo lygis, proc.	Moterų gyvenimo trukmė, metai	Vyrų gyvenimo trukmė, metai	Atsinaujinančių išteklių energijos dalis bendrame energijos suvartojime, proc.	Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos, 1990=100	Energijos suvartojimas transporte lyginant su BVP, 2000=100	Teisinė valdžia, indeksas	Korupcijos kontrolė, indeksas	Balsavimo teisė ir atsakomybė, indeksas
<i>Optimizavimo kryptis</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>min</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>max</i>
Belgija	1,2	0,53	31,8	22,6	81,9	76,2	2,3	100	94,9	1,24	1,34	1,41
Bulgarija	6,9	0	34,7	61,9	76,2	69	9,5	58	110,7	-0,16	0,06	0,57
Čekija	6,5	0,11	44,5	19,6	79,2	72,9	6,1	75	116	0,82	0,47	0,89
Danija	2,1	0,81	59,5	17,2	80,5	76	16,2	93	102,9	1,95	2,30	1,77
Vokietija	0,7	0,36	45,5	18,4	82	76,7	5,9	80	91,8	1,66	1,87	1,46
Estija	9,1	0,05	56,1	25,9	78,1	67,3	17,5	45	93,8	0,92	0,97	1,01
Airija	3,5	0,42	51,6	25	81,6	77,2	2,7	126	97,7	1,58	1,58	1,61
Graikija	1,9	0,17	41,6	29,4	81,6	76,8	7	129	92,1	0,78	0,37	1,03
Ispanija	1,9	0,27	43,1	23,4	83,7	77,1	8,3	154	102,8	1,10	1,29	1,11
Prancūzija	1,1	0,47	38,5	18,9	83,8	76,7	9,5	101	92	1,40	1,35	1,48
Italija	0,2	0,29	31,4	25	83,6	78	5,3	111	100,3	0,47	0,21	1,02
Kipras	2,4	0,03	50,6	25,3	80,9	76,8	2,4	171	97,6	0,91	0,89	0,99
Latvija	11,3	0,07	49,5	45,8	76,5	65,4	32,3	42	96,4	0,59	0,33	0,77
Lietuva	9,7	0,06	49,2	41	77,3	65,3	16,9	46	92,2	0,58	0,24	0,88
Liuksemburgas	3,6	0,79	31,7	17,3	82,3	76,7	1,4	101	121,5	1,83	1,66	1,54
Vengrija	4,2	0,11	33	32,1	77,2	68,7	4,5	82	106,3	0,82	0,62	1,16
Malta	3	0,17	30,8	20,2	81,4	77,2	0,1	149	68,6	1,41	0,86	1,23
Nyderlandai	1,8	0,82	46,1	16,7	81,7	77,2	2,3	100	99,5	1,75	1,97	1,68
Austrija	1,7	0,52	31,8	16,8	82,2	76,6	25	119	119,4	1,86	1,96	1,35
Lenkija	3,7	0,07	27,2	45,3	79,3	70,8	7	85	107,7	0,42	0,23	0,90
Portugalija	0,3	0,21	50,5	26,1	81,3	74,9	19,6	144	104,2	1,20	1,06	1,43

Rumunija	4,4	0	39,4	47,9	75,7	68,7	17,6	59	96,2	-0,17	-0,21	0,42
Slovėnija	3,8	0,11	30,7	18,5	80,9	73,9	16	110	100,4	0,85	0,89	1,07
Slovakija	6,6	0,12	30,3	32	78,1	70,2	6,2	71	96	0,52	0,49	0,92
Suomija	2,6	0,46	52,7	17,2	82,5	75,6	28,7	98	95,5	1,95	2,35	1,70
Švedija	2,7	0,94	69,4	14,4	82,9	78,5	40,6	93	93	1,78	2,01	1,56
D. Britanija	2,1	0,47	56,8	24,8	81,3	77,1	1,3	86	92,3	1,55	1,90	1,44

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat ir Pasaulio banko duomenimis

2005 m. ES šalių normalizuoti duomenys (pagal 1 formulę) ir valstybėms suteiktas rangas (2 formulė)

	max	max	max	min	max	max	max	min	min	max	max	max	Y*	Rangai 1
Belgija	0,049716	0,245168	0,138385	0,148119	0,195695	0,197924	0,028576	0,187167	0,18291	0,191107	0,198332	0,217186	0,943893	13
Bulgarija	0,285867	0	0,151005	0,405689	0,182075	0,179222	0,118033	0,108557	0,213362	-0,02473	0,009119	0,087799	0,260781	27
Čekija	0,269295	0,050884	0,193652	0,128457	0,189243	0,189352	0,075789	0,140375	0,223578	0,126371	0,068881	0,137089	0,808147	17
Danija	0,087003	0,374691	0,258927	0,112728	0,19235	0,197404	0,201277	0,174065	0,198329	0,299809	0,339861	0,272638	1,738838	2
Vokietija	0,029001	0,166529	0,198003	0,120592	0,195934	0,199223	0,073304	0,149733	0,176935	0,255306	0,275375	0,224888	1,170302	9
Estija	0,377013	0,023129	0,244131	0,169747	0,186615	0,174807	0,217428	0,084225	0,180789	0,142098	0,143261	0,155573	1,229294	7
Airija	0,145005	0,194284	0,224549	0,163848	0,194978	0,200521	0,033546	0,23583	0,188306	0,24343	0,23236	0,247992	1,128681	11
Graikija	0,078717	0,078639	0,181032	0,192686	0,194978	0,199482	0,086971	0,241445	0,177513	0,119485	0,055225	0,158654	0,54154	22
Ispanija	0,078717	0,124897	0,187559	0,153362	0,199996	0,200262	0,103123	0,288237	0,198136	0,169007	0,190406	0,170976	0,785208	18
Prancūzija	0,045573	0,217413	0,167541	0,123869	0,200235	0,199223	0,118033	0,189039	0,17732	0,215595	0,199849	0,227968	1,101202	12
Italija	0,008286	0,134149	0,136644	0,163848	0,199757	0,202599	0,06585	0,207755	0,193318	0,071983	0,031579	0,157113	0,443039	24
Kipras	0,099432	0,013877	0,220197	0,165815	0,193306	0,199482	0,029819	0,320055	0,188114	0,139478	0,131619	0,152492	0,505718	23
Latvija	0,468159	0,032381	0,21541	0,30017	0,182792	0,169872	0,401311	0,07861	0,185801	0,090758	0,048783	0,118605	1,163489	10
Lietuva	0,401871	0,027755	0,214105	0,268711	0,184704	0,169612	0,209974	0,086097	0,177706	0,089919	0,035455	0,135549	0,936429	14
Liuksemburgas	0,149148	0,365439	0,13795	0,113383	0,196651	0,199223	0,017394	0,189039	0,234178	0,28123	0,244977	0,23721	1,292621	6
Vengrija	0,174006	0,050884	0,143607	0,210381	0,184465	0,178443	0,05591	0,153477	0,204882	0,127026	0,09086	0,178678	0,615138	21
Malta	0,12429	0,078639	0,134033	0,13239	0,1945	0,200521	0,001242	0,278879	0,132219	0,217213	0,127043	0,18946	0,723455	19
Nyderlandai	0,074574	0,379317	0,200614	0,109451	0,195217	0,200521	0,028576	0,187167	0,191776	0,269163	0,290053	0,258775	1,408417	4
Austrija	0,070431	0,240542	0,138385	0,110106	0,196412	0,198963	0,310612	0,222729	0,230131	0,287147	0,289844	0,207944	1,377314	5
Lenkija	0,153291	0,032381	0,118367	0,296893	0,189482	0,183898	0,086971	0,159092	0,20758	0,065187	0,03333	0,138629	0,337971	25
Portugalija	0,012429	0,097142	0,219762	0,171058	0,194261	0,194547	0,24352	0,26952	0,200834	0,184316	0,155928	0,220267	0,88076	15
Rumunija	0,182292	0	0,171458	0,313934	0,18088	0,178443	0,218671	0,110428	0,185415	-0,02665	-0,03109	0,064694	0,32892	26
Slovėnija	0,157434	0,050884	0,133598	0,121248	0,193306	0,19195	0,198792	0,205884	0,19351	0,131583	0,13153	0,164815	0,833249	16
Slovakija	0,273438	0,05551	0,131857	0,209726	0,186615	0,182339	0,077032	0,132888	0,18503	0,079521	0,072672	0,14171	0,67305	20
Suomija	0,107718	0,212787	0,229336	0,112728	0,197129	0,196365	0,356583	0,183423	0,184066	0,301005	0,346927	0,261855	1,729488	3
Švedija	0,111861	0,434827	0,302009	0,094377	0,198084	0,203898	0,504434	0,174065	0,179248	0,273552	0,297134	0,240291	2,1184	1
D. Britanija	0,087003	0,217413	0,247178	0,162538	0,194261	0,200262	0,016152	0,160963	0,177898	0,238302	0,280383	0,221807	1,201361	8

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

3 priedas

2005 metų perskaičiuoti matricos elementai pagal maksimalų vektorių ir suteikti rangai pagal Min-Max metodą (3 formulė)

													max.opt.	Rangai2
Belgija	0,4184428	0,189658	0,163625	-0,05374	0,00454	0,005974	0,475858	-0,10856	-0,05069	0,109899	0,148595	0,055452	0,475858	24
Bulgarija	0,1822919	0,434827	0,151005	-0,31131	0,01816	0,024676	0,386401	-0,02995	-0,08114	0,325736	0,337807	0,184839	0,434827	15
Čekija	0,1988639	0,383943	0,108358	-0,03408	0,010991	0,014546	0,428645	-0,06177	-0,09136	0,174634	0,278046	0,135549	0,428645	14
Danija	0,3811558	0,060136	0,043082	-0,01835	0,007885	0,006494	0,303157	-0,09546	-0,06611	0,001196	0,007066	0	0,381156	3
Vokietija	0,4391578	0,268297	0,104006	-0,02622	0,004301	0,004675	0,431129	-0,07112	-0,04472	0,0457	0,071552	0,04775	0,439158	17
Estija	0,091146	0,411697	0,057878	-0,07537	0,01362	0,029091	0,287005	-0,00562	-0,04857	0,158907	0,203666	0,117065	0,411697	9
Airija	0,3231539	0,240542	0,077461	-0,06947	0,005257	0,003377	0,470888	-0,15722	-0,05609	0,057576	0,114566	0,024645	0,470888	21
Graikija	0,3894418	0,356188	0,120978	-0,09831	0,005257	0,004416	0,417462	-0,16284	-0,04529	0,18152	0,291701	0,113984	0,417462	10
Ispanija	0,3894418	0,30993	0,11445	-0,05899	0,000239	0,003636	0,401311	-0,20963	-0,06592	0,131999	0,15652	0,101661	0,401311	6
Prancūzija	0,4225858	0,217413	0,134468	-0,02949	0	0,004675	0,386401	-0,11043	-0,0451	0,08541	0,147078	0,044669	0,422586	12
Italija	0,4598728	0,300678	0,165365	-0,06947	0,000478	0,001299	0,438584	-0,12915	-0,0611	0,229023	0,315347	0,115524	0,459873	20
Kipras	0,3687269	0,420949	0,081812	-0,07144	0,006929	0,004416	0,474615	-0,24145	-0,05589	0,161528	0,215308	0,120145	0,474615	22
Latvija	0	0,402446	0,086599	-0,20579	0,017443	0,034026	0,103123	0	-0,05358	0,210248	0,298144	0,154033	0,402446	7
Lietuva	0,066288	0,407072	0,087905	-0,17433	0,015531	0,034286	0,29446	-0,00749	-0,04549	0,211086	0,311471	0,137089	0,407072	8
Liuksemburgas	0,3190109	0,069387	0,16406	-0,01901	0,003584	0,004675	0,48704	-0,11043	-0,10196	0,019776	0,10195	0,035427	0,48704	25
Vengrija	0,2941529	0,383943	0,158403	-0,116	0,01577	0,025455	0,448524	-0,07487	-0,07266	0,173979	0,256067	0,09396	0,448524	18
Malta	0,3438689	0,356188	0,167976	-0,03801	0,005735	0,003377	0,503191	-0,20027	0	0,083792	0,219884	0,083178	0,503191	27
Nyderlandai	0,3935848	0,05551	0,101395	-0,01507	0,005018	0,003377	0,475858	-0,10856	-0,05956	0,031843	0,056874	0,013863	0,475858	23
Austrija	0,3977278	0,194284	0,163625	-0,01573	0,003823	0,004935	0,193822	-0,14412	-0,09791	0,013858	0,057082	0,064694	0,397728	5
Lenkija	0,3148679	0,402446	0,183643	-0,20252	0,010752	0,02	0,417462	-0,08048	-0,07536	0,235819	0,313597	0,134008	0,417462	11
Portugalija	0,4557298	0,337684	0,082248	-0,07668	0,005974	0,009351	0,260914	-0,19091	-0,06862	0,116689	0,190998	0,052371	0,45573	19
Rumunija	0,2858669	0,434827	0,130552	-0,21956	0,019354	0,025455	0,285763	-0,03182	-0,0532	0,327651	0,378021	0,207944	0,434827	16
Slovėnija	0,3107249	0,383943	0,168412	-0,02687	0,006929	0,011948	0,305642	-0,12727	-0,06129	0,169422	0,215397	0,107823	0,383943	4
Slovakija	0,1947209	0,379317	0,170152	-0,11535	0,01362	0,021559	0,427402	-0,05428	-0,05281	0,221484	0,274255	0,130928	0,427402	13
Suomija	0,3604409	0,222039	0,072674	-0,01835	0,003106	0,007533	0,147851	-0,10481	-0,05185	0	0	0,010782	0,360441	2
Švedija	0,3562979	0	0	0	0,00215	0	0	-0,09546	-0,04703	0,027454	0,049793	0,032347	0,356298	1
D. Britanija	0,3811558	0,217413	0,054832	-0,06816	0,005974	0,003636	0,488282	-0,08235	-0,04568	0,062703	0,066544	0,050831	0,488282	26

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

2005 metų pilnoji sandaugos forma (4 formulė)

	Max	Min	U	Rangai3
Švedija	259655001	124545,6	2084,819	1
Suomija	88133260	160974,8	547,4972	2
Danija	79605786	164598,8	483,6352	3
Austrija	21877734	238704,5	91,65196	4
Estija	2124194,7	109323,9	19,43029	6
Latvija	1084769,1	185435	5,849861	12
Prancūzija	3410333,5	175618,8	19,41895	7
Nyderlandai	5696856,4	166165	34,28433	5
Slovėnija	1000268,7	204314	4,895742	14
Vokietija	1921719,4	135129,6	14,22131	9
Ispanija	1861402,3	370450,1	5,024705	13
Liuksemburgas	3719621	212297	17,52084	8
Lietuva	301551,39	173889,2	1,734158	18
Airija	5169865,2	307755	16,79864	10
D. Britanija	1934083,9	196857,4	9,824795	11
Čekija	382000,69	170520	2,24021	16
Portugalija	686697,08	391625,3	1,753454	17
Slovakija	190837,46	218112	0,874952	19
Belgija	518063,37	214474	2,415507	15
Graikija	176285,07	349298,5	0,504683	21
Vengrija	214360,6	279802,9	0,766113	20
Lenkija	23822,565	414698,9	0,057445	24
Kipras	43445,188	422246,9	0,10289	22
Bulgarija	0	397435,1	0	26
Italija	6421,6433	278332,5	0,023072	25
Malta	14742,938	206472,3	0,071404	23
Rumunija	0	271870,8	0	27

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

5 priedas

Darnaus vystymosi rodiklių sistema ir 2010 metų duomenys ES valstybėse narėse

	BVP augimo tempas, proc.	Oficiali vystymosi parama, proc. nuo BVP	Vyresnių gyventojų užimtumo lygis, proc.	Skurdo lygis, proc.	Moterų gyvenimo trukmė, metai	Vyrų gyvenimo trukmė, metai	Atsinaujinančių išteklių energijos dalis bendrame energijos suvartojime, proc.	Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos, 1990=100	Energijos suvartojimas transporte lyginant su BVP, 2000=100	Teisinė valdžia, indeksas	Korupcijos kontrolė, indeksas	Balsavimo teisė ir atsakomybė, indeksas
<i>Optimizavimo kryptis</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>min</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>max</i>	<i>max</i>
Belgija	1,5	0,64	37,3	21	83	77,6	5,1	92	92,8	1,40	1,50	1,41
Bulgarija	1,1	0,09	43,5	49,1	77,4	70,3	13,8	54	100,5	-0,08	-0,19	0,49
Čekija	2,2	0,12	46,5	15,3	80,9	74,5	9,2	71	102,6	0,95	0,30	0,98
Danija	1,1	0,91	58,4	18,9	81,4	77,2	22,2	89	101,5	1,88	2,38	1,57
Vokietija	4,3	0,39	57,7	19,9	83	78	11	75	85,6	1,63	1,70	1,32
Estija	3,4	0,1	53,8	23,1	80,8	70,6	24,3	50	96,8	1,15	0,88	1,1
Airija	-0,9	0,52	50,2	30,2	83,2	78,7	5,5	111	91,7	1,76	1,67	1,33
Graikija	-5,2	0,17	42,3	31	82,8	78,4	9,2	113	91,8	0,62	-0,12	0,9
Ispanija	-0,6	0,43	43,6	27	85,3	79,1	13,8	126	92,5	1,18	1,02	1,12
Prancūzija	1,1	0,5	39,8	19,3	85,3	78,2	12,9	93	88,7	1,54	1,42	1,22
Italija	1,2	0,15	36,6	28,2	85	79,8	10,1	97	94,6	0,38	-0,05	0,96
Kipras	-1,3	0,23	56,8	23,7	83,9	79,2	4,8	168	93	1,19	1,07	1,06
Latvija	1,2	0,06	48,2	40,4	78,4	68,6	32,6	45	113,6	0,79	0,14	0,78
Lietuva	3,6	0,1	48,6	33,4	78,9	68	19,7	42	94,5	0,76	0,31	0,89
Liuksemburgas	1	1,05	39,6	16,8	83,5	77,9	2,8	94	103,8	1,82	2,06	1,55
Vengrija	1,5	0,09	34,4	31	78,6	70,7	8,7	70	110,7	0,78	0,27	0,91
Malta	2,3	0,18	30,2	21,4	83,6	79,2	0,4	149	86,7	1,48	0,92	1,15
Nyderlandai	1,1	0,81	53,7	15,7	83	78,9	3,8	99	92,1	1,81	2,15	1,49
Austrija	1,8	0,32	42,4	16,9	83,5	77,9	30,1	108	107,5	1,79	1,64	1,45
Lenkija	2,9	0,08	34	27,2	80,7	72,1	9,4	88	122	0,69	0,46	1,02
Portugalija	1,9	0,29	49,2	24,4	82,8	76,7	24,6	118	105,8	1,03	1,03	1,14
Rumunija	-1	0,07	41,1	40,3	77,6	70,1	23,4	48	100,5	0,05	-0,21	0,43

Slovėnija	0,9	0,13	35	19,3	83,1	76,4	19,8	106	111,8	1,02	0,87	1
Slovakija	4,1	0,09	40,5	20,6	79,3	71,7	9,8	64	96,8	0,58	0,27	0,9
Suomija	2,9	0,55	56,2	17,9	83,5	76,9	32,2	106	95,7	1,97	2,15	1,52
Švedija	5,7	0,97	70,5	16,1	83,6	79,6	47,9	91	86,7	1,95	2,29	1,57
D. Britanija	1	0,57	57,1	22,7	82,6	78,7	3,2	77	85,9	1,77	1,48	1,31

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat ir Pasaulio banko duomenimis

2010 m. ES šalių normalizuoti duomenys (pagal 1 formulę) ir valstybėms suteiktas rangas (2 formulė)

	max	max	max	min	max	max	max	min	min	max	max	max	Y*	Rangai
Belgija	0,114361	0,264931	0,152289	0,154244	0,19466	0,19693	0,051976	0,18562	0,181432	0,204898	0,22228	0,231567	1,112596	11
Bulgarija	0,083864	0,037256	0,177602	0,360637	0,181527	0,178404	0,140642	0,108951	0,196486	-0,01141	-0,02775	0,080474	0,174534	26
Čekija	0,167729	0,049675	0,18985	0,112378	0,189735	0,189063	0,093761	0,14325	0,200592	0,139341	0,044023	0,160947	0,767905	16
Danija	0,083864	0,376699	0,238436	0,13882	0,190908	0,195914	0,22625	0,179567	0,198441	0,275019	0,352654	0,257844	1,680761	3
Vokietija	0,327834	0,161443	0,235578	0,146165	0,19466	0,197945	0,112106	0,15132	0,167355	0,237994	0,252226	0,216786	1,47173	4
Estija	0,259217	0,041396	0,219655	0,169668	0,189501	0,179165	0,247652	0,10088	0,189252	0,168954	0,130614	0,180655	1,157007	9
Airija	-0,06862	0,215257	0,204957	0,221818	0,195129	0,199721	0,056053	0,223954	0,179281	0,257635	0,247086	0,218429	0,900597	13
Graikija	-0,39645	0,070372	0,172703	0,227694	0,194191	0,19896	0,093761	0,227989	0,179477	0,090155	-0,01845	0,147809	-0,08211	27
Ispanija	-0,04574	0,178001	0,17801	0,198314	0,200055	0,200736	0,140642	0,254218	0,180846	0,17257	0,151792	0,18394	0,726624	17
Prancūzija	0,083864	0,206978	0,162496	0,141758	0,200055	0,198452	0,13147	0,187637	0,173416	0,225059	0,210163	0,200363	1,116088	10
Italija	0,091489	0,062093	0,149431	0,207128	0,199351	0,202513	0,102933	0,195708	0,184951	0,055722	-0,00694	0,157663	0,426467	24
Kipras	-0,09911	0,09521	0,231903	0,174075	0,196771	0,20099	0,048919	0,338958	0,181823	0,174412	0,158872	0,174086	0,487195	22
Latvija	0,091489	0,024837	0,196791	0,296736	0,183872	0,17409	0,332241	0,090792	0,222098	0,115241	0,020163	0,128101	0,657198	20
Lietuva	0,274466	0,041396	0,198424	0,245321	0,185045	0,172567	0,200771	0,084739	0,184756	0,111778	0,045672	0,146166	0,861468	14
Liuksemburgas	0,07624	0,434653	0,161679	0,123395	0,195833	0,197691	0,028536	0,189655	0,202938	0,266862	0,305259	0,25456	1,405325	5
Vengrija	0,114361	0,037256	0,140448	0,227694	0,184341	0,179419	0,088665	0,141232	0,216428	0,114037	0,040245	0,149451	0,462869	23
Malta	0,175353	0,074512	0,123301	0,157182	0,196068	0,20099	0,004077	0,300623	0,169506	0,216297	0,13653	0,188867	0,688682	19
Nyderlandai	0,083864	0,335304	0,219246	0,115316	0,19466	0,200229	0,038727	0,199743	0,180063	0,26483	0,318473	0,244706	1,404918	6
Austrija	0,137233	0,132466	0,173111	0,12413	0,195833	0,197691	0,306762	0,217901	0,210172	0,262383	0,24371	0,238136	1,335122	7
Lenkija	0,221097	0,033116	0,138815	0,199783	0,189266	0,182972	0,095799	0,177549	0,238521	0,100455	0,067949	0,167517	0,581134	21
Portugalija	0,144857	0,120047	0,200874	0,179217	0,194191	0,194646	0,250709	0,238077	0,206848	0,150846	0,152268	0,187224	0,971519	12
Rumunija	-0,07624	0,028977	0,167803	0,296002	0,181996	0,177896	0,23848	0,096845	0,196486	0,007296	-0,03182	0,07062	0,175677	25
Slovėnija	0,068616	0,053814	0,142898	0,141758	0,194895	0,193884	0,20179	0,213866	0,218579	0,148802	0,128623	0,164232	0,723353	18
Slovakija	0,312586	0,037256	0,165353	0,151306	0,185983	0,181957	0,099876	0,129127	0,189252	0,084954	0,039465	0,147809	0,785554	15
Suomija	0,221097	0,227675	0,229453	0,131475	0,195833	0,195153	0,328164	0,213866	0,187102	0,288212	0,318618	0,249633	1,721396	2
Švedija	0,43457	0,401537	0,287838	0,118254	0,196068	0,202005	0,48817	0,183602	0,169506	0,284865	0,339847	0,257844	2,421381	1
D. Britanija	0,07624	0,235955	0,233128	0,16673	0,193722	0,199721	0,032613	0,155356	0,167942	0,258762	0,219695	0,215144	1,174953	8

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

7 priedas

2010 metų perskaičiuoti matricos elementai pagal maksimalų vektorių ir suteikti rangai pagal Min-Max metodą (3 formulė)

													max. Opt.	Rangai2
Belgija	0,32020977	0,169722	0,135549	-0,04187	0,005394	0,005583	0,436193	-0,10088	0,003324	0,083314	0,130373	0,026277	0,436193	18
Bulgarija	0,35070593	0,397397	0,110236	-0,24826	0,018528	0,024109	0,347528	-0,02421	-0,01173	0,299621	0,380405	0,177371	0,39739716	14
Čekija	0,26684147	0,384978	0,097987	0	0,010319	0,01345	0,394409	-0,05851	-0,01584	0,148871	0,30863	0,096897	0,39440854	12
Danija	0,35070593	0,057954	0,049402	-0,02644	0,009147	0,006598	0,26192	-0,09483	-0,01369	0,013192	0	0	0,35070593	5
Vokietija	0,10673659	0,273211	0,05226	-0,03379	0,005394	0,004568	0,376064	-0,06658	0,0174	0,050218	0,100428	0,041058	0,37606395	8
Estija	0,17535297	0,393258	0,068183	-0,05729	0,010554	0,023347	0,240518	-0,01614	-0,0045	0,119258	0,22204	0,077189	0,3932576	11
Airija	0,50318678	0,219396	0,082881	-0,10944	0,004925	0,002792	0,432117	-0,13921	0,005474	0,030577	0,105568	0,039416	0,50318678	24
Graikija	0,83102058	0,364281	0,115135	-0,11532	0,005863	0,003553	0,394409	-0,14325	0,005279	0,198057	0,371107	0,110035	0,83102058	27
Ispanija	0,48031465	0,256652	0,109827	-0,08594	0	0,001776	0,347528	-0,16948	0,00391	0,115641	0,200861	0,073904	0,48031465	22
Prancūzija	0,35070593	0,227675	0,125342	-0,02938	0	0,00406	0,3567	-0,1029	0,01134	0,063153	0,14249	0,057481	0,35670023	6
Italija	0,34308189	0,37256	0,138407	-0,09475	0,000704	0	0,385236	-0,11097	-0,0002	0,23249	0,359594	0,100181	0,37255983	7
Kipras	0,53368294	0,339443	0,055934	-0,0617	0,003283	0,001523	0,439251	-0,25422	0,002933	0,1138	0,193781	0,083758	0,53368294	26
Latvija	0,34308189	0,409816	0,091046	-0,18436	0,016183	0,028423	0,155929	-0,00605	-0,03734	0,172971	0,332491	0,129743	0,40981582	17
Lietuva	0,16010488	0,393258	0,089413	-0,13294	0,01501	0,029945	0,287398	0	0	0,176433	0,306982	0,111678	0,3932576	10
Liuksemburgas	0,35832998	0	0,126159	-0,01102	0,004222	0,004822	0,459634	-0,10492	-0,01818	0,021349	0,047395	0,003285	0,45963372	21
Vengrija	0,32020977	0,397397	0,147389	-0,11532	0,015714	0,023094	0,399504	-0,05649	-0,03167	0,174175	0,312409	0,108393	0,39950426	15
Malta	0,25921743	0,360141	0,164537	-0,0448	0,003987	0,001523	0,484093	-0,21588	0,01525	0,071915	0,216123	0,068977	0,48409317	23
Nyderlandai	0,35070593	0,099349	0,068591	-0,00294	0,005394	0,002284	0,449442	-0,115	0,004692	0,023381	0,034181	0,013139	0,44944229	19
Austrija	0,29733764	0,302187	0,114727	-0,01175	0,004222	0,004822	0,181408	-0,13316	-0,02542	0,025829	0,108943	0,019708	0,30218742	3
Lenkija	0,21347318	0,401537	0,149022	-0,0874	0,010788	0,019541	0,39237	-0,09281	-0,05376	0,187757	0,284705	0,090328	0,40153671	16
Portugalija	0,2897136	0,314606	0,086964	-0,06684	0,005863	0,007867	0,23746	-0,15334	-0,02209	0,137366	0,200386	0,07062	0,31460608	4
Rumunija	0,51081082	0,405676	0,120034	-0,18362	0,018059	0,024616	0,24969	-0,01211	-0,01173	0,280916	0,384471	0,187224	0,51081082	25
Slovėnija	0,36595402	0,380839	0,144939	-0,02938	0,00516	0,008628	0,286379	-0,12913	-0,03382	0,13941	0,224031	0,093612	0,38083894	9
Slovakija	0,12198467	0,397397	0,122484	-0,03893	0,014072	0,020556	0,388294	-0,04439	-0,0045	0,203257	0,313189	0,110035	0,39739716	13
Suomija	0,21347318	0,206978	0,058384	-0,0191	0,004222	0,007359	0,160006	-0,12913	-0,00235	0	0,034036	0,008212	0,21347318	2
Švedija	0	0,033116	0	-0,00588	0,003987	0,000508	0	-0,09886	0,01525	0,003346	0,012807	0	0,09886	1
D. Britanija	0,35832998	0,198699	0,05471	-0,05435	0,006332	0,002792	0,455557	-0,07062	0,016814	0,029449	0,132958	0,0427	0,45555715	20

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

2010 metų pilnoji sandaugos forma (4 formulė)

	Max	Min	U	Rangai
Švedija	870842307	127024,2	6855,721	1
Suomija	119293697	181581,2	656,9717	2
Danija	57263801,8	170733,2	335,3994	3
Austrija	20444830	196209	104,1992	5
Vokietija	25178528,4	127758	197,0799	4
Prancūzija	5012238,41	159207,6	31,4824	7
Portugalija	5113880,57	304619,4	16,78777	11
Estija	2838315,55	111804	25,38653	9
Nyderlandai	6899924,29	143151	48,20031	6
Liuksemburgas	4409413,51	163921	26,89963	8
Lietuva	387446,281	132564,6	2,922698	13
Belgija	3483164,82	179289,6	19,42759	10
D. Britanija	2325071,18	150144,6	15,48555	12
Slovėnija	454326,338	228720,4	1,986383	14
Čekija	188696,844	111454,4	1,693041	15
Slovakija	115868,787	127621,1	0,907912	16
Italija	-7726,29745	258768,8	-0,02986	24
Lenkija	138511,355	292019,2	0,474323	18
Latvija	50852,3502	206524,8	0,246229	19
Vengrija	43238,6879	240219	0,179997	21
Malta	51856,4174	276451,6	0,187579	20
Bulgarija	2313,3971	266465,7	0,008682	22
Airija	-3303252,91	307396,7	-10,7459	27
Ispanija	-1417005,02	314685	-4,50293	26
Graikija	154194,276	321575,4	0,479496	17
Rumunija	1685,68166	194407,2	0,008671	23
Kipras	-733678,805	370288,8	-1,98137	25

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

ES 27 šalių integruoti darnaus vystymosi indeksai 2005-2010 metais

Airija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	27,857	28,423	28,861	26,971	26,333
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,628	25,695	25,580	24,933	23,692
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,513	26,660	28,840	33,836	35,146
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,652	25,863	25,966	25,342	24,975
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	104,651	106,642	109,247	111,082	110,145

Austrija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,448	27,021	26,612	24,191	24,992
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,619	25,228	24,349	25,111	25,372
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,274	27,376	27,986	29,112	28,301
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,703	26,290	25,390	24,227	23,943
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	102,044	105,915	104,337	102,641	102,608

Belgija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	24,724	24,454	25,266	26,289	28,343
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,194	25,241	25,514	25,799	25,630
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,811	28,547	28,539	33,387	35,996
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	23,876	24,977	24,999	26,571	27,070
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	100,605	103,220	104,319	112,046	117,039

Bulgarija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,732	28,008	29,658	29,127	28,502
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,116	25,277	27,486	27,378	26,998
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,876	25,078	25,841	28,577	30,114
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	3,819	-14,565	-23,437	-18,960	-15,058
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	80,544	63,798	59,548	66,121	70,556

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Čekija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,460	26,343	27,563	26,923	27,112
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,822	26,824	27,102	27,666	27,573
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,809	27,060	27,853	29,297	30,642
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	22,725	21,986	23,281	25,763	24,150
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	100,816	102,212	105,800	109,650	109,476

Danija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,304	25,264	25,166	25,233	25,657
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,274	25,226	25,543	24,967	24,692
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,274	25,405	26,273	27,506	28,558
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,370	24,776	24,764	24,540	24,049
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	100,223	100,671	101,745	102,245	102,956

D. Britanija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,945	23,545	24,738	25,853	26,763
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,432	25,844	25,675	26,193	25,877
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,478	28,724	32,213	36,692	38,629
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,357	24,384	23,942	23,748	23,588
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	103,213	102,497	106,568	112,487	114,858

Estija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	32,927	32,186	35,474	33,771	33,092
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	26,320	26,317	26,642	26,338	27,048
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,892	23,877	25,617	28,554	27,046
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	26,874	26,709	26,900	27,128	27,053
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	111,013	109,089	114,633	115,791	114,238

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Graikija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,571	25,340	27,824	26,436	24,996
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,102	25,365	25,538	25,731	25,778
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,275	26,382	26,702	26,250	28,680
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,491	22,187	18,217	15,138	11,203
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	100,440	99,274	98,280	93,555	90,657

Ispanija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,935	28,694	31,317	30,938	29,876
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,202	25,263	25,397	25,292	24,628
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,970	26,318	28,431	31,530	32,872
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	23,148	22,986	24,450	24,020	23,937
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	101,254	103,261	109,595	111,781	111,313

Italija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	22,842	22,967	23,853	21,963	22,017
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,813	24,801	25,107	25,349	25,498
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,019	26,095	28,729	32,119	34,072
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	26,090	23,867	21,668	14,483	12,597
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	99,764	97,730	99,357	93,914	94,183

Kipras	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	59,054	51,326	65,124	73,247	81,622
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,274	25,286	26,070	26,066	26,162
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,279	27,548	31,120	33,051	33,872
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	28,934	28,915	31,774	29,698	29,839
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	138,542	133,075	154,088	162,062	171,495

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Latvija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,455	27,201	28,391	25,766	23,734
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,779	26,834	27,529	27,036	27,016
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,337	23,276	23,785	24,815	22,995
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,348	25,108	22,525	24,428	23,135
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	100,919	102,419	102,229	102,045	96,880

Lenkija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	28,177	30,509	29,101	30,766	30,357
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	26,121	27,081	27,855	28,386	28,519
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,350	23,966	24,942	26,599	26,456
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	20,530	21,924	31,239	37,431	39,801
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	99,178	103,479	113,137	123,182	125,134

Lietuva	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	28,639	34,508	34,854	33,144	31,512
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	26,004	27,425	27,883	27,769	27,062
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,837	23,259	24,480	27,552	26,897
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	19,507	18,834	18,599	24,090	30,111
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	98,988	104,026	105,815	112,556	115,582

Liuksemburgas	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,731	27,142	28,003	29,307	29,871
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,356	25,664	26,100	25,012	25,348
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,844	34,488	35,132	35,613	35,125
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,464	26,280	26,562	26,511	27,016
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	103,394	113,575	115,798	116,444	117,360

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Malta	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	23,954	23,875	26,789	25,157	26,011
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,483	25,444	25,329	25,209	25,400
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	33,717	33,406	29,946	32,235	47,801
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	27,279	27,943	27,867	25,525	25,453
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	110,433	110,668	109,931	108,125	124,665

Nyderlandai	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,452	26,348	26,758	26,944	26,695
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,434	25,678	26,109	26,083	26,114
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,616	28,400	29,637	32,474	31,138
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,114	25,557	25,060	25,112	25,105
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	102,616	105,983	107,564	110,613	109,052

Portugalija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,048	25,748	27,716	25,662	28,131
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,520	25,555	25,289	25,694	25,609
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,973	26,747	27,232	28,075	28,502
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	21,657	21,787	21,938	22,374	21,894
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	98,199	99,837	102,175	101,805	104,136

Prancūzija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,066	23,614	23,761	25,017	25,813
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,179	25,153	25,351	25,437	25,180
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,379	26,125	27,308	28,398	28,941
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,841	24,376	24,585	24,427	24,801
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	100,465	99,268	101,005	103,278	104,736

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Rumunija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,162	26,549	27,809	27,028	26,549
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,377	25,601	25,930	26,156	26,510
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,942	25,635	26,298	27,914	28,927
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	22,934	21,860	17,250	17,390	14,414
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	99,415	99,645	97,288	98,488	96,400

Slovakija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,085	26,017	28,289	27,207	27,835
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	26,436	27,866	28,136	28,478	28,275
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,972	28,474	28,326	32,422	30,591
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	23,309	20,737	22,410	21,196	22,039
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	100,802	103,095	107,160	109,303	108,739

Slovėnija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,678	27,501	28,358	29,823	28,203
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,811	25,823	25,355	26,041	25,599
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,697	24,184	22,466	25,951	26,336
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	26,335	25,981	25,994	28,384	25,934
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	103,522	103,489	102,174	110,200	106,072

Suomija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	24,531	24,845	25,988	26,809	27,350
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,142	25,008	25,083	25,356	25,390
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,239	24,397	25,911	26,037	25,318
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,954	24,182	24,061	23,821	23,494
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	98,866	98,433	101,043	102,023	101,552

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Švedija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,061	25,514	25,868	26,567	25,777
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	23,952	25,362	24,825	24,288	24,840
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,798	26,348	26,858	27,722	27,242
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,688	26,201	26,407	26,927	27,010
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	101,500	103,426	103,958	105,504	104,869

Vengrija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	27,045	23,131	22,797	24,097	23,838
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,307	25,851	26,289	25,973	25,965
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,079	27,529	28,918	31,765	33,652
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,816	23,810	20,819	19,404	18,093
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	103,248	100,320	98,822	101,239	101,548

Vokietija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,785	26,911	27,675	26,988	28,577
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,280	24,151	24,399	24,476	24,654
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,539	30,213	30,481	31,122	33,287
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,538	23,859	23,899	23,564	23,293
Integruotas darnaus vystymosi indeksas	100	101,142	105,133	106,454	106,150	109,810

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

10 priedas

ES 27 šalių EVI, SVI, ABI, IVI kaita 2005-2010 metais

Airija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,619	26,653	26,418	24,280	23,907
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,490	24,095	23,415	22,445	21,510
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,379	24,999	26,399	30,461	31,909
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,512	24,253	23,768	22,814	22,674
	100	100	100	100	100	100

Austrija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	24,938	25,512	25,505	23,569	24,357
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,126	23,819	23,337	24,465	24,727
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,748	25,848	26,823	28,363	27,581
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,188	24,822	24,335	23,604	23,334
	100	100	100	100	100	100

Belgija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	24,576	23,691	24,220	23,463	24,217
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,042	24,454	24,458	23,025	21,899
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,650	27,657	27,358	29,798	30,755
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	23,732	24,198	23,964	23,714	23,129
	100	100	100	100	100	100

Bulgarija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	33,190	43,902	49,805	44,050	40,396
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	31,183	39,620	46,158	41,405	38,264
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	30,885	39,308	43,396	43,219	42,682
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	4,742	-22,83	-39,36	-28,68	-21,34
	100	100	100	100	100	100

Čekija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,246	25,773	26,053	24,554	24,766
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,613	26,243	25,616	25,231	25,186
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,600	26,474	26,326	26,719	27,990
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	22,541	21,510	22,005	23,496	22,059
	100	100	100	100	100	100

Danija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,248	25,096	24,735	24,679	24,920
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,218	25,058	25,104	24,419	23,983
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,220	25,236	25,822	26,902	27,738
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,314	24,611	24,339	24,001	23,359
	100	100	100	100	100	100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

D. Britanija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,138	22,971	23,214	22,983	23,301
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,640	25,215	24,092	23,286	22,530
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,654	28,024	30,228	32,619	33,632
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,568	23,790	22,466	21,112	20,537
	100	100	100	100	100	100

Estija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	29,660	29,504	30,945	29,166	28,968
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	23,709	24,124	23,241	22,746	23,677
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	22,422	21,888	22,347	24,660	23,675
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,208	24,483	23,466	23,428	23,681
	100	100	100	100	100	100

Graikija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,459	25,526	28,311	28,257	27,573
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,992	25,550	25,984	27,504	28,435
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,164	26,575	27,169	28,058	31,635
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,384	22,349	18,535	16,181	12,357
	100	100	100	100	100	100

Ispanija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,601	27,788	28,575	27,678	26,840
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,889	24,465	23,174	22,627	22,125
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,649	25,487	25,942	28,207	29,531
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	22,861	22,260	22,310	21,489	21,504
	100	100	100	100	100	100

Italija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	22,896	23,501	24,007	23,387	23,377
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,872	25,377	25,270	26,992	27,073
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,081	26,701	28,915	34,200	36,176
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	26,151	24,421	21,808	15,421	13,374
	100	100	100	100	100	100

Kipras	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	42,625	38,569	42,264	45,197	47,594
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	18,243	19,001	16,919	16,084	15,255
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	18,247	20,701	20,196	20,394	19,751
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	20,885	21,729	20,621	18,325	17,399
	100	100	100	100	100	100

Latvija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,223	26,559	27,772	25,250	24,499
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,544	26,200	26,928	26,494	27,886
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,115	22,726	23,266	24,318	23,736
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,118	24,514	22,034	23,938	23,880
	100	100	100	100	100	100

Lenkija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	28,411	29,483	25,722	24,976	24,260
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	26,337	26,171	24,621	23,044	22,791
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,552	23,160	22,046	21,593	21,142
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	20,700	21,186	27,612	30,387	31,807
	100	100	100	100	100	100

Lietuva	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	28,932	33,172	32,938	29,447	27,264
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	26,270	26,364	26,351	24,671	23,413
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,091	22,359	23,134	24,479	23,271
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	19,707	18,105	17,577	21,403	26,052
	100	100	100	100	100	100

Liuksemburgas	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,854	23,898	24,183	25,169	25,452
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,523	22,597	22,539	21,480	21,599
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,995	30,366	30,339	30,584	29,929
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,628	23,139	22,938	22,768	23,020
	100	100	100	100	100	100

Malta	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	21,691	21,574	24,369	23,266	20,865
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	23,076	22,991	23,041	23,314	20,374
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	30,532	30,186	27,241	29,813	38,344
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,702	25,249	25,350	23,607	20,417
	100	100	100	100	100	100

Nyderlandai	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	24,803	24,861	24,877	24,359	24,479
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,785	24,228	24,273	23,580	23,947
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,937	26,797	27,553	29,358	28,553
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,474	24,115	23,297	22,703	23,021
	100	100	100	100	100	100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Portugalija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,507	25,790	27,126	25,207	27,014
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,988	25,596	24,751	25,239	24,592
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,449	26,791	26,652	27,578	27,370
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	22,055	21,823	21,471	21,977	21,024
	100	100	100	100	100	100

Prancūzija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	24,950	23,788	23,524	24,222	24,646
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,062	25,338	25,099	24,629	24,041
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,262	26,318	27,037	27,496	27,633
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,726	24,556	24,340	23,652	23,680
	100	100	100	100	100	100

Rumunija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,316	26,644	28,585	27,443	27,540
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,526	25,692	26,653	26,557	27,500
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,089	25,726	27,031	28,343	30,008
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	23,069	21,938	17,731	17,657	14,952
	100	100	100	100	100	100

Slovakija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	24,886	25,236	26,399	24,892	25,598
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	26,226	27,029	26,256	26,054	26,002
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,765	27,619	26,433	29,662	28,132
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	23,124	20,115	20,912	19,392	20,268
	100	100	100	100	100	100

Slovėnija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,771	26,574	27,755	27,063	26,589
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,933	24,952	24,816	23,631	24,133
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	23,857	23,368	21,988	23,549	24,828
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,439	25,105	25,441	25,757	24,450
	100	100	100	100	100	100

Suomija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	24,812	25,241	25,720	26,277	26,932
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	25,431	25,406	24,824	24,854	25,001
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	24,517	24,786	25,643	25,521	24,931
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,240	24,567	23,813	23,349	23,135
	100	100	100	100	100	100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu

Švedija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,676	24,669	24,883	25,181	24,580
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	23,598	24,522	23,880	23,021	23,687
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,417	25,475	25,835	26,276	25,977
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	25,308	25,334	25,402	25,522	25,756
	100	100	100	100	100	100

Vengrija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	26,195	23,057	23,068	23,802	23,475
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,511	25,768	26,602	25,655	25,569
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	25,259	27,441	29,263	31,376	33,139
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,036	23,734	21,067	19,167	17,817
	100	100	100	100	100	100

Vokietija	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	25	25,494	25,597	25,997	25,424	26,024
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	25	24,006	22,972	22,920	23,058	22,451
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	25	26,240	28,738	28,634	29,319	30,313
Institucinio vystymosi indeksas (IVI)	25	24,261	22,694	22,450	22,199	21,212
	100	100	100	100	100	100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktu tyrimu